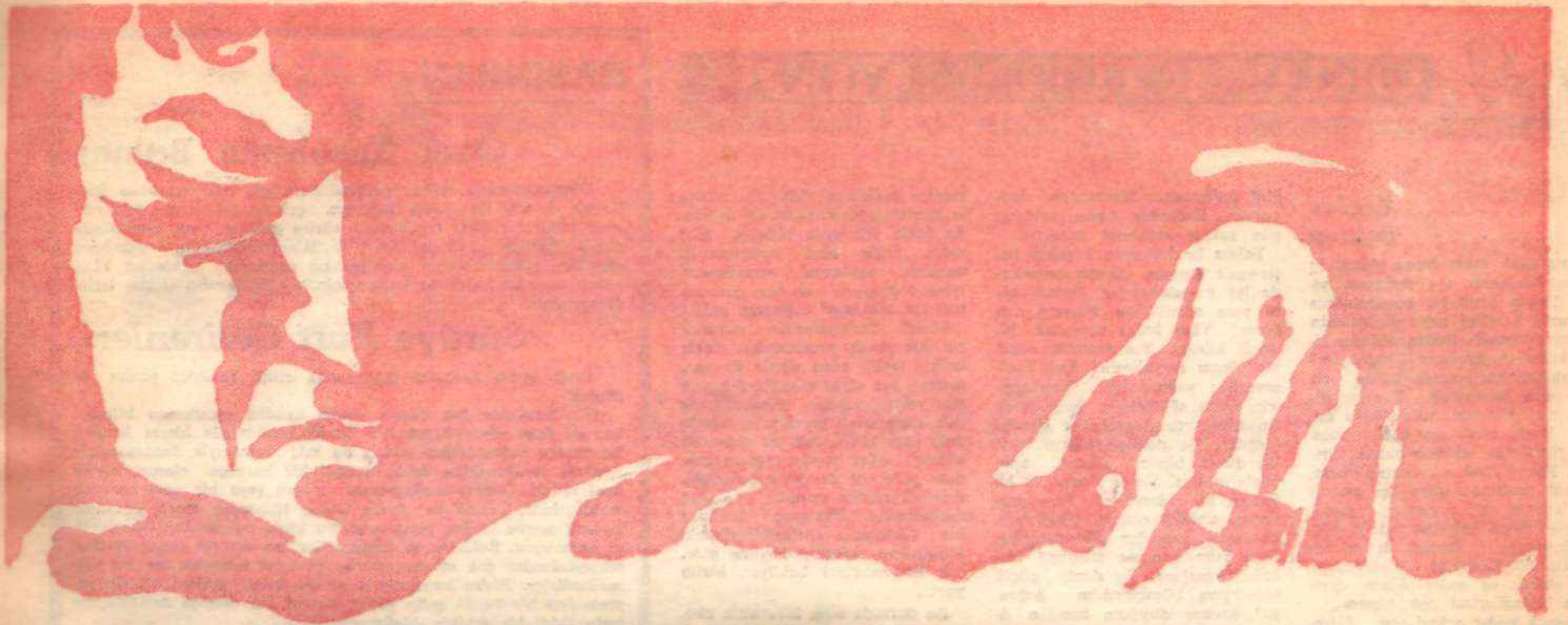


YÖN
HAFTALIK GAZETE

JURNAL İŞİNİN İÇ YÜZÜ


DR. KEMAL SATIR


FETHİ TEVETOĞLU


ŞADİ PEHLİVANOĞLU

Yıl: 3 - Sayı: 79 2 Ekim 1964 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

İlçeden mektup

[illegible] mektubunu aldım. İç [illegible] söz açmışsın yi- [illegible] bu kuruntuların [illegible] çok dinlemenin [illegible] Neden olduğu gi- [illegible] yaşamanı? [illegible] acunda bulup oh [illegible] içreyim di- [illegible] bulabilirsin ba- [illegible] hadi sen tüm olayla- [illegible] tersiyle bakan biri- [illegible] yaparsın bilirim. [illegible] göre bu ortamı [illegible] çabasındayım diyor- [illegible] fakat gereken çabayı gös- [illegible] Demek ve düşün- [illegible] kördüğümler çözülmüyor [illegible] şu sağır düzen deyi- [illegible] lerimi çok okşadı.

[illegible] yıldır arkadaşsız. Gere- [illegible] duyu ve düşünülerimiz [illegible] uyar sanırım. Ayni bu- [illegible] ve çaresizlik, çareyi kur [illegible] manın ürpertisini çoğu [illegible] ben de duyar, ayni sancıyı [illegible] Yirminci yüzyılda ilkel [illegible] Bak kardeşim. Başken- [illegible] pembe semtinde oturup [illegible] sinema tek kelime ile [illegible] hareketleriyle iç - içesin. Bir [illegible] yaşantımız var, bu ba- [illegible] sonu olmayan ilçede. Söz- [illegible] bize aydın diyorlar. Aman ne [illegible] ne aydın!.. Kim ne derse [illegible] Pırıl pırıl, içten bir halk- [illegible] var bizim!. Var ama; onu anlamakta, ona katılmakta güç- [illegible] çekiyoruz. Tüm [illegible] bu bizim. Çalışmamız [illegible] bitmez kaymakamı, yargıcı [illegible] dok toru çekiliriz kendi kabuğumu- za. Yani kulübümüze. Bi-iki tek atarız. Tanrı [illegible] briç, tavla, v.s. ile zaman öldürürüz. Halk bir yanda, biz bir yanda. Fakülte [illegible] depreşir bazan. Gittiğimiz [illegible] halkla iç-içe olacaktık [illegible] Kişi sağır ortam da [illegible] kolay, kolay. İlk [illegible] sana yine aydın çev- reler [illegible] Sonra şu çekeme- [illegible] mu? Deli divâne edi- yor [illegible] Kaymakamı, bu İlçe- nin [illegible] benim der, Jandar- ma [illegible] kendi bildiğini o- kur. Blok içinde blok. Şaşaladım [illegible] ilk geldiğimde. Aydın [illegible] halkla iç-içe olmayı, onları [illegible] kılmayı bir yana itmiş, [illegible] birbirini çekiştirme [illegible] Bu da; günün adamla- rı, [illegible] olan halk sö- [illegible] işini geliştiriyor. [illegible] bir başka âlem. Millet [illegible] alır gibi oy alıp sa- [illegible] Bundan da tabiatiyle bur- [illegible] beleşçiler yararlanıyor.

[illegible] deyiminle bu sağır or- [illegible] benim çabamı sorarsan, [illegible] ve fakat sonucu be- [illegible] bir savaştayım. Türlü et- [illegible] halka inemiyorum. Ça- [illegible] okadar koz kullanıyor [illegible] dalâverelerine kanun [illegible] sen de şaşıyorsun. [illegible] kıvanç duyduğum tek ne- [illegible] Gençler, okur çevreler [illegible] Bu yetiyor bana. [illegible] düşünmeye, memle- [illegible] halka malederek [illegible] yollarına itiyorum. [illegible] kaydedeyim ki; pe- [illegible] itmiyorum gençle- [illegible] araştırıp, kendilerini [illegible] kazanıyorlar. Bil- [illegible] muyum? Be- [illegible] onlara ger- [illegible] göstermek oluyor.

[illegible] bir okuma salo- [illegible] var. Mutlu ve [illegible] öğretmenlerim [illegible] gerçekle- [illegible] kavramış, aydın ço- [illegible] anlıyor a- [illegible] değil. Sana bir [illegible] mi? Benim [illegible] bu ya- [illegible] İnsanı'nı [illegible] bu- na?. [illegible] bu bi- zim! [illegible] gireceğiz biz. [illegible] ço- cuğu [illegible] tiyazlı olarak [illegible] ğini halkımızın öğrenmesini isti- yorum. Halkımız bunu anladığı gün savaşı kazandık sayılırız.

Yalnız benim genç kuşakla ha- şir-neşir oluşum çıkarcı çevreler- de iyi karşılanmıyor. Onları kö- tü yola sürüklüyor muşum me- ğerse!. Yâni halkı uyarmak, bi- linçli kılmak Yurtseverlik değil- dir. Bunu iyi bilesin! Asıl Yurt- severlik; yağmacılığı, kapkaççı- lığı, halkı sömürmeyi hoşgörmek- tir. Elin yeterse senin de sömür- mendir. Ne demiş yazarın biri: Bu düzen böyle gelmiş, ama böyle gitmez. Şimdi İlçe'mden ha gittim, ha gideceğim!. Tüm par- ticiler elbirlik olmuş. Hakkımda dolu-dolu raporlar düzenliyorlar. Ben Yurt için ne tehlikeli kişi imişim meğer?. Bu denli güçlü olduğumu bilmiyordum doğru- su? Kıvanç duydum bundan. A- ziz dostum, şu anlarda kısa vâ- deli şişirilmiş hareketler istiyor halk senden. Öyle alıştırmışlar onları. Netsinler?.

Bana sorarsan olayların üstü- ne yenilgimi bile bile gidiyorum. Ama mutlu yenilgiler bunlar. Kişiyi onurlu kılan yenilgiler. Başka bir mektubumda «kalır- sam eğer» ilçemi çok yönlü tanı- tacak ve sorunlarını, acılarını birlikte paylaşmaya çağıracağım seni!..

Sağlıcakla kalasın aziz dostum. Gözlerinden öperim.

Turgut AKIN

Ekonomide Sosyalizm

İkinci Dünya savaşı ile birlikte başlayan parti kavgaları ekono- mide devletin gücünü günden gü- ne yitiriyordu. Oy uğruna veril- meye başlayan tavizler savaşın baskısı ile birlikte günümüze de- ğin gelerek devletçilik tamamen terkedilmiş oldu. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki ulusal kalkınma- nın yerini «milletçe kalkınma» adı altında her mahallede bir milyoner yaratan «milyoner ya- ratma» politikası aldı. Dolayısiy- le günümüzde sosyalizmin doğdu- ğu fakir ülkelerde olduğu gibi zaten fakir olan yurdumuzda burjuva - protarya sınıflarının iyice doğmasını ve tam çatışma halinde olmasını sağlamış oldu.

Şimdi Türkiye'mizin durumu şu: Bir yanda proletaryayı (fakir halkı) teşkil eden yüzde 80 oku- mamış, her türlü nimetlerden yok- sun yattığı yerden gömütlüğüne dek sarılması gereken yaralarla dolu otuz milyonluk bir vatandaş kütlesi; diğer yanda toplum ora- nına göre çok azınlıkta kalan sö- mürücü mutlu azınlık. Gaipten mutluluklar bekleyen koskoca bir Türkiye.. Üniversitesindeki kürsüsünü terkedip köyüne gide- cek Raçinski'leri bekliyen bizim yurt...

Bu durumda olan ülkemizin eko- nomik yolunu seçerken ekonomi- mizde arayacağınız özellikler şunlar olmalıdır:

a) EKONOMİDE BAĞIMSIZLIK:

Bunu küçük ve büyük sanayi- nin, tarım işletmeleri gibi kamu yararına olan herşeyin kapitalist- ler ile emperyalistlerin ellerinden kurtarma anlamına alıyoruz. An- cak kapitalistlerin ellerinden kur- tarma derken özel mülkiyeti kal- dıran bir kamulaştırmayı kastet- miyoruz. Sadece vatandaşa iş ver- me gücünde olup onu istismar vasıtası haline getirecek olan özel sektör elindeki her türlü işletmelerin kamulaştırılması ge- rektiği kanısındayız. Erek bu ka- mulaştırma ile belirli kişileri mülk sahibi yapma değil; tüm vatandaşları mülk sahibi yapma ile efendi kılma olmalıdır.

Emperyalist derken de devletin yararına olan, kamu çıkarlarını zedelemiyen dış yardımları red- detmiyoruz. Tersine, emperyalist- lerin ellerinden kurtarma tümce- sini; kabu yararına olmayan —Birçok aksaklıkları görülen ya- bancı sermayeyi teşvik ve pet- rol kanunları gibi— yardımlar ile teşebbüsleri ekonomimizden sı- yırıp atma anlamında alıyoruz. Atatürk'ün de yaptıklarının bu olduğunu düşünerek en doğru yo- lun bu olduğu inancını taşıyo- ruz.

b) EKONOMİDE DEVRİM:

Bunda amaç KEMALİST bir atı- lımın yapılmasıdır ki; yapılacak bir düzeneğe göre halk yararına çalışmalar ile reformları kastet- mekteyiz. Yani kapitalistlerin el- lerinden kurtarılanların yararlı işletmeler halinde kamu yararına işletilmesi gerekir diyoruz.

c) EKONOMİDE SAMİMİYET:

Belki de en önemli nokta bura- sıdır. Çünkü: seçilen yol ne kadar iyi olursa olsun —bugünkü ana- yasamızın uygulanışında olduğu gibi— gerçeğe uymayan düşünce- ler içinde demagojiye uğrar. Onun için önce iyi bir yol, sonra da ka- nun yapıcısından düzenek yapıcı- sına değin devlet örgütünde görev alanların üstün bilgi, görgü ve sağlam bir karaktere sahip olma- larını gerektirir inancını savun- mak istiyoruz.

Bu özelliklerdeki bir ekonomi ise ülkede işleyen kapitali ulus- laştıran, kamu yararına yöneltip aile saadetini temel alan, sınıf- sız bir toplum yaratmayı amaç edinen bir düzendir. Onda ulusal duyguları, kutsal varlıkları çiğni- yerek kişiye ve kişilerin meyda- na getirdikleri toplumlara önem vermiyen, saygı duymayan komü- nistliğin sınıf diktatörlüğü, insan- lığa sığmayan faşizmin ölçüsüz atılganlıkları yerine; bütün de- ğerlere saygı duyan halk yararı- na halk için bir yol vardır. Bu dü- zen toprak reformu ile birlikte zirai kooperatifleşmeyi getirip iş sahalarında güvenliği sağlaya- cak sigorta gibi yollarla emekçi- nin yarınını garanti altına alacak, uygar bir toplumun kişileri ola- rak adalet ve hakkaniyet ölçüleri içinde çalışmalarını sağlayacak bir düzendir. İnsan hayatını ser- mayenin kudretine bağlamıyan, fakat; kol ve zihni gücü serma- ye ile birleştirerek kamu yararı- na kullanacak olan bir iktisadî düzendir.

Koşullarımızın gerektirdiği bu düzenin ekonomide adı sosyalizm- dir. Düşüncemiz odur ki; bizi içinde bulunduğumuz çıkmazdan kurtaracak, uygar uluslar ara- sında uygarca yaşamamızı sağlı- yacak tek çıkar yol bu düzene uygun bir devletçiliktir.

Numan KARTAL

BASINDAN

Özel Teşebbüs Basını

Okuyuculardan rağbet görmedikleri için özel teşebbüs ilân- larının desteği ile ayakta kalmaya çalışan iki dergi arasında «pek ciddi bir fikir tartışması» sürüp gidiyor. Özel teşebbüsün cömertliğinden en fazla kimin faydalanmaya hakkı olduğunu meydana çıkarmak için girişilen bu eğlenceli kavgadan YÖN okurlarının da haberdar olması için her iki tarafın «fikir» lerini aktarıyoruz:

«Sürüye Kurt Getirenler»

Prof. Aydın Yalçın'ın başyazarlık ettiği Yarın'da şunlar ya- zılıyor:

«...Türkiyede her büyük sözün kendisi tarafından bilmem kaç yıl önce söylendiğini, her büyük teşebbüsün bizzat kendisi tarafından başlatıldığını sanan bu zatı rüyalarıyla, fantezileriyle başbaşa bırakmaktan daha isabetli bir hareket olamıyacağına kani olduk. Çünkü keçiboynuzu misali veya bir nevi hezeyan mahiyetinde, saçma ve abesle iştigal lüzumsuz emek israfıdır. Uyanık amme efkârı, genç ve aydın kütle bu derginin mahiyeti- ni anlamıştır. Solcular ve Marksistler ise, bu tip yayınları des- tekleyenlerden çok memnundurlar ve bıyık altından kıs kıs gül- mektedirler. Bizim temennimiz sürüye kurt getiren bu tip ya- yınlardan bir fayda gelip gelmiyeceğini, bu dergiyi destekleyen- lerin ciddi bir şekilde düşünmeleridir.»

«Kurt geliyor diye sürüyü kaçıranlar»

Bahis konusu yazıda adı geçen zat Ahmet Hamdi Başar, dergi ise «Barış Dünyası» dır. Barış Dünyasının cevabı da şudur:

«Bu mecmua, bizden bir sene sonra çıkmaya başladı. Asıl onlar bizimle ayni dâvâyı paylaştıkları iddiası ile öteden beri- den yardım tatlıyorlar. Fakat hırçın başyazarının idare meclisi üyesi olduğu İş Bankası ve o kanalla sağlanan bir iki banka dışında bir başarı kazanamamış oldukları için ümitsizliğe düş- müşlerdir. Şimdi biz kapanırsak onlar kapanmaktan kurtula- cakları ve özel sektörün tek fikir organı olarak rahatça yaşaya- cakları umudundadırlar. Her türlü hareketlere para kazanmak hırsıyla girişmekten çekinmeyen adamlar bile, bu derece açıktan bir insanın işini bozmak, müşterisini göz göre göre elinden al- mak için çalışamazlar. Çünkü bu derecesi her memlekette ve her zaman ayıptır.»

BASIN: ..../4

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu. Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu. Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Ziya Gökalp Caddesi No. 28/1 Yenişehir — Ankara Telefon: 17 69 89. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone İşleri): Mollafenari sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 312 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN — HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

KAPILAR AÇILIRKEN

Ekimdeki Randevü

EKIM başı, Türkiye'de, yalnız orta öğretim kurumlarının değil, aslında üniversitelerinin de açılış tarihidir. Gerçi resmî açılış törenleri Kasımda yapılır ama, normal olarak Haziranda başarısızlığa uğrayıp sonbaharda «ikinci şans» larını deneyen o kadar çok kimse vardır ki, öğrenciler bakımından, Ekimi üniversiteye dönüş ayı saymak hiç yanlış olmaz. Zaten Türkiyedeki üniversite takvimi, Haziran ve Ekimi sınavla, Mayıs ve Eylülü sınav hazırlığıyla, Kasımı törenler ve kayıtlarla geçen, ciddî öğrenim haftalarının tutarı dört ayı aşmayan bir acaip takvimdir. Oğretim üyeleri kürsüden söyliyeceklerini bu dör aya sığdırıp rahatlarlar; öğrenciler ise doğru dürüst birşey öğrenemememenin ve kendilerine o kısa süre içinde çabucak anlatılanlarla sınavlar için ezberlemek zorunda oldukları koca kitaplar arasında bir bağlantı kuramamanın rahatsızlığı içindedirler. Oysa, ders aylarının süresini biraz uzatıp dört yıllık öğretimi üç yıla indirmek veya, tartışmaları, seminerleri, ek çalışmalarıyla birlikte, dört yıllık ciddî bir üniversite öğretimi vermek pekâlâ mümkündür. Yoksa yılın sekiz ayını dört ayda okutulanların sindirilmesine ve iyice sindirilip sindirilmediğinin ölçülmesine ayırmak öylesine tuhaf bir «keyif—işkence—israf» karışımı zihniyettir ki benzerine başka yerlerde kolay kolay rastlanmaz. Kaldı ki, ilk bakışta kuyumcu terazisi gibi hassas gözüken, ama aslında tesadüflere ve sathiliklere geniş ölçüde yer veren sınav sistemleri de kimin, neyi, niçin ölçtüğünü açıkça göstermekten fersah fersah uzaktır.

Ekim ayı, herşeyden önce, bazan yüzde doksanın üstünde oranlara varan öğrenciler için bir bütünleme, daha doğrusu bir «ölüm—kalım» dönemi olduğu için, üniversite meseleleri üzerinde durmak ve nereden nereye gidildiğini soruşturmak bakımından belki de en elverişli ay.

Toplumdan kopuş

Türk üniversitelerinin meseleleri ayların israfından ibaret değil. İşin o cephesi, sadece Ekim ayının hatırlattığı ve nihayet, sorumluluk duygusu taşıyan fakültelerin kendi kararlarıyla çözümleyebilecekleri bir nokta.

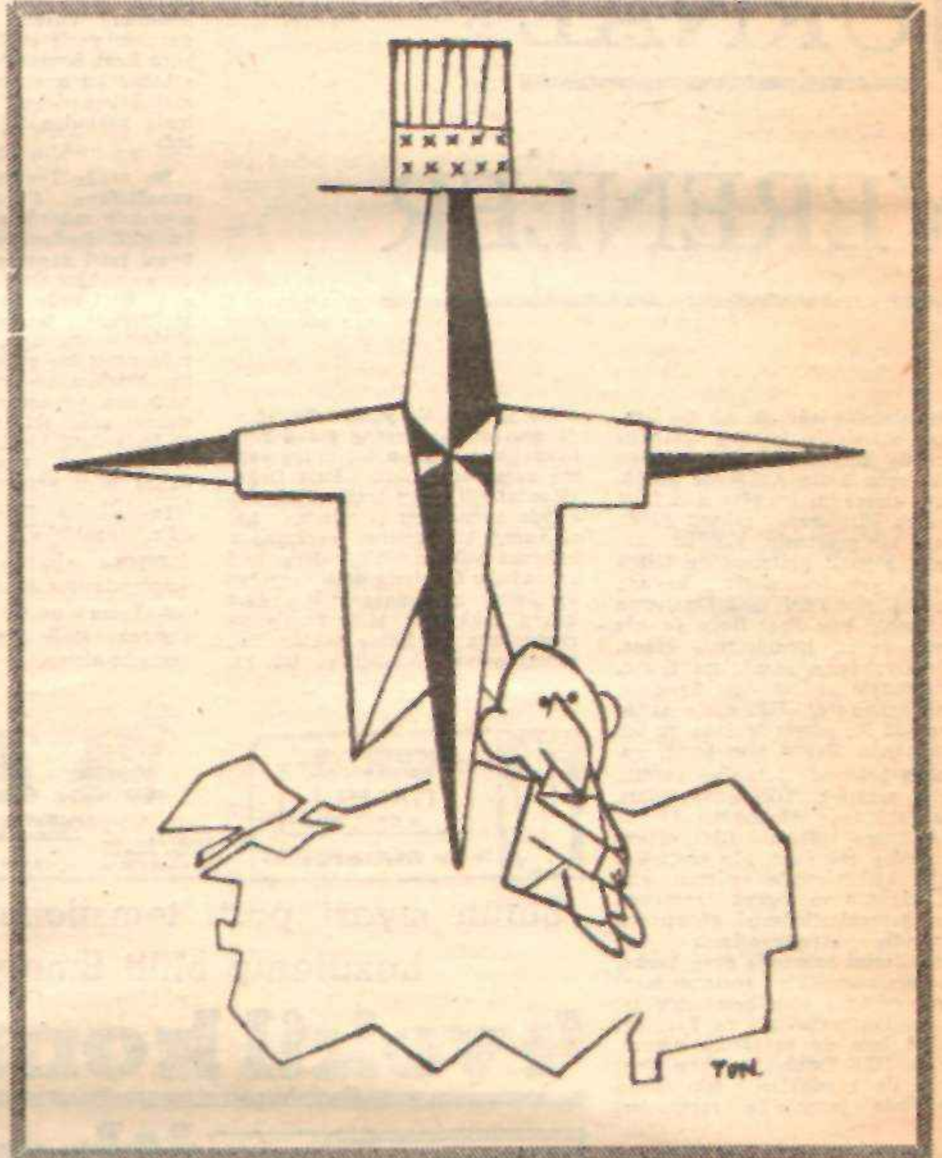
Universitelerin bugün karşı karşıya bulundukları en önemli meselelerden biri, kendi içine kapalı, toplumun ihtiyaçları, gelişmesi ve değişmesiyle hiçbir ilintisi olmayan bir medrese zihniyetine dönmek tehlikesidir. Ozerklik, çok yanlış bir şekilde, üniversitelerin dilediklerini yapabilecekleri, gelişim yönlerini kendi başlarına saptayabilecekleri, diledikleri yerlere diledikleri ölçüde öğrenci alıp diledikleri dalda yetiştirebilecekleri tarzında anlaşılıyor. Oysa, hele Türkiye gibi bir ülkede, üniversiteler, toplumdaki temel yapı değişikliğinin dışında değil, tam ortasında olmalı, hattâ bu değişikliği başarabilmenin başlıca araçlarından biri olarak kullanılmalıdır.

Hereşyden önce, toplumun uzun süreli insan gücü ihtiyaçlarıyla üniversitelerin öğretim alanları ve öğrenci sayıları arasında hesaplı bir bağlantının bulunması gerekir. Aleyhinde o kadar çok şey söylenen ilk Beş Yıllık Plân, beş, on, onbeş yıllık izdüşümlerle Türkiye'nin insan gücü ihtiyaçlarını mümkün olduğu kadar kesinlikle belirtmeğe çalışmış. Universitelerin bu ihtiyaçlara göre ayarlanmış bir plânı var mı? Hangi dalda ne kadar adama yetiştirileceğini kim, nerede ve nasıl kararlaştırır? Giriş sınavları sırasında ortalıkta dolaşan «kontenjan» sözleri, bu çeşit bir uzakgörüşlülükten ve hesaptan çok, doğrudan doğruya binalardaki kapı, pencere ve sıra sayısıyla ve dolmuşçuluğu hatırlatan bir «istiab hacmi» anlayışıyla ilgili. Ama, Türkiyede bu basit «istiab hacmi» meselesi bile doğrudürüst çözümlenmemiştir. Savaş sonrası yıllardaki yüksek nüfus artışının ilk dalgaları şimdi üniversite eşiklerinde. Devletin açabildiği yüksek öğrenim kapılarında «tehacüm sebebiyle» tıkanıp kalanların tek kurtuluş yolları da, eğer paraları varsa, piyasası hayli genişleyen özel yönetimli yüksek öğretim kurumlarına sığınabilmekten ibaret. Derme çatma imkânlarla kurulmuş diploma fabrikalarının ne yönde, ne çeşit adam yetiştireceği, kimlerin etkisi altında kalacağı ve Türkiyenin uzun süreli toplum yapısı dâvaları üzerinde bunların etkisinin ne olabileceği de ayrı mesele.

Türkiye gibi yetişmiş insan gücüne son derece muhtaç bir ülkede, yüksek öğrenim yapmak isteyenlere yeter derecede kapı açamamak, en azından, utanılacak bir durum. Meselemiz, okumak isteyenlere sınıf, laboratuar ve öğretmen bulmak değil, istekli sayısının daha da artmasını sağlamak için teşvik yolları aramak olmalıydı. Böyle bir «lüks tasa» dan şimdilik pek uzak olduğumuza göre, üniversite eşiklerine vuran dalgaları hiç olmazsa uzun süreli ihtiyaçlara göre gerekli alanlara aktarabilmeyi becermeliyiz. Universiteler bunu kendi kendilerine yapamıyorlarsa, millî eğitim konusunda toptan politik sorumluluk taşıyanların elindeki yöneltme imkânları mutlaka ve gereken kesinlikle kullanılmalıdır. evlet bülçesinden ayrılan ödenekleri plânın ihtiyaçlarına bağlamak, ancak bu ihtiyaçları karşılayabilecek ayarlamalara ve genişlemelere yöneltmek pekâlâ mümkündür; bu çeşit bir denetimin üniversite özerkliğini zedeleyici hiçbir yanı da yoktur.

Altyapıya Yöneliş

Ikinci Dünya Savaşı sonrasındanberi, ortaokuldan üniversiteye kadar bütün Türk eğitim sistemine vurulan, fakat ilk bakışta kimsenin dikkâtini çekmeyen en büyük darbe, devlet eliyle parasız yatılı öğrenci okutma politikasından yavaş yavaş uzaklaşmak olmuştur. Iyi eğitimi varlıklı kimselerin tekelihden çıkarmak, toplumun alt tabakalarındaki kabiliyetli çocuklara devlet desteğiyle ilerleme imkânı vermek, bir bakıma, köklü reformlarla birlikte, toplumun altyapısını değiştirecek en kestirme yollardan biriydi. Ama ne yazık ki, bir ara hayli geliştirilen bu politika, zamanla daha da yaygınlaştırılacağına gitgide daraltıldı, birkaç kurumun kendi çabalarıyla yürüttükleri bir dâva olarak kaldı. Meselâ, 1938 yılında yüksek öğrenimde devlet bursuyla okuyan öğrenci sayısı 1500 ken, 1960 yılında, aradaki çok büyük nüfus ve öğrenci artışına rağmen, burslu öğrenci sayısı yine 1500 dü. 27 Mayıs sonrasında bu yolda yapılanlar, eski kötü durumu birazcık düzeltmiştir ama, yine de, sorunun önemi düşünülecek olursa, bunları yeterli saymak imkânsızdır. Harçların düşük olduğunu ve Türkiyede üniversite eğitiminin bedava denecek kadar ucuz olduğunu söylemek hiçbir şey ifade etmez; önemli olan Anadolunun köşe bucağında kaybolmuş değerleri bulup onları büyük kentlerin rahatlığı içinde okuyan varlıklı ailelerin çocuklarıyla eşit duruma getirebilmektir. Bu konuda devlete olduğu kadar, üniversiteye de ödevler düşüyor. Altyapı değişikliğiyle ilgili böylesine önemli bir dâva karşısında, meselâ giriş sınavlarını sözde mutlak bir objektif içinde tutmak yetmez; sınav soruları büyük kent koşullarına göre hazırlanmış olmaktan kurtarılmadıkça daha doğrusu, daha başlangıçtan itibaren yarışma eşitsizliği içinde bulunan talihsiz bölgelerin ve talihsiz tabakaların çocuklarına özel imkânlar tanınmadıkça bu büyük meselede üniversitelere düşen ödev tam anlamıyla yerine getirilmiş olmıyacaktır.



Özerklik ve Özgürlük

Universitelere tanınan özerkliğin asıl amacı düşünce özgürlüğü yaratmaktı. Oğretim üyeleri meselenin bu yönünden çok, «kendi kendini yönetme» cephesi üzerinde durdular. Universitelerin ve fakültelerin karar organları en olmıyacak işlerle uğraşan değerli sayılması gereken vakitlerini ödenek kavgalarına ve birbirlerini çekiştirmeğe ayıran kimselerin toplandığı yerler olmağa başladı. Bu arada, ilk başta düşünülen amaç, yani düşünce özgürlüğü ikinci plâna atıldı; hattâ, zaman zaman başkalarının yazıp söylediklerini cüretkâr ve tehlikeli bulan, meslekdaşlarının politik tutumlarını kendisine dert edinen, arkadaşları aleyhinde Mc Carthy'cilik oynayan tiplere de rastlandı. Tabiî, böyle bir hava içinde, Türk üniversitelerindeki özgür düşünce de gerektiği gibi gelişmedi. Nitekim, 27 Mayıs gelip de, halk ve devrimciler büyük ümitlerle üniversitelerden ülke dertlerine reçete istedikleri zaman, koca binalardan ve ulu kürsülerden çıka çıka modası geçmiş bir iki hukuk formülü çıktı.

27 Mayıs sonrasındaki başarısızlık, bir bütün olarak üniversitelerin itibarını halkın gözünde hayli düşürmüştür. Akademik çevrelerin eski itibarı tekrar kazanabilmeleri ülke meselelerine getirebilecekleri çözümlerin değerine, halka yakınlığına ve özel çıkarlardan uzak oluşuna bağlı. Oysa, üniversitelerdeki düşünce hayatı henüz bunu sağlıyabilecek bir kültür özgürlüğüne erişebilmiş değil. Yeni sömürgecilik, iktisadî, ticarî ve sosyal hayatın her safhasında görülen sinsi sokuluşunu akademik hayatta da başarmağa çalışmaktadır. Bir bakıma kültür emperyalizmi de denilebilecek olan bu tutum, Türk düşünce hayatını halkçı ve devrimci formüllerden mümkün olduğu kadar uzak bulundurmağa gayret etmekte, bazan yabancılar yönetiminde yüksek öğretim kurumları meydana getirerek, bazan Türk devletinin parasıyla yürütülen kurumlarda ancak belli bir politik felsefenin hâkim kalmasına uğraşarak, bazan da örtülü veya açık yollardan maddî imkânlar kullanıp öğretenlerin ve öğrenenlerin kafalarını etkilemek için didinmektedir. Türk düşünce hayatını halkçı formüllere ulaşmaktan alıkoymağa uğraşanlarla gönüllü gönülsüz, haberli habersiz dâva ortaklığı edenler de eksik değildir.

Bu koşullar altında, Türk üniversitelerine düşen görev, ilerlemiş ve durulmuş toplumlardaki üniversitelerin görevleriyle karşılaştırılamıyacak kadar ağır. Bir yandan Türkiyenin dünya karşısındaki bilim seviyesini yükseltmek, bir yandan ülkenin türlü meselelerine bilimsel açıdan çözümler göstermek, bir yandan toplumun altyapı değişikliğini öğrenci konularında bilinçli bir tutumla hızlandırmak ve bir yandan da kültür emperyalizminin düşünce hayatını halkçı yollardan uzaklaştırmasına engel olmak.. Ekim ayında bütünlemelileri sınava çekecek olanlar, biraz da kendilerini sınavdan geçirmeli, üzerlerine düşen görevleri tam olarak yerine getirip getirmediklerini kendi kendilerine sormalıdırlar.

Mümtaz Soysal

MİLLİ EMNİYETE JURNAL VERENLER

Memleketimizde sık sık görülen, fakat meselenin kökünü inmeden yüzeyde kalan ufak fırtınalardan biri geçen hafta Ankarada koptu. Olay, ticaretini herkese komünist diyerek yürütmeye çalışan düşük tirajlı bir gazetenin, YÖN'ün haberini kaynak göstermeden tahrif ederek yayınlanmasıyla başladı. Bilindiği gibi YÖN, milli Emniyetin o zamanki başı Fuat Doğu ile sıkı temas kuran, Komünizmle Mücadele Grubunun komünizm ticaretiyle iştigal eyliyen iki üyesinin, Milli Emniyete, CHP. nin o tarihlerde 63 ler adıyla tanınan ve bugün bazılar Bakan olan ilerici unsurları hakkında jurnaller verdiklerini yazmıştı. YÖN okuyucularının yakından tanıdıkları 63 ler. Hükümetçe reform fikri ortaya atılmadan çok önce, köy enstitülerinin, halkevlerinin açılması, sosyal adaletin ve toprak reformunun gerçekleştirilmesi görüşlerini hararetle savunuyorlardı. Köy enstitülerini hararetle öven herkesi komünistçilikle suçlandırmayı itiyat edinmiş olan komünizm tacirleri Pehlivanoğlu ve Tevetoğlu. 63 lere de veryansın ediyorlar ve Milli Emniyetin başı Fuat Doğu ile kurdukları sıkı temas sayesinde jurnalcilik yapıyorlardı.

YÖN'ün iki komünizm tacirinin bu faaliyetini açıklaması üzerine, bir Ankara gazetesinin av kokusu alan kıt beyinli yöneticileri, attıkları çamurun kendilerini ve savundukları komünizm tacirlerini boğacağını farketmeden, haberi değiştirerek manşette patlattılar: «Bütün siyasi parti temsilcilerinin iştiraki ile hazırlanıp Milli Emniyet reisliğine verilen rapor. 4 vekil komünistlikle itham olundu.»

Silâh tabiî ki ters işledi. Bütün hayatları ortada olan bir Kemal Satırın, bir Turan Şahinin, bir Muammer Ertenin, bir Kemal Demirin komünist olduğuna aklı başında hiç kimseyi inandırmak mümkün değildir. Nitekim Başbakan Yardımcısı Satır, «Bütün siyasi hayatımız milletimizin gözleri önündedir. Böylesine bir habere kargalar bile güler. Ama hiç bir şekilde aslı olmıyan bu haberlerin sahipleri elbette adalet huzurunda hesap vereceklerdir» diyordu. Yeni Tanin gazetesi ise YÖN dergisinin yayınından haberdar edilen Başbakan Yardımcısı Satır, var olduğu iddia edilen bu raporun bulunması için Milli Emniyet yetkililerine emir vermiştir. Milli Emniyet yetkilileri, dün geç vakte kadar böyle bir rapor olup olmadığını Satıra kesin bir şekilde bildirmemişlerdir. haberini veriyordu. Yeni İstanbul, bir Milli Emniyet yetkilisinin böyle bir rapor olduğunu, fakat 27 Mayıstan önce hazırlandığını söylediğini bildiriyordu. Tevetoğlu ve Pehlivanoğlu heyecanlıydılar. Pek fazla ses çıkarmamaya dikkat ederek bekliyorlardı. Gazete muhabirlerinin sorularını Tevetoğlu, «Bu derginin kapatılmadan önce de hakkımda yaptığı kasıtlı ve sistemli yalan neşriyat mezhepleri ve ideolojileri icabıdır» diyerek geçiştirmeye çalışıyordu.

İki komünizm taciri ancak Milli Emniyet Başkanı Fuat Doğu'nun açıklamasından sonra rahat bir nefes aldılar. Ve yedeksubaylığında dosyası da arkadan giden Pehlivanoğlu bir basın toplantısı yapma cesaretini buldu. Fuat Doğu, «Meclisteki yıkıcı faaliyetlerle mücadele komisyonu tarafından hazırlanmış bir raporun varlığından haberim yoktur. YÖN dergisinin savunduğu fikirlerle uzak ve yakın ilgililerini asla duymadığım dört bakan hakkında Milli Emniyette rapor veya bir haber yoktur. Bilmediğim ve görmediğim bir raporun mevcudiyetini bir sohbet esnasında söylemedim ve söylemiyeceğim de muhakkaktır.» diyordu.

Bu eski tip bir Milli Emniyetçinin klasik ifadesiydi. «Komünizmle ve Aşırı Cereyanlarla Mücadele Komisyonu»nun adını da yanlış yazan sabık başkan, YÖN'ün fikriyatını ve son yayınının anlamını anlıyacak yeterlikte değildi. Nitekim Hariciye imtihanını birincilik ve ikincilikle kazanan iki pırlanta gibi gencin, YÖN'le ilgileniyorlar diye Hariciyeye girmelerini engellemeye kalkışmıştı. Sosyal konulardaki bilgisinin yetersizliği yüzünden iki vatansever gencin geleceği ile oynamakta vicdani bir rahatsızlık duymıyan Doğu'nun bu hatası, ancak Başbakan Yardımcısı Satırın müdahalesiyle düzeltilebildi. İşte YÖN hakkında bu tip fikirler besliyen sabık başkan tabiî ki olayı tekzip yoluna gitti. Halbuki komünizm ticareti yapan malûm zevat, sabık başkanın çok yakın arkadaşları olmalı ki, sık sık onun ziyeretine gitmekteydiler.

YÖN'ün yazdığı mesele yeni patlak vermiş bir olay değildir. Şimdi yurt dışında bulunan ve ismini yazmakta fayda görmediğimiz kültürlü bir Milli Emniyet mensubu, aylarca önce, Meclis koridorlarında 10-15 senatör ve milletvekilinin önünde, sabık başkanın komünizmle mücadele komisyonunun aktif üyeleriyle olan sıkı temasını yana yakıla anlatmıştı. Bu bilgilerle mücehhez olarak Milli Emniyet başkanlığı ile görüşmeye giden başbakanlık bütçesi raportörü Mardinin genç ve zeki CHP li milletvekili Şevki Aysan, vazifesini layıkile yapabilmek için Milli Emniyet hakkında gerekli bilgiyi almak azmindeydi. Şevki Aysan, devrin Milli Emniyet başkanına köy enstitülerinin, toprak reformunun ve sosyal adaletin savunucusu genç bir grubun temsilcisi olduğunu belirtti, Milli Emniyetin eski çalışma sisteminden yakındı. Bu sohbet sırasında Fuat Doğu, 63 ler grubuna mensup olan Şevki Aysan'a, Meclisteki Komünizmle Mücadele gurubu için «Bu gurubun çalışmalarından faydalanıyoruz» dedi. Bu itiraf uyanık milletvekilini son derece hayret içinde bırakmıştı. Derhal bütçe komisyonuna dönen Aysan, karşılaştığı korkunç zihniyeti orada rastladığı Suphi Gürsoytrak, Orhan Apaydın, Nuri Bayar ve Mahmut Vural'a anlattı. Sonra durumu geniş şekilde Meclis Başkanı Fuat Sirmen'e bildirdi. Aysan nihayet bu korkunç zihniyeti Kemal Satıra duyurdu. Satır, meseleyle yakından ilgileneceğini söyledi.

Bu arada Tevetoğlu ile Pehlivanoğlu'nun fiilen yönettiği komünizmle mücadele komisyonunun bu gizli faaliyetlerden habersiz üyesi tabiî senatör Ahmet Yıldız, durumu öğrenince, Fuat Doğu'ya gitti. Fuat Doğu ona da, komünizm tacirleriyle temasları olduğunu söyledi. Bu haberler, parlamentoda geniş bir çevre içinde duyuldu. Nitekim bir mesele dolayısile başbakan yardımcısı Kemal Satırı ziyaret eden iki tabiî senatörün 63 lerle ilgili kimünizmle mücadele komisyonu raporları hakkında Satıra bilgi vererek, onun meseleye dikkatini çektikleri bir vakıadır. Senatörler, Başbakan yardımcısına «Bugün iktidardasınız, emniyettesiniz. Ama yarın değilsiniz. Yarın ne olacağı belli olmaz» diyerek Milli Emniyetin ıslahının şart olduğunu belirtiler.



ANKARA CUMARTESİ 26 EYLÜL 1964 — Söz Milletindir

ADALET

GÜNLÜK SİYASİ MÜSTAKİL GAZETE

DOYAMIZ MİLLETİN DAVASIDIR

Bütün siyasi parti temsilcilerinin iştiraki ile hazırlanıp Milli Emniyet Reisliğine verilen rapor

4 vekil komünistlikle itham olundu

Eğitim ve öğretim üstüne

Raporda Satır, T. Şahin, M. Erten ve Kemal Demir, «Çok tehlikeli» olarak vasıflandırılıyor

On parmağında on kara!..

Mesele yüzde yüz YÖN'ün anlattığı şekildeyken, Fuat Doğu'nun tekzibinden ve bazı bakanların soğukkanlılıklarını kaybetmesinden cesaret alan şöhretli Pehlivanoğlu, 5 günlük bir rötardan sonra toplanarak bir basın toplantısı yaptı. Artvinde CHP'yi toptan komünistlikle suçladığı iddiasıyla hakkında günlerce neşriyat yapılan Pehlivanoğlunun ipe sapa gelmez basın toplantısını ne acıdır ki bağımsız radyo da verdi.

Pehlivanoğlu, Mecliste yaptığı basın toplantısında 63 ler hakkında Milli Emniyete bir rapor verilmediğini söyledi. Pehlivanoğlu, toplantıdan önce «mutlaka kapalı bir yerden konuşmam lâzım» diyerek etrafta kapalı bir telefon aradı ve Tevetoğlu ile 15 dakika süren bir telefon görüşmesi yaptı. Pehlivanoğlu, komünizmle mücadele komisyonunun bir üyesi olan Ruhi Soyer (CHP - Niğde) ile masa başına geçti ve üzerinde pekçok tashih yapılan bir metni okumaya başladı.

Pehlivanoğlu okuyor, her cümlenin sonunda da yanıbaşındaki Ruhi Soyer, cümledeki bir kelimeyi tashih ediyordu. Pehlivanoğlu «mahut» mu dedi, Soyer «malum», Pehlivanoğlu «esas hüvviyeti Mecliste açıklanmış bulunan» mı dedi. Soyer, «esas hüvviyeti Mecliste ortaya konmuş olan» diyordu. Mecliste hüviyet ortaya koyan veya açıklıyan zat ise şöhretli Pehlivanoğlu idi.

Pehlivanoğlu, komisyonun «partilerüstü bir komisyon» olduğunu bilhassa belirterek söze başladı. Pehlivanoğluna göre, resmi hiç bir sıfat ve hüviyeti olmayan komisyonun amacı «Bilhassa son zamanlarda Türkiyede pervasızca faaliyet gösteren komünistlerin faaliyetlerini önlemek, yetersiz olan kanun maddelerini yeniden ele alarak hazırlayacağı kanun tekliflerini meclise götürmekti».

Toplantının burasında Hürriyet muhabiri, komisyonun kaç yıldan beri faaliyet gösterdiğini sordu, «İki yıldır» cevabını aldı. Cumhuriyet muhabiri, «Peki bu kanun teklifinde öteki aşırı cereyanlarla mücadele içinde hükümler olmayacak mı, Faşizm gibi, ırkçılık gibi cereyanlarla? diye sordu. Soyer ve Pehlivanoğlu bir ağızdan, «Komisyonumuz henüz sadece komünizm meselesini ele almıştır. Tedvin edeceğimiz kanunda elbette bunlar da ele alınacaktır» dediler. Akşam muhabirinin, «Tam kadrolu olarak kaç toplantı yapıldı, ne kararlar alındı? Sorusuna kesin cevap verilmedi.

Pehlivanoğlu, Tevetoğlu ağabeyinden aldığı talimat gereğince maddeler halinde YÖN'de bu komisyonun raportörlerinin faaliyetleri hakkında çıkan habere cevap vermeye başladı.

«1 — Sicilli ve mahkûm komünistlerin doldugu ve esas hüviyeti Büyük Millet Meclisinde açıklanmış bulunan malûm bir derginin, —Soyer burada «mahut bir derginin »diye» tashihat yaptı— bu sefer de Türk güvenliğini korumakla görevli bir devlet organını tahrip etmek için —Soyer burayı da düzeltti, «maksadıyla» dedi— faaliyete geçtiği görülmüştür. Pehlivanoğlunun sicilli ve mahkûm diye iftiraya kalkıştığı kimseler. Türkiyenin dünya çapında şöhretli yazarlarıydı.

2 — Hükûmete mensup bazı bakanların komünist ve tehlikeli şahıslar olduğuna dair komisyonumuz tarafından bir raporun hazırlandığı ve bu raporun Milli Emniyet teşkilatına verildiği mezkûr —Soyer burada bir kere daha tashihat yaptı, «malûm» dedi. Pehlivanoğlu da kızgın bir tavırla, «canım mezkur demek yukarda zikredilen demektir, aynı şeyi söylüyoruz» dedi— Dergi tarafından iddia edilmekte ve bazı gazeteler de, —Soyer burada bir kere daha teshihat yaptı, «malum bazı gazetelerde» diye,— Bu haberi umumi efkâra aktarmış bulunmaktadırlar. Komisyonumuz böyle bir rapor hazırlamamıştır.» Burada bir muhabir söze karıştı, «acaba bu rapor komisyon adınaymış gibi raportörler tarafından verilmiş olamaz mı? Zira raportörler şu anda da komisyon adına diye basın toplantısı yapıyorlar, olur ya bunu merakımızı gidermek için soruyoruz» dedi. Pehlivanoğlu azıcık rengi değişerek, «Bunu ben söyliyeyim, böyle açıkça soru sorulursa cevap veririm tabiî, ben böyle bir rapor vermedim. Nerede bende böyle kuvvet, ben polis miyim, devlet miyim? Nerde bende o kuvvet» dedi ve yazılı metni okumaya devam etti.

Toplatının sonunda bir gazeteci sordu:

«Peki Milli Emniyet başkanı olarak Ziya Selışık bir rapor vermiş, komünist olmayan bir takım sanıkları komünist diyelim, tevkif edelim, sonra bu işimize de yarar demiş, bu doğru bir hareket mi, bir zamanlar bizzat Samet Agaoğlu Bakan olduğu zaman kendi hakkında Milli Emniyetin komünist olduğu yolunda yazdığı raporları basına göstermiş ve sonra bunları yakmıştı. Sonra Pehlivanoğlu için de böyle bir rapor olduğu söyleniyor. Bunlara ne dersiniz?»

Pehlivanoğlu ile Soyer, «Biz Milli Emniyetin işlerini bilmeyiz, ama bunlar da sahte raporlar olabilir. Ziya beyin raporuna gelince o öyle de telakki edebilir, başka türlü de» dediler.

Komünizm ticareti yapan bir takım basının ve bu işin şöhretli tacirlerinin son tutumları da göstermiştir ki, bu tarz iftiraların kaynakları esaslı şekilde ıslah edilmelidir. Bu memlekette bazı simsarlar, bakanlar için dahi, komünisttirler diye manşet atmak cesaretini kendilerinde bulabilmektedirler. Demek ki tehlike bu noktaya kadar gelişmiştir. ve bu alçakça kampanya, köhne zihniyetli teşekküllerden yardım görmektedir. Bu durum, mutlaka kökünden düzeltilmesi gereken bir meseledir. Aksi takdirde insan şahsiyetinden, haysiyetinden, özgürlüğünden, hukuktan ve Anayasadan söz etmek gülünç kaçacaktır. Ne var ki iftiraya uğrayan bakanların davranışları yeteri kadar müsbet olmadı Meseleyi sadece şahısları bakımından görebildiler, görüş ufukları daha öteye gidemedi. İftiraya uğrayan bakanlar adli mercilere başvurmakta elbete haklıdırlar. Şahısları bahis konusu olunca aşırı bir hassasiyet gösteren bakanlarımız, asıl YÖN'ün geçen sayısında açıkladığı Namık Gedik'e verilen Milli Emniyet raporu üzerinde dikkatle durmalı ve bir devlet teşkilâtının bazı insanlara yalan olduğunu bile bile komünist diyebilmesinin önüne geçebilecek köklü tedbirleri almalıdırlar. Batı demokrasilerinde böyle bir raporun açıklanması, o raporu veren kimsenin ebediyen mahkûm olması demektir. Bizim demokrasi ise henüz şahsî hassasiyet devrinde.

TİP'in Ankara İl Kongresi

Pazar günü TİP'in Ankara İl Kongresi yapıldı. Kongreye, Ankaranın 21 ilçesinin delegeleri olan 59 kişi katıldı. Kongre Başkanlığına oybirliğiyle Prof. Sadun Aren seçildi. Mutad formalitelerden sonra, 14 aydır iş başında olan İl Yönetim Kurulunun faaliyet raporu okundu.

Raporda, parti içi faaliyetler sıralanmakta ve çeşitli iç ve dış politika sorunları üzerinde durulmaktaydı.

Dünya sorunları şöyle çizilmekteydi:

«Geçirdiğimiz yıl içinde dünya olaylarının gelişmesison on yılda ki ana çizgilere uygun olmuştur. Bu ana çizgiler, sömürge ulusların bağımsızlık savaşlarını birer birer başarıyla sonuçlandırması, ulusal kalkınmalarını gerçekleştirmek için *emperyalist* çabaların karşısında yer almaları, uluslararası bloklaşmaların gevşemesi yolundadır»

Bu çerçeve içinde dünya olaylarına geniş bir [illegible] veren raporda, az gelişmiş bir ülke olan Türkiyenin [illegible] devletlere el açmadan da kalkınmasının başarılabileceği, nitekim Atatürk devrinde de bu yolda adımlar atıldığına işaret olunmaktaydı. Maliye Bakanının Tokyoda yapılan Dünya Bankası Guvernörler toplantısında dış ortaklıkları devletleştiren uluslara Bankanın yardım yapmaması yolundaki karara müsbet oy vermesi şiddetle tenkid edilmekteydi.

«Amerika ve diğer Batılı ülkeler az gelişmiş bir ülkenin özel [illegible] kalkınamayacağını bile bile [illegible] bu yola teşvik etmekle [illegible] kısa görüşlü çıkarlarını savunmaktadırlar. Yapılan yardımların samimi bir gayesi olduğunu iddia etmeğe imkân yoktur. Bir yandan kalkınmaya yardım ediyor görünmek, bir yandan kalkınmayı imkânsız kılacak bir yöne itmek... İnsanlığı fakirlikten kurtaracak yol herhalde bu değildir.

[illegible] ortaklar bununla da kalmayarak uluslararası kurumları, kendilerinin, daha doğrusu üç beş sömürgeci şirketin [illegible] ortak ediyorlar. Tokyodaki D. Bankası Güvennörler toplantısında dış ortaklıkları devletleştiren uluslara Bankanın yardım yapmaması yolunda karar alınmıştır. Senelerce Süveyş kanalından geçen gemilerden para alıp Mısırlının sırtından, yüzyıllardanberi petrollerini işletip İranlının, Iraklının sırtından, kahve satışlarında tekel kurup Brezilyalının, şeker kamışında tekel kurup Kübalının sırtından servet yapıp Nice'de, Las Vegasta, Renoda ya da diğer kumarhanelerde, plâj şehirlerinde yiyenlerin bu soygun hareketine son vermek suç mudur ki cezalandırılıyor? Atatürk Türkiyesi yabancı demiryolu şirketlerini devletleştirirken hata mı emiştir? Kendi ekonomik çıkarlarını korumak için bu kararları aldıran devletleri hadi hoş görelim ama, fakir ülkelere senelerce ışık olmuş, yabancı kapitülâsyon soygunculuğuna ilk defa yeter demiş bir ülkenin temsilcisi bu karara nasıl oy vermiştir? bu soruların cevabını vermek güçtür.»

Dış sermayeyi «bağımsızlığımızı tehdit eden büyük bir tehlike olarak gören rapor, bu konuda örnekler de vermektedir:

«Yurt ve dünya sorunları birbirinin ayrılmaz iki parçasıdır. Dünya sorunlarının bu ölçüde ele alınması ve işlenmesi kimin yurt için çalıştığını, kimin ahlâkî amaçlar güttüğünü ve kimlerin kökü dışarda savaş fitnecilerinin, bir kaç milyarder tarafından yönetilen dünya aristokrasisinin hesabına çalıştığını açıkça ortaya çıkaracaktır.

Toprak ağaları, dış ticaret ve tefecilik kârlarıyla palazlanmış mali sermaye çevreleri ve kendilerinin alım satımlarına aracılık eden tüccarlarla sıkı bir koalisyon kuran dış sermayedarlar bağımsızlığımız için büyük bir tehdit teşkil etmektedir. Dış sermaye çevrelerinin tahrikiyle, büyük emperyalist devletler, egemenlik haklarımıza müdahalede bulunmaktadırlar. Bugün için bir Amerikan subayının topraklarımızda işlediği suçlardan dolayı yargılanması Amerikan makamlarının lütfuna bağlıdır. Bir Amerikan firmasının Türkiyeli bir tüccardan olan alacağının hazineden ödetilmesi için Amerikan Cumhurbaşkanı bizzat müdahale etmiş ve bu borcu işçi, köylü ve memurun ödediği vergilerle biriken paralardan zorla ödetmiştir. Amerikan diplomatları devlet dairelerinin hatta siyasal partilerin içişlerine karışmak ve bunları kendilerine uygun gelen bir politikaya doğru çevirmek için bütün ikna yollarını denemektedirler. Ama bu pervasızlıklar son aylarda en son ileri noktasına kadar varmıştır. Bunun örneği son Kıbrıs olaylarında *görülmüştür.* Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti Kıbrısta Türk cemaatini korumak için üç defa adaya çıkarma yapmak istemiş, fakat üçünü de bizzat Amerika Cumhurbaşkanı araya girerek bu çatışmaya engel olmuştur. Kıbrısa çıkarma yapma kararının isabeti tartışılabilir. Ama doğru veya yanlış, hükûmet serbestçe bir karar vermiştir. Bu kararı değiştirmek için başvurulan çabalar bir ülkenin bağımsızlığına saygı ile bağdaşamaz.»

Türkiyenin kalkınmasına başlıca engellerin dış yardım adı altındaki sömürmeler ve ittifak adı altındaki egemenliğimizi kısıtlayıcı hükümler olduğunu belirten Türkiye İşçi Partisi Ankara İl İdare Kurulu raporunda, toprak reformunun niçin bir an önce gerçekleştirilmesi gerektiği, eğitim dâvâsına niçin önem verilmesine lüzum olduğu, bütün bu işlerin nasıl bir demokratik düzen içinde gerçekleştirilebileceği de uzun uzun anlatılmaktaydı.

Kongrede, Prof. Sadun Aren ilgi çekici bir konuşma yaparak «Hâkim sınıflar ne de olsa durup dururken tâviz vermezler. Her tâviz aç çok bir mücadele ile alınır. Hâkim sınıflardan tâviz kopartmak için girişilen her mücadele halkın uyanıp bilinçlenmesine yol açar..... Toplumcular bu gibi tâvizlere karşı olurlarsa kendilerini toplumdan tecrid etmiş olurlar Halk, kendilerine az çok bir çıkar sağlayan her hakka karşı çıkan toplumcularla kendisi arasında hiç bir bağlılık göremez» dedi.

Kongrede rapor üzerinde yapılan tenkidler, maalesef rapor kadar kuvvetli değildi. Üyeler çoğunlukla teferruata ait hususlar üzerinde durdular. Zaten tenkidlerini de pek fazla uzatmadılar. Raporun dışında söylenecek çok şey yoktu. Tenkidlerden sonra *seçimlere geçildi ve bir kere daha* Niyazi Ağırnaslı ve arkadaşları İl Yönetim Kuruluna seçildiler.

Kongre sırasında üyeler ve dinleyiciler arasında âdet olduğu üzere yardım toplandı. Toplanan para 339 liraydı. Bunun hemen 300 lirası kongrenin yapıldığı salonun sahibine kira olarak ödendi, geri kalan para da Partiye gelir olarak kaydedildi. TİP bu yoldan bir yıl içinde 6 bin lira toplamış, ama masraflarını ancak ve güçlükle karşılayabilmişti.. Particilik sadece lâfla ve kalabalıkla olmuyordu. Particilik pahalı bir işti ve Ankara teşkilâtı bu konuda dertliydi. Dertli yöneticiler, faaliyet raporuna, gelecek sefer yapılacak seçimlerde sandık başlarında yer alacak gözlemcilere kumanya dağıtılabilmesi işi için bile şimdiden çalışılmaya başlanmasını tavsiye ediyorlardı.

Gizli Rapor

Devlet Plânlama Teşkilâtında bir süre çalışan tanınmış iktisatçı Bent Hansen, 9 Haziran 1964 tarihli raporunda, Türkiyede ilk defa olarak, toplam talep ve arz tahminlerine dayanan bir bütçe ve para politikası tavsiye etti. Hükûmetimizin durgunlukla mücadele için aldığı tedbirlerin kaynağı bu rapordur. Nitekim Hansen raporundan sonradır ki, Plânlama Müsteşarı «Bütçe ihtiyaçları için emisyona gidebiliriz» tarzında konuşmaya başladı. Maliye Bakanı, «Bizi enflâsyon enflâsyon diye korkuttular Asıl tehlike durgunluk» sözlerini söyledi.

Hansen, raporunda, 1964 yılı bütçe harcamaları için, Merkez Bankasına 600 milyon lira borçlanmayı, bankaların kredi imkânlarını genişletmeyi ve kredi şartlarını kolaylaştırmayı, buna karşılık cari bütçe harcamalarında bir milyar liranın üstünde kısıntı yapmayı tavsiye etmektedir. Hansen'e göre, ekonomik dengeyi bozmadan yüzde 7 kalkınma hızını gerçekleştirmek için bu tedbirler lüzumludur. Ne var ki, sağlam istatistiklere dayanmıyan bu tip ekonomik denge tahminleri ihtiyatlı kullanılmalıdır. Fransa gibi oldukça sağlam ekonomik bilgiye sahip bir memlekette dahi, millî bütçe tahminlerine dayanarak yürütülen ekonomi politikası durgunluğa karşı tedbir alırken şiddetli bir enflâsyona yol açmıştır.

YÖN

İktisadî durumun belli başlı iki özelliği, vergi gelirlerinin tahminlerin altında olması ve özel teşebbüs yatırımlarının azalmasıdır. 1964 yılında özel yatırımların geçen yıl seviyesinden yüzde 6 düşük olması beklenmektedir. Devlet harcamaları, bütçedeki reformlara uygun şekilde yürütülürse, vergi gelirlerindeki azalış yüzünden, bütçe, 2 milyar 771 milyon lira gibi muazzam bir açık verebilecektir. İlk gelir tahminleri gerçekleşebilseydi dahi, açık 1300-1400 milyon liraya yükselecekti.

1964 yılının ilk yarısında bazı göstergeler, ekonomide durgunluğa doğru bir eğilim olduğunu ortaya koymaktadır. Durgunluk eğilimi uygun maliye ve para politikasıyla giderilmelidir.

Vergi mevzuatı veri olduğuna ve özel yatırımlarda düşme görüldüğüne göre, toplam bütçe harcamaları, 1963 seviyesinin yüzde 17 üstünde, fakat 1964 bütçe rakamlarının yüzde 12 altında olmalıdır.

Kalkınma plânı hedeflerini gerçekleştirmek için, yatırımlarda değil, cari harcamalarda kısıntı yapılmalıdır. 1964 te devlet yatırım harcamaları 6 milyar 200 milyon lira seviyesine erişmelidir. Bu sebeple yatırımlar, malî bir sınırlandırmayla karşılaşmamalıdırlar.

Cari harcamalar ise 8 milyar 100 milyon seviyesinde tutulmalıdır. Bu rakam 1963 tekinin yüzde 15 üstünde, fakat 1964 rakamının yüzde 14 altındadır.

TABLO I bu durumu göstermektedir:

TABLO: I — TOPLAM KAYNAKLAR VE HARCAMA TAHİNLERİ

	1963 gerçekleşmiş rakam	Tahminler (Milyon dolar) 1964 I. Dengesiz	II. Dengeli alternatif
G. S. millî hâsıla	63231	67025	67025
Dış açık	2700	2250	2250
Toplam kaynaklar	65931	69275	69275
Özel tüketim	48510	50887	50887
Özel yatırım	4350	4100	4100
Kamu c. harç.	7030	9382	8088
Kamu y. harç.	5141	6845	6200
Stok değişmesi	900	—	—
		71214	69275
Açık	—	1939	—

VESİKA

KAMU SEKTÖRÜ TASARRUF, YATIRIM VE NET BORÇLANMALARI (Milyon lira)

	1963 Kesin rakam	I. Dengesiz	II. Dengeli Alternatif
Net gelir	12155	13456	13456
Cari harcama	7030	9382	8088
Kamu tasarrufu	5125	4074	5368
Sâbit yatırım	5141	6845	6200
Stok yatırım	750	—	—
Toplam yatırım	5891	6845	6200
Açık	766	2771	832

(Stoklardaki değişmeler hesaba katılmamıştır.)

YÖN'ÜN NOTU: Cari harcamalar milyarın üstünde kısılsa da, net kamu gelirleri ve harcamaları arasında 832 milyon lira bir açık kalmaktadır.

Normal olarak yüzde 7 kankınma hızını gerçekleştirmek için, cari masraflar 1 milyarın üstünde kısılmakla beraber, Merkez Bankasına, Toprak Mahsulleri Ofisi hariç, 600 milyon lira civarında borçlanmak gerekecektir. Bu sebeple, Merkez Bankasına olan devlet borçlanmasını sınırlayan kanun ile para fonu ile yapılan anlaşma hükümlerinin gevşetilmesi lâzımdır.

Devletin Merkez Bankasına borçlanması, döviz ihtiyaçlarında azalım ve banknot tedavülündeki artış hep birlikte ticarî bankaların likiditesini bir miktar azaltacaktır. Azalış, alternatif II de 100-200 milyon lirayı bulabilir. *Eğer özel yatırımların daha fazla* düşmesi önlenmek isteniyorsa, bankaların likidite darlığına karşı tedbir alınmalıdır. Bu maksatla ticarî bankaların Merkez bankasındaki ihtiyaçları serbest bırakılmalıdır. Reeskont limitleri, özellikle sınaî firmalar için genişletilmeli, faiz yükü azaltılmalıdır. Mevduat ve kredi faiz hadleri (tarım hariç) düşürülmeli, buna karşılık ithalâtta alınan teminat ile ilgili hükümler sertleştirilmelidir.

TABLO: II — KAMU SEKTÖRÜ SERMAYE MUAMELELERİ (Milyon lira)

Genel ve Katma bütçe	1963 sonucu	1964 tahminî Dengeli alternatif
İç borç ödeme	722	858
İstimlâk	200	200
Özel sektöre sermaye transferi	835	747
İç ikraz	1757	1805
Dış istikraz (karşılık paralar)	1759	1650
Merkez Bankası dışında kamu sektörü net istikrazı	2	155
İKTİSADÎ DEVLET TEŞEKKÜLLERİ		
Proje finansmanı (Konsorsiyum)	267	400
Karşılık paralar	146	—
	413	400
Merkez Bankası dışındaki toplam kamu sektörü net istikrazı	415	245
Net kamu istikrazı	766	832
Merkez Bankasından finansman ihtiyacı	351	537

(Dış borç taksit ve faiz ödemeleriyle, stoklardaki değişmeler hesaba katılmamıştır.)

İşte, yabancı sermaye

1961 yılında İstanbulda tamamen yerli sermaye ile kurulan bir fabrika, kendi imâl ettiği yerli makinelerle Karabük saçından likid petrol gaz tüpü imaline başlıyor. Bu imalâtın dünya normuna uygun olduğunu Teknik Üniversite raporuyla onaylatıyor. Türkiyenin ihtiyacını karşılayabi*leceğini tesbit ettiriyor.* Bunun üzerine bu tüplerin ithali kotadan çıkarılmak suretiyle hükûmetçe yasaklanıyor. Bu arada piyasaya yerli başka şirketlerin katılmasiyle Türkiyenin ihtiyacından daha fazla imalât yapılabilecek iken, ortaya başka bir ecnebi sermayeli şirket çıkıyor. Bu ecnebi sermayeli şirket nasıl yapıyorsa yapıyor, Türkiyede imâl edildiği ve ihtiyacı karşıladığı için kotadan çıkarılarak ithali yasaklanan tüpleri ithal etmeğe başlıyor. Üstelik ithalâtçı yabancı şirketin kuruluş gayeleri arasında tüp ithali diye bir hüküm mevcut olmadığı halde.

Türkiyenin tüp ihtiyacı 12 milyon ve her tüp 100 liradır. Yani 1 milyar 200 milyonluk bir iş söz konusu. Ayrıca her yıl 2 milyon tüpün yenilenmesi gerekiyor. Ortada çok kârlı bir iş ve çok yönlü bir menfaat oyunu bulunuyor.

Meseleyi basına yansıtan İstanbul İl Genel Meclisi Üyesi Sabri Gerçek *diyor ki: «YÖN dergisinden* öğrendiğime göre mazisi pek kısa olan 15 milyon sermayeli bir ecnebi şirket pek kısa zamanda 140 milyon lira kâr elde ederek bu parayı Türk Hazinesinden alıp uçurmuştur. Her çocuğunun 3-5 bin dolar borçlu doğduğu bu milletin en elim zamanlarında millî servetinin bir takım oyunlarla başka milletlerin kasasına aktarılması ne zamana kadar sürüp gidecektir.»

Zırva, tevil götürmez

Geçen sayımızda suçüstü yakaladığımız Prof. Dr. İsmet Giritli, YÖN'e «dedikodu, fiskos, jurnalcılık ve iftiracılık oyunları, İnsan ve meslekdaş düşmanları, müfteriler, kanuni yollara başvurma» gibi suçluların telaşını açığa vuran ifadelerle süslü bir açıklama mektubu göndermiştir. Mektup, zırvanın tevilinden öteye gitmemektedir.

Geçen sefer Giritli'nin «İspanya'nın Amme Hukuku» adlı incelemesinin, Sayın Prof. Dr. Bülent Nuri Esen'in Anayasa Hukuku adlı ders kitabının, Şef Otoritesi Rejimi kısmından aktarıldığını, iki metinden birkaç örneği yanyana yayınlıyarak belirtmiş ve hükmü okuyucuya bırakmıştık. Fakat madem ki Giritli çırpınıyor ve bir takım cam bazlıklarla okuyucunun zihninde hiç değilse bazı şüpheler uyandırmaya kalkışıyor, o halde bu genç profesörün kopyacılığını ve aktarıcılığını en ufak şüpheye yer bırakmıyacak şekilde ispatlıyalım. İddia ediyoruz ki, bir intikal olayıyla değil, intikalden de öte bir istinsah olayı ile karşı karşıyayız. Giritli, Sayın Esen'in kitabındaki İspanya kısmını kelime kelime kopya etmiş, kopyacılığı biraz gizliyebilirim ümidiyle, Esen'in fasıl başları yerine «Hukukun Üstünlüğü ve İspanya» kitabındaki fasıl başlarını kullanmaya çalışmış ve bu kitaptan bir iki dip notunu talihsiz şekilde aktarmıştır.

Önce Giritli'nin açıklamasını okuyalım:

Sayın Derginizin 25 Eylül tarihli ve 78 sayılı nüshasının 12 nci sahifes'nde «Prof. İsmet Giritli Suçüstü yakalandı» başlıklı yazınızı üzüntü ile okudum.» Dedikodu ve fiskosları bir yana iteleyip memleket realitesini ön plana çıkarmak» iddiası ile yayınlanan bir dergi, bir Üniversite Profesörüne fikir korsanlığını yakıştırdığına göre, aynı ünvanı taşıyan diğer bazı kimseler'n de «İnsan ve meslekdaş düşmanı ve korsanı» olabileceklerini hesaba katmalı ve jurnalcılık ve iftiracılık oyunlarına gelmemeli idi. Her ne ise...

İftira ile hiç bir ilgisi olmayan gerçek şudur:

1 — Bahis konusu makalemin ve Prof. B. N. Esen'in kitabının muhteva ve dip notlarının tetkikinden de anlaşılacağı üzere, her iki eserde ana kaynak; milletlerarası hukukçular Kom'syonunun 1962 yılında Cenevre de yayınladığı «Hukukun Üstünlüğü ve İspanya» adlı kitap olduğuna göre, her iki eserin muhtevası bakımından yer yer müşabehet ve hatta ayniyet olması gayet tabiidir.

2 — «İspanyanın Amme Hukuku» başlığı altında kısa bir makale yazarak İspanyanın Amme Hukukunu ana hatları ile Türk okuyucusuna özetleme kararım 1962 yılının sonunda Komisyonun sözü geçen kitabının el'me geçmesi ve bilhassa orada yazılanları müşahhas olarak 1963 yazında bir haftalık İspanya Amme Hukuku Müesseselerini ziyaretim esnasında tarafımdan verilmiş ve bunun için de sözü geçen kitaptan faydalanılacak ve tercüme ed'lecek kısımlar işaret edilmiştir.

Bu makalemin yazılmasına geçtiğim günlerde Hocam ve dostum Prof. B. N.: Esen yeni çıkan «Anayasa Hukuku» adlı kitabından bana da bir tane imzalamak lütfunda da bulunmuş ve bu kitabın tetk'ki esnasında kendisinin, benim tercüme ederek makaleme koymayı karar verdiğim Hukukçular Komisyonu kitabının bazı önemli kısımlarına kitabında aynen yer verdiği görülerek ve tercüme kusursuzluğu kontrol ve müşahede edilerek bu kısımlar, makaleme aldığım kom'syon kitabının diğer kısımlarını 'tmam etmek üzere alınmış ve makalemin dip notlarından da anlaşılacağı üzere Sayın Esen in derginizde çıkan eserinin sahifelerine bir umumi ve bir de hususi olmak üzere iki atıfta bulunulmuştur.

Bir eserin dip notunda gösterilen kısım ve kısımlarından faydalanmağa «Fikir Korsanlığı», «kopyacılık» ve «aktarmacılık» adı verildiği takdirde bu kavramların tahrif edilmesi yanında ve dışında sosyal ilimlerle uğraşan bilim adamının şu veya bu nisbette fikri kaynaklardan istifade etme imkânını kaybedeceğini! her halde takdir ve teslim edersiniz.

3 — Nitekim kimler oldukları bence malûm meslekdaşlarımın (!) imzasız ihbarla Üniversiteye baş vurması ve bazı gazetelerde, herb'rine cevabını verdiğim yazılar yazdırması üzerine, benim de talebimle Üniversite organları tarafından bu iddia ile ilgili olarak açılan soruşturma nihayetlenmi'ş, 23 Eylül 1964 tarihinde Fakülte ve Üniversiteye verilen raporda, yukardaki izahatıma ve gerçeğe uygun olarak, Sayın Esen'in ve Benim aynı mehazdan faydalandığım, benim makalem'n mehaza ve sistematiğine daha sadık ve etraflı olduğu ve dip notları zikredildiğine göre bir aktarma ve kopyanın bahis mevzuu olamıyacağı belirtilm'ştir.

Durumun Derginizin ilk çıkacak nüshasında aynen tavzihini rica eder, müfteriler hakkında kanuni yollara başvuracağımı bildirir'm.

Saygılarımla.

Prof. Dr. İsmet Giritli

Şimdi bu iddiaları madde madde cevaplandıralım:

1 — Giritli her iki eserde ana kaynak, «Hukukun üstünlüğü ve İspanya» adlı kitap olduğuna göre, her iki eserin muhtevası bakımından yer yer müşabehet ve hattâ ayniyet olması tabiidir, diyor. Gerçek tamamen farklıdır. Sayın Prof. Esen, geniş bir ders kitabında 7,5 sayfa tutan İspanya kısmını 83 sayfalık bahis konusu eserden faydalanarak hazırlamıştır. Buna kimsenin itirazı olmamak gerekir. Giritli'nin 7 sayfa tutan incelemesi ise, Sayın Esen'in Milletlerarası Hukukçular komisyonunun kitabından faydalanarak hazırladığı 7,5 sayfalık bölümün kopyasıdır. Giritli o kadar körü körüne bir kopyacıdır ki, Bülent Nuri'nin kendine has, alışılmış deyimlerini bile aynen aktarmaktadır.



Prof. Dr. Giritli

Esen, «Anayasal mahiyette» diyor, Giritli de aynı deyimi kullanıyor. Esen, muhtemelen seyahat hürriyeti yerine «gidip gelme hürriyeti» diyor, tabii Giritli'de de aynı deyim var. Esen, mesken dokunulmazlığı yerine «Mesken Hürriyeti» diyor, Giritli de mesken hürriyeti buyuruyor. Esen, dikey sendika yerine, «derinliğine sendika» diyor, tabii Giritli'ye de bir ilham vâki olarak, sığına sendika - *derinliğine sendika* gibi alışılmamış bir deyimi keşfediyor!

Milletlerarası Hukukçular Komisyonunun kitabında, kâmu düzeni hakkındaki 30 Temmuz 1959 tarihli kanunla kaldırılabilecek hürriyetler arasında «mesken hürriyeti» *yer almamıştır, ama Esen'in* etüdünde olduğu için Giritli tarafından aktarılmıştır.

Bakanlar Kurulunun yetkileri Milletlerarası Hukukçuların kitabında 17 madde halinde yer almıştır, Sayın Esen örnek olarak *sadece iki maddeyi,* hem de en önemli olmayan iki maddeyi seçmiştir. Giritli de mesut bir tesadüfle bu iki maddeyi (madde 9 ve 11) keşfetmiştir. Şef otoritesi üstünlüğünü göstermek için 17. madde çok daha mânidardır.

Demek ki Giritli, Milletlerarası Komisyonun kitabını değil, Esen'in kitabındaki İspanya bölümünü kaynak almıştır. Esn'den aktarılanlar Giritli'nin uzun bir incelemesinin bir kısmını teşkil etseydi, kopyacılık belki bir dereceye kadar mazur görülebilirdi. Ama her iki metin de 7 sayfadan ibarettir. Bu sebeble Giritli 7 sayfayı aynen kopye etmek zorunda kalmıştır. Geçen sayı sadece bir iki fasıldan örnekler almıştık. Sayfalarımız elverişli olsa, iki metnin tamamını yanyana yayınlardık ve o zaman herkes görürdü ki tam bir kopyacılık söz konusudur. Çok zorlanırsak bunu da yapacağız ve iki kere iki dört eder kadar açık ve kesin kopyacılığı herkes görecektir. Şimdilik sadece «Amme Hürriyetleri» metinlerini hatırlatalım.

Bir karşılaştırma yapılırsa, diğer fasıllarda olduğu gibi «âmme hürriyetleri» faslında da iki metin arasında bir fark olmadığı görülecektir. Halbuki Giritli'nin dayandığını iddia ettiği kitapta bu kısım 18 sayfadır. 18 sayfayı aynen kelimesi kelimesine Sayın Esen'in özetlediği tarzda özetlemek mümkün müdür? Giritli'nin 7 sayfalık kopya yazısında, diğer bütün fasıllar için durum aynıdır. Giritli'nin yarım veya bir sayfalık fasılları, Milletlerarası Komisyonun kitabında 10 — 15 sayfa olarak yer almaktadır ve bunları Giritli, kelimesi kelimesine Sayın Esen gibi özetlemektedir. İnsanın bu durumda yüzü kızarıp susacağı yerde şirretliğe kalkışabilmesi için, utanma duygusundan gerçekten yoksun olması lâzımdır.

Şimdi soralım Giritli'ye: «Yer yer ayniyet ve hattâ müşabehet» bu mudur? Ortada tam bir ayniyet, tam bir kopyacılık vardır. İmtihanda kitabı aynen yazan talebeler suçüstü yakalanmasalar bile, kâğıtlar okunurken sıfır alır ve sınıfta kalır. Ya Prof. Giritli?

2 — Giritli, yazısında Esen'e bir umumi ve bir hususi iki atıfta bulunduğunu, eğer dip notlarında gösterilen hususlardan faydalanmak kopyacılıksa, bilim adamı kaynaksız kalır demektedir. Bu tevil çabası, kapana sıkışmış insanların çırpınışlarından başka birşey değildir. Zira Giritli'nin yazısı bütünüyle, Bülent Nuri Esen'e aittir. Dürüst bir bilim adamının yazının bütününü tırnak içine alarak Prof. Esen'e atıf yapması gerekirdi, o zaman da fuzuli olarak imzasını atmış olurdu.

Giritli tamamen aktarılmış olan yazısında Esen'e biri umumi öteki de hususi iki atıf yapmıştır. Umumi atıf şudur: «Spain and The Rule of Law... Ayrıca bak: B. N. Esen Anayasa Hukuku.» Halbuki Giritli'nin temel kaynağı Esen dir. Milletlerarası Hukuk Komisyonunun kitabını, yukarıdaki örneklerin de gösterdiği üzere doğru dürüst okumamıştır bile. Özel atıf ise, «Tek Parti Sistemi» faslı aynen aktarıldıktan sonra, faslın sonunda yapılmıştır. Aynen kopya edilen fasıl tırnak içine alınmamıştır. Esasen yalnız Tek Parti faslını değil, yazının tamamını tırnak içine almak gerekirdi. İki müphem atıf sadece zevahiri kurtarmak amacıyla düşünülmüş bir kurnazlık olmaktan öteye gitmemektedir. Giritli, bu tip bir kurnazlığa yazılarının çoğunda başvurmaktadır. Nitekim, 23 Temmuz 1964 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki Giritli'nin Rauf Bey makalesinin ikinci bölümü, bir iki cümle atlanarak tamamen Sayın Sabahattin Selek'ten kopya edildiği halde, Giritli, Sabahattin Selek'in ismini metinde geçirerek ve bir de dip notu vererek «Anadolu İhtilâli» kitabının Rauf Bey kısımını kendine mal etmiştir. Bu alaturka kurnazlık örneklerini çoğaltmak mümkündür.

Giritli'nin ikinci alaturka kurnazlığı, Milletlerarası Komisyonun kitabından, kitapları okumadığı halde dip notları aktarmasıdır. 4 numaralı dip notu, ana kitaptaki 21. sayfadaki dip notunun aynidir. Giritli'nin 5 numaralı dip notu ana kitabın 19. sayfasındaki dip notunun aynidir. 6 numaralı dip notu ise, ana kitabın 82. sayfasındaki *dip notunun aynidir.* Yalnız bu dip notunda Giritli, aceleâcilik yüzünden ufak bir yanlışlık yapmıştır. Giritli'nin atfı şudur: «Payne, Falange S. 242.» Bu kitabın 242. sayfasında, 1939 — 44 arasında verilen idam cezalarının sayısı belirtilmektedir. Halbuki Giritli'nin tırnak içine alarak Payne'e atıf yaptığı kısım, Milletlerarası Komisyonun kitabında tırnak içinde değildir ve Komisyona aittir.

Giritli, Esen'in kitabının İspanya bölümünü aktarırken, Esen'in bir dip notunu kopya etmeyi unutarak, kopyasının değerini geniş ölçüde düşürmüştür. Zira Esen, tek partiyi anlatırken, bir dip notuyla, bir noktai nazara göre, İspanyadaki rejimin tek parti rejimi olmadığını belirtmiştir. Bu aykırı görüşü zikretmeyi unutan Giritli'nin yazısı, bu yüzden ufak bir sadakatsizliğin izlerini taşımaktadır.

3 — Giritli, Esen için «Tetkik esnasında kendisinin, benim tercüme ederek makaleme koymaya karar verdiğim Hukukçular Komisyonu kitabının bazı önemli kısımlarına aynen yer verdiği görülerek ve *tercüme kusursuzluğu kontrol* ve müşahede edilerek» ifadesini kullanmakla, Sayın Prof. Esen'e karşı saygısızlıkta bulunmaktadır. Hem profesörün kitabını aynen aktaracaksın, hem de tercüme kusurlarını kontrol edeceksin!

Kopyacı Giritli, bir rapora dayanarak kendi yazısının «mehaza ve sistematiğe daha sadık, etraflı ve dip notlu» olmak itibariyle, Prof. Esen'inkinden üstün görüldüğünü ileri sürecek kadar ölçüyü kaçırmaktadır.

Dip notlarını n nasıl bir alaturka kurnazlık ve aldatmaca olduğunu gösterdik. Mehaza sadakat ise ortada. Sistematiğe gelince, Sayın Esen, Devlet, Şef, Tek Parti v.s. şeklinde belirtmek istediği husus bakımından bir taksimata gitmiştir. Giritli ise ana kitaptaki *fasıl başlıklarını* almış, fakat bu başlıkların içine Esen'in yazısını doldurmuştur. Bu sebeple, versiyonunda Sayın Esen'in incelemesinin sistematiği bozulmuştur. Nitekim Yasama ve Yürütme fasıl başlıklarını kullanan Giritlinin Yargı ve İdare kısımlarına da yer vermesi gerekirdi. Ama İdare Hukuku Profesörü Giritli, Bülent Nuri de mevcut olmadığı için, bu kısımları unutmuştur. Keza «Rejimin İdeolojik ve tarihi temelleri» başlığını kullanan Giritli'nin «Rejimin savunması» faslını atlayabilmesi mümkün müydü? Ama Esen atladığı için o da mecburen atlamıştır.

Durum bu iken, kopyacı Giritli'nin «Benim yazım, Esen'inkinden daha bilimsel» diye çalım satması, ancak Giritli'ye has bir cür'ettir. Sanırız ki halen Londrada bulunan Nuri Esen'in yurda dönüşünde bu konuda söyliyecekleri olacaktır.

4 — Giritli «Benim de talebimle, Universite organları tarafından bu iddia ile ilgili olarak açılan soruşturma nihayetlenmiş, 23 Eylül 1964 tarihinde Fakülte ve Universiteye verilen raporda bir 'ktarma ve kopyanın bahis konusu olamıyacağı belirtilmiştir» demektedir.

Giritli bu sözlerle meseleyi kapanmış gibi göstermektedir. Oysa mesele daha yeni başlamaktadır. Bir ihbar üzerine, Fakülte, iki metni inceliyerek bir rapor hazırlamakla Prof. Nurullah Kunter'i vazifelendirmiştir. Böyle bir iddiada, tetkikin aynı fakülteden tek bir kişiye yaptırılmasının sakıncaları kolayca takdir edilebilir. Fakat eğer, Prof. Kunter, yüzde yüz kopya olan bir yazıya «Kopya değildir» demek hatasını işlediyse, bilimsel bir intihara hazırlanmış sayılabilir. Fakülte ve Universite organları bu açık kopyacılığı örtbas etmeye kalkarlar ve iki metni tarafsız bir bilim heyetine inceletme yoluna gitmezlerse, bilime hakaret etmiş olacaklardır.

Teklifimiz şudur: Giritli, kopyacılık yapmadığına gerçekten inanıyorsa, bahis konusu yazıları incelemek üzere, Ankara Universitesine mensup Anayasa hocalarından müteşekkil bir bilim heyeti kurulması için İstanbul Universitesinin yetkili organlarını derhal harekete geçirmelidir.

Böyle ciddi bir mesele sudan açıklamalarla geçiştirilemez.

NATO'da eşit söz hakkı istiyoruz

Savunma Bakanı Sancar, hükûmetin NATO ile ilgili yeni görüşünü açıklıyor

Tarihçe

Türkiyede kısaca NATO diye bilinen teşkilât, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere onbeş devleti, Doğu Blokundan gelebilecek muhtemel bir askeri saldırıya karşı birbirine bağlayan bir yardımlaşma antlaşmasına dayanır.

Ingilizceden tam tercümesi ile «Kuzey Atlantik Pakti Teşkilâtı» diye adlandırılan NATO, 949 yılında A.B.D., Kanada, Ingiltere, Fransa, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Danimarka, İtalya ve Portekiz arasında kurulmuştur. Bu teşkilâta Türkiye ve Yunanistan 1951, Federal Almanya da 1954 yılında katılmışlardır.

Gönüllü fedailer

NATO Devletlerinin içinde iktisaden en fakiri ve geri kalmışı Türkiyedir. Gene NATO devletleri içinde, bütçesinden büyük payı silâhlı kuvvetlerine ayıran memleket de Türkiyedir. NATO devletleri içinde en büyük kara ordusunu besleyen memleket de Türkiyedir. Ve nihayet, NATO devletleri içinde, silâhlı kuvvetlerinin en büyük kısmını doğrudan doğruya NATO Avrupa Ordusu Ortak Komutanlığı emrine veren de Türkiyedir.

Sakalı ele verince

NATO Teşkilâtı içinde, üye olduğu günden bu yana, NATO kararlarına en ufak itiraz sesini yükseltmeyen, ortakları ne istiyorsa hepsine kayıtsız şartsız uyan devlet de gene Türkiyedir. Birliklerini NATO Avrupa Ordusu ortak karargâhı emrine vermiş memleketler arasında emre amade kıldığı asker oranına göre, en az yardım gören devlet de Türkiyedir.

Düdüğü çalan başkası

NATO'nun para babası Amerikadır. Sam Amca parayı verdiği için düdüğü de çalmak ister. Nitekim uzun süre çalmıştır. NATO ordusunun başkomutanı daima bir Amerikan generali olmuştur. NATO çerçevesi içinde bütün hayati kararlar Amerikanın etkisiyle alınmıştır. NATO'nun bütün kilit noktalarında daima birinci söz Amerikalılara ait olmuştur.

Ancak son bırkaç yıldır ki Fransa Ingiltere, bir ölçüde Federal Almanya Amerikanın bu kayıtsız şartsız sultasına karşı direnmeye başlamışlar, nihayet Fransa iyiden iyiye NATO'dan kopacak duruma gelmiş, kuvvetlerini geniş ölçüde ortak karargâhtan çekmiştir. Oteki ortaklar da, işlerine gelmeyen ve çıkarlarının aleyhine olan her NATO kararına yan çizmeye başlamışlardır. Bunun bir tek istisnası vardır, o da Türkiyedir.

Topun ağzı

NATO ortak savunması uğruna Türkiye uzun süre bir ileri karakol muamelesi görmüş, kısa ve orta menzilli füze üssü olarak kullanılmıştır. NATO'nun pek çok üyesinin bırakın üs olarak toprak vermesini, üs lâfını bile itiraz etmesine karşılık Türkiye, kıtalararası füzelerin imal edilip Amerika ile Rusya arasında Kübaya karşı bir pazarlık konusu olduğu güne kadar gönüllü bir ileri karakol teşkil etmiştir.

Işin hazin tarafı, Türkiyeyi topun ağzına kadar getiren ve ilk hedefler arasına sokan bu füze üslerinin Türkiyeden sökülüp götürülmesi Türk devlet adamlarını sevindireceğine sinirlendirmiş, bunların sökülüşü de uzun yıllar kamu oyundan gizlenmek istenmiştir.



Yazarımız İlhami Soysal, Savunma Bakanı Sancar ile

Dahası var

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin tümüyle emrinde bulunduğu NATO Avrupa Ordusu Ortak Komutanlığının başındaki Amerikalı asker, sadece üç yıldızlı bir general olduğu için, Türk ordularının komutanları olan üç korgeneral, yıllarca terfi süreleri gelip geçtiği halde, Amerikalı generalin emrinde daha yüksek rütbeli generaller bulunamaz gerekçesiyle terfi ettirilmemişlerdir.

Ve nihayet yüz karamız

NATO'ya bağlılığımız bu kadarla da bitmemektedir. Daha bundan birkaç ay önce Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar ile Genel Kurmay Başkanı Sunay isyan edinceye kadar, ortak savunma sistemimizin Türkiyedeki NATO üslerine ve bunlara paralel Amerikan üslerine, yani bağımsız Türk Devletinin toprakları üstündeki üslere Millî Savunma Bakanlarımız, Genel Kurmay Başkanlarımız bile girememekteydi. Şimdi şimdi buralara onlar girebilmekte, ama Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, Türk Devletinin başka yetkililerine topraklarımızın üstündeki ortak üsler kapalı kalmaktadır.

Yeni teşebbüsler

Kıbrıs gibi millî haysiyetimize dokunan bir meselede bıçak kemiğe dayanıp da, adadaki insafsız Rum tecavüzlerini önlemek için son çare olarak askeri hedefleri bombardıman etmek gerekince, dehşetle görülmüştür ki, elimizde bu işi yapabilecek uçak yoktur. Yoktur zira Türk Hava Kuvvetlerinin tamamı, Nato Komutanlığının, dolayısıyla Amerikalı generalin emrindedir. Buna rağmen bu uçaklara, Kıbrıstaki barbar saldırganları gidip bombalamaları emredilmiştir. Uçaklar gitmişler, millî görevlerini yapmışlar ve üslerine dönmüşlerdir.

Dönmüşlerdir ama ardından da yüzündeki NATO maskesini bir kenara atan Amerika Cumhurbaşkanı Johnson azarı yapıştırmıştır. «Siz nasıl olur da, NATO Komutanlığı emrinde olan uçakları bizim müsademiz olmadan kullanabilirsiniz. Bunları biz size istediğiniz gibi kullanmanız için vermedik. Bunları ancak bizim göstereceğimiz ve emredeceğimiz yerlerde kullanaibilirsiniz.»

Bir dönüm noktası

Bir musibet bin nasihatten evlâdır derler. Işte Amerikanın ve NATO'nun bu davranışıdır ki yetkililerimizi azıcık uyandırmıştır. Uyandırmış ve faaliyete geçirmiştir.

Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar bu konudaki bir konuşmamız sırasında bana şöyle dedi: «NATO içindeki yerimizi artık iyice belli etmek zorundayız. Biz kimsenin emrinde olmak istemiyoruz. Savunma ortak ise, fedakârlıklar da ortak yapılmalıdır.. NATO ilgililerine Türkiyenin bir peyk olmadığını öğreteceğiz. Temas ettiğim her yetkiliye söylüyorum. Sunay da Parise gittiğinde NATO Başkomutanına söyledi, ortak savunma sisteminde eşit söz hakkı istiyoruz. NATO kadrolarında çalışan kapıdaki nöbetçi erden başkomutanlığa kadar her kademede söz hakkımız bulunmalıdır. NATO savunma siseminin sevk ve idaresinde sade söz hakkı değil, öncelik hakkı da istiyoruz. Türkiye bir atlama taşı, bir ileri karakol değildir.

NATO madem ki bir savunma paktıdır, madem ki bu savunma Doğu Blokuna, Varşova Paktına karşıdır, o halde bu blok ve bu pakta mensup ülkelerle sınırı olan NATO üyeleri, NATO savunma sisteminde öncelikle söz sahibi olmalıdırlar. Askerin çoğunu biz verelim, eziyetin çoğunu biz çekelim, en yakın tehlike bizim kapımızda dursun, sonra da biz Pariste oturanların, Washington'da oturanların, Londrada oturanların kararını bekleyelim, olmaz böyle şey. Ortaklığın da ortak hareketin de bir hudurdu, bir haddi vardır.»

Ağlamayan çocuk...

Türkçede güzel bir deyim vardır: Ağlamayan çocuğa meme vermezler derler. Türkiyenin 951 den bu yana hali ağlamayan, [illegible] ma mızıldayan çocukların [illegible] di. Bize bir tokat [illegible] yanağımızı, uzatmıştık [illegible] Dostları mıza ne kadar [illegible] bir teslimiyet içinde [illegible], daha çok yardım [illegible], bize daha çok dostluk gösterileceğini sanıyorduk. Yeni yeni bu havadan uyanıyoruz.

Henüz tam uyanmadık, tam kendimize gelmedik. Ama geliyoruz. NATO üyesi olarak hakkımızdan fazlasını istemiyoruz, hakkımızı istiyoruz.

İlhami Soysal



KIBRIS GERÇEĞİ - II

İbrahim Çamlı

Türk politikasının yıpranması

Aralık 1963 olaylarının nasıl patlak verdiği, daha doğrusu bu olaylara sebep olan vak'anın niteliği bizce kesin olarak belli değildir. Buna mukabil olayların Rumlar tarafından Türk cemaatine karşı girişilen bir «genocide» halini aldığı açıktır. Rumlar Türklerin bazı davranışlarını devlete karşı isyan olarak saymaları «genocide»i asla affettirmez. Diğer taraftan işler bu raddeye geldikten sonra Türk hükûmeti için de, elindeki muahedelere dayanarak hareket etmekten başka yol olamazdı. Türk hükûmeti garanti antlaşmasındaki yazılı hakları en makul şekilde kullandı: Diğer iki garantörü harekete geçirmeye çalıştı, bunlar tereddüt edince, Lefkoşe üzerinde ikaz uçuşu yapıldı ve Türk Birliği koruyucu tedbirler almaya başladı. Neticede, katliamda duraklama oldu, diğer iki garantör kıpırdamaya başladı ve Adaya İngiliz kuvetleri çıktı. Bir müddet sonra da Londra konferansı toplandı.

Burada da şu sorular sorulabilir: Acaba o kanlı Noel günlerinde bir çıkarma yapılabilir miydi? Bu çıkarma Adadaki Türklerle Türkiyenin yakın ve uzak çıkarlarına ne ölçüde uygun düşerdi? Amerika, Rusya, İngiltere ve Yunanistan'ın Noel ve Yılbaşı şenlikleri içinde hazırlıksız ve Türk çıkarması konusunda her hangi bir deklarasyonla bağlanmamış olmaları böyle bir çıkarmanın maddî herhangi bir tepki ile karşılaşmamış olacağını kuvvetli bir ihtimal olarak ortaya koymaktadır. Ancak, çıkarılan kuvvetlerin Adada kalabilecekleri çok şüpheli idi. Zira, Kıbrıs, Yunanistan veya Rusyanın derhal toplantıya çağıracakları Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Yasasının devletlerin Birleşmiş Milletlere olan vecibelerinin diğer milletlerarası anlaşmalardaki vecibelerine nazaran âmir durumda olduklarına dair 103. maddesi ve Milletlerarası meselelerde zor kullanmayı meneden 2. maddesine göre Türk kuvvetlerinin geri çekilmesini emredeceği ve bu emrin konseyin daimî üyesi büyük devletlerin desteği ile (Birleşmiş Milletler prensiplerine ve çoğunluğuna uymayı itiyat edinmiş Amerikanın bu kararı veto etmesi beklenemezdi) uygulanacağı yüzde yüz gibiydi.

Nitekim İngiltere ve Fransanın, müdahale hakları olmamakla beraber, gene de bir akitin bozulması üzerine Süveyşte giriştikleri harekâtın nasıl sonuçlandığı ve iki büyük devletin Güvenlik Konseyi kararına destek olan Amerika ve Rusyanın zoruyle nasıl geri çekildikleri ortadadır. Binde bir ihtimalle kuvvetler Adada kalabilmiş olsalardı bile, bunların Baf, Limasol, Magosa, Lefkoşe gibi bir kavis üzerinde dağılmış olan Türk halkının can ve mal emniyetini gerekli şekilde koruyacakları şüpheliydi. Bir kere yukarıda belirtilen şartlar altında Adaya çıkacak veya Adada kalabilecek kuvvetlerin sayısı çok mahdut olacaktı. Sonra, bu kuvvetler, gerilla harbinde tecrübeli EOKA'nın devamlı yıpratmalarına maruz kalacaktı. Buna mukabil bu kuvvetlerin Adada fiilî bir taksimi veya herhangi bir siyasî çözümü kabul ettirmeye yarayacakları düşünülemezdi bile. Bütün bunlar faraziye değil, fakat sonradan gelişen olaylarla meydana çıkan milletlerarası tutum ve kıymet ölçülerinin kesinlik kazandırdığı düşüncelerdir. Nitekim, Garanti antlaşmasının 4. maddesindeki müdahale hakkının bir çıkarma şeklinde kullanılmasının, değil politik bir çözüm için, Türk cemaatinin mal ve can emniyetini korumak için bile mümkün olmadığı, ilerde etraflı olarak ele alacağımız 4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi kararı ile de resmen belli olmuştur.

Hükûmet bir taraftan dünya kamu oyunun baskısına, diğer taraftan Amerikanın NATO'nun güney doğusunda bir çatışmayı önlemek için giriştiği önleyici hareketlere boyun eğerek Türk cemaatinin mal ve can emniyeti için müdahale hakını sırf bu cemaata maddî yardımda bulunmak, Rumları ikaz ve nihayet mahdut polis hareketi ile durdurmak suretile kullanmıştır. Muhalefetin ve bir kısım basının iddiasına rağmen Hükûmetin bu tutumu doğrudur. Hatalı olan, Hükûmetin müdahale hakkı konusundaki gerçeği benimsememiş olması (4 Mart tarihli Güvenlik Konseyi kararı ne tam olarak yayınlanmış ne de sıhhatli olarak yorumlanmıştır) ve bu gerçeği durmadan zorlamaya çalışarak bir prestij kırılması —gene zorlama— gene prestij kırılması fasit dairesi içine düşmüş olmasıdır. Diğer bir hatası da, Kıbrıs meselesinin politik çözümünü Birleşmiş Milletler dışında, Türkiye - Yunanistan, garantörler ve NATO çerçevesi içinde araması olmuştur. Her iki hata da, ilk yazımızda da belirttiğimiz gibi dünya gerçeklerini bilmemek ve bütün meseleyi katı bir hukuk anlayışı içinde yanlış bir açıya oturtmaktan ileri gelmiştir. Burada bir çok kimseler diyebilir ki, Hükûmetin Birleşmiş Milletlerden kaçmış olmasının sebebi, Dünya Teşkilâtı içindeki yalnızlığını anlamış ve bu yanda bir başarı beklememiş olmasındandır. Buna gene olayların doğruladığı bir ata sözü ile cevap verilebilir: Zararın neresinden dönülse kârdır. Şimdi olayları izlemeye devam edelim.

Londra konferansı ne meseleye bir çözüm getirmek, ne de Adada sükûneti iade etmek bakımından bir sonuç vermedi. Konferans dağılmak üzereyken (ve heyetimizin haberi olmadan) Ankara ve Atinada bir Anglo-Amerikan plânının teklif edildiği ilân edildi. Bu plâna göre Adadaki güvenlik NATO birlikleri tarafından temin edilecek, bu birlikler bir NATO elçileri komitesine tâbi olacaktı. Tabiî, siyasi çözüm de NATO içinde aranacaktı. Türkiye bu plânı kurulacak geçici idarenin *her iki cemaatla eşit kıymette münasebetler* kurması şartile kabul ediyordu. Yani Türkiye, Kıbrıs devletini dağılmış ve Rum ve Türk cemaatlarını birbirine eşit ayrı birer politik bütün olarak sayıyordu. Türkiyenin bu tutumu benimsenmedi ve Makarios hükûmetinin hükûmranlığının NATO çevrelerinde bile en azından fiilî bir durum olarak kabul edildiği görüldü. Fakat Makarios hükûmranlığı ile yetinmedi. Güvenlik kuvvetlerinin NATO dışı memleketlerden alınmasını istedi. Anglo-Amerikanlar bu istek karşısında eğildiler ve tasarlanan kuvvetlerden NATO etiketini kaldırdılar. Makarios bundan sonra, sözü geçen kuvvetlerin *Güvenlik Konseyine* bağlı olmasını istedi. Rusyanın, vetosu ile kurulacak güvenlik mekanizmasını sabote edeceğinden korkan Anglo-Amerikanlar buna razı olmadılar. Tâviz olarak, Makarios'un Güvnelik Konseyine emniyetin iadesi için Kıbrısa yabancı kuvvetler davet ettiğini bildirmesini ve Güvenlik Konseyinin sadece keyfiyeti not etmekle yetinmesini teklif ettiler. Ankara ve Atina plânı kabul etmişti. Makarios ise bu son formülü de reddetti. O akşam Amerikan arabulucusu Ball Ankaraya Lefkoşeden eli boş olarak döndü. 14 Şubat Cuma ve bir arife günü idi. Aynı gün veya ertesi gün Türk *donanması İskenderundan denize* açıldı. 16 sında çıkan Bayram Gazetesinde donanmanın bir gün evvel —15 inde— döndüğü haber verildi. Bir çıkarma teşebbüsü mü olmuştu? Olmuşsa, Monte Karlo radyosunun haber verdiği gibi bunu altıncı filo mu önlemişti? Bilmiyoruz. Yalnız bir şey bellidir, o da 15 Şubat günü İngilizlerin Yunanlılara tekaddüm ederek Kıbrıs meselesini Güvenlik Konseyine getirdikleridir. Ve o gün şu gerçekler de mâlum olmuştur: Makarios idaresi yalnız hükûmranlığını kabul ettirmiş bir hükûmet olarak karşımızda durmamakta, Makariosun hükûmran olduğu Kıbrıs devleti de, İngiltere, Türkiye ve Yunanistanın bir yaratığı olmasına rağmen, Dünya arenasında NATO dışı bağımsız bir kişiliğe sahip bulunmakta ve kendisine ait bir meseleyi arkasından NATO devletlerini de sürükleyerek Birleşmiş Milletlere doğru çekebilmektedir. Ve nihayet, çıkarmanın artık yavaş yavaş bir hayal olmaya başladığı anlaşılmıştır. Bu sonuçlar, bugünkü dünyamız bilinse idi, belki de önceden sezilebilirdi. Hükûmet bilmedi ve sezmedi. Fakat hiç olmazsa, gerçekler acı acı belirmeye başladıktan sonra kendisini onlara göre ayar etmesi beklenirdi. Ne yazık ki bu da olmadı. Diğer bir yandan bazı gazetelerimiz Makariosu «Kasaba papazı» diye küçümsemeye devam etmekte ve kabzımallarımız kendisine büyük bir hıyar hediye etmeye hazırlanmaktaydı.

Güvenlik Konseyinde iki tez çarpıştı. Zürih ve Londra anlaşmalarına riayet ve bu anlaşmalar gereğince üç garantöre verilen müdahale hakkının muhafaza edilmesini isteyen Anglo-Amerikan ve Türk tezi ve Birleşmiş Milletler yasasının 103. madesine dayanarak Kıbrısın hükûmranlık ve bütünlüğünün sözü geçen anlaşmalar dikkate alınmaksızın korunmasını isteyen Rus ve Kıbrıs tezi. Neticede Çekeslovakya hariç, Konseyin devamlı olmayan üyelerinin hazırladığı karar sureti Rusya, Çekeslovakya ve Fransanın çekimser kalmalarına mukabil, Amerika, İngiltere ve Çinin bu devletlere katılması suretile kabul edildi. 4 Mart tarihinde kabul edilen karar sureti, gerekçesinin ikinci paragrafında «16 Ağustos 1960 da Lefkoşede imzalanan muahedeler (Zürih ve Londra antlaşmaları sonucu) dikkate alınarak ve 3. *paragrafında «Birleşmiş Milletler* Yasasının ilgili hükûmleri ve 2. maddesinin 4. fıkrası (Milletlerarası meselelerde zor kullanmayı men eden bu fıkra karar suretinde tam metin olarak verilmiştir) hatırda tutularak» demekle her iki tezi telif etmişti. Yani karar, bir taraftan Zürih ve Londra antlaşmalarını kabul ederken, diğer taraftan bu anlaşmaların verdiği müdahale hakkını endirekt bir şekilde kaldırıyordu. Ancak, olayların gösterdiği gibi muahedelere riayet prensibi nazarî kalacak, müdahale hakkının kullanılması yasağı ise bir gerçek olarak gelişecekti. Diğer taraftan, kararın 4. maddesinde «Kıbrıs *Hükûmetinin muvafakati ile bir* barış gücünün kurulması» denmekle içinde Fazıl Küçükün ve diğer Türk üyelerinin bulunmamasına rağmen, Makarios Hükûmetinin hükûmranlığı kabul ediliyordu. Bütün bunlar da buraya kadar söylediklerimizi doğrulayan hususlardır. Ve bir nokta daha: Sovyetler Birliği beklenenin aksine, Amerika ve İngilterenin «Evet» oylarına karşı veyosunu kullanmamış, sadece, Birleşmiş Milletler Barış Güçlerine genellikle karşı olduğundan çekimser oy atmıştı.

Olayları izlemeye devam edelim:

Güvenlik Konseyi kararını takip eden günlerde Adada çarpışmalar şiddetlenmiş, Rumların, hedefi Türkleri teslime zorlamak olan genel bir taarruz hareketi belirmeye başlamıştı. 13 Mart günü bu durum bir politik kriz olarak gelişmiş, bir taraftan Türk kuvetleri tekrar çıkarma yapmaya hazır vaziyete getirilirken, diğer taraftan Makariosa tecavüzler durmadığı takdirde müdahale edileceğini bildiren ve Makarios tarafından reddedilen Türk notası verilmişti. Aynı akşam New - Yorkta Güvenlik Konseyi Kıbrısın tecavüze uğramak üzere olduğu iddiası üzerine toplanmıştı.

Güvenlik Konseyi sabaha kadar devam *eden toplantısı sonunda tarafları «Hükûm*ran Kıbrıs Cumhuriyetinde durumu daha da vahimleştirecek her türlü hareketten kaçınmaya» davet etti. Bu, mevcut Kıbrıs hükûmetinin hükûmranlığını bir kere daha kabul etmek ve bir taraftan Rumları takbih ederken diğer taraftan müdahale hakkının kullanılmasına karşı tekrar vaziyet almak oluyordu. Yeni ve üstelik yersiz bir prestij zedelenmesine düşülmüştü. Yersiz, çünkü Birleşmiş Milletler Barış Gücü 10 gün kadar kısa bir zaman içinde kurulmuş ve Kanadalı subaylardan müteşekkil bir öncü grup daha Türk Kuvvetlerinin çıkarma hazırlığını yaptıkları 13 Mart günü Kıbrısa doğru yol almıştı. *Hiç* olmazsa bu kuvvetlerin gelmesini beklemek, siyasî kaderimizi yavaş yavaş teslim etmeye başladığımız ve prensip itibarile müdahaleye karşı olduğunu bildiğimiz Dünya Teşkilâtına bir şans vermek daha politik, Türkiyenin ve Kıbrıs Türklerinin uzun vadeli çıkarları bakımından daha gerçekçi bir tutum olmaz mıydı?

Basının Tutumu

Burada biraz da gazetelerimizin Kıbrıs meselesile ilgili tutumlarına değinmek isteriz.

O heyecanlı günlerde bir gazete hükûmeti müdahaleye davet ederken (Bu, bu gibi çağırılardan sadece bir tanesi idi) davranışını «Birleşmiş Milletler Birliği de kurulmadığı..........» gibi bir veriye dayandırıyordu. Oysa, bu satırların yazıldığı 12 Mart tarihinden bir gün sonra Birleşmiş Milletler öncü kuvveti yola çıkmıştı. Aralık 1963 denberi basınımız bu gibi eksik bilgiye dayanan ve kamu oyunu heyecanlandıracak, hükûmeti de tedbirsizliğe düşürecek beyanlarla doludur. Bir misal daha verelim. Makariosun Ball'un teklifini reddetiği ve İngilterenin Kıbrıs meselesini Güvenlik Konseyine getirdiği günlerde Limasolda da şiddetli çarpışmalar oluyordu. 14 Şubat günü bir gazetede 10 Türk şehidi, diğer bir gazetede 40 Türk şehidi, ve iki gazetede de 50 Türk şehidi diye başlık atılmıştı. Oysa haberler İngiliz kaynaklarının her iki tarafta 50 ölü olduğuna dair bildirisine dayanıyordu. 15 Şubatta bir gazetenin Limasoldaki muhabiri Türk şehidi sayısının 7 olduğunu bildiriyordu. Bu şekilde haberin çok mübalagalı ve tehlikeli bir şekilde verildiği meydana çıkıyor, fakat aynı ölçüde önemli, Türkler için durumun bu kadar feci olmadığı, 50 kişinin öldüğü bir çarpışmada yalnız 7 sinin Türk olduğu görülüyordu. Bir taraftan bu şekilde zararlı sansasyon yapılırken, diğer taraftan da Barış Gücünü hedef tutan bir istihza bütün gazete sahifelerini kaplamıştı. Barış Gücüne karşı yönetilen tenkitler çoğu zaman haksız olmuştur. Kurulması konusunu ele alalım. Komplekslerden uzak bir refah içinde olan çeşitli memleketlerin kendilerine maddeten ve manen uzak bir bölgeye 10 gün gibi kısa bir zaman ve en ince teferruatına kadar işlenmiş bir organizasyon içinde asker göndermeleri, işlerin pek çabuk yürümediği memleketimizde yerilmek değil takdir edilmek gerekirdi. Kaldı ki Korede Amerikanın Uzak Doğu siyasetine hizmet için binlerce evlâdını kaybettikten sonra Kongoda veya Gazzede kurulan gerçek Birleşmiş Milletler Barış Güçlerine katılmak zahmetine girmeyen Türkiyenin basının, Kıbrısa iyi kötü hizmet için gelenleri daha anlayışla karşılaması gerekirdi.

Barış Gücünün ödevlerine ve bunları yerine getirmesine gelince: çoğu zaman Barış Gücü Rumlarla işbirliği yapmakla itham edildi. Oysa, Barış Gücünün Rum makamları ile bir idarî işbirliği yapmamasına, daha doğrusu Adadaki ikameti ile ilgili rutin münasebetlere girmemesine imkân yoktu. Ancak bu münasebetlerin Barış Gücünün Kıbrıstaki tarafsız tutumunu zedelememesi için çok dikkat edilmiştir. Barış Gücünün enerjik davranmadığı ithamına gelince, bu kuvvetlerin ateş edilmedikçe ateş etme yetkisi yoktu. Bu yetkinin, Birleşmiş Milletlerin olayların çok çetin ve uzun bir istihalesinden ve büyük tereddütlerden sonra Katangada Çombeye karşı açtıkları savaşda olduğu gibi Güvenlik Konseyinin yeni bir kararı ile verilmesi gerekiyordu. Buna rağmen Barış Gücünün devamlı olarak kendilerini çarpışan Türkler ile Rumlar arasına sokmakla elden geleni yaptıkları meydandadır. Yalnız bazı hallerde, Girne ve Saint-Hilarion çarpışmalarında olduğu gibi, gayretleri müstahkem mevkilerden birbirlerine ateş eden silâhlı tarafları bir an için başbaşa bırakmak ve sadece kadınlarla çocukları emniyet altına almaya yöneliyordu. Bir de bazı Barış Gücü askerlerinin Rum kuvvetlerine teslim oluşunu gösteren fotoğraf meselesi vardır. Çoğu gazetelerde basılan bu resimde görülen askerler Barış Gücüne mensup İngiliz askerleridir. Kıbrısta Rumların İngilizlere geleneksel düşmanlığı gözönünde tutularak sözü geçen askerlerin İngiliz olduğu hususu da resim altında belirtilseydi, olay daha objektif bir açıya oturtulmuş olurdu. Bu, Rumların küstahlığını affettirmek için değil, Türklerin hayatını teslim ettiğimiz Barış Gücünü lüzumsuz bir şekilde yıpratmamak için yapılması gerekirdi.

Bütün bunları yazmaktan maksat, yazılarımızın başından beri olduğu gibi, olayları gerçek açılarına oturtabilmek ve bu suretle çıkarlarımıza yarayacak daha salim ve başarılı bir tutumun doğmasına hizmet etmektir. Biz de en az meslekdaşlarımız kadar vatanseveriz. Ancak vatana sadece heyecanla değil, akılla da hizmet edileceğine inananlardanız. Oatis adındaki AP. muhabirinin adının sonunda IS var diye (oysa bu anglo-sakson adıdır) Rum sayan küçük bilgisizliklerden, dünyadaki politik yalnızlığımızı bir Ehli Salip zihniyetine mal eden büyük bilgisizliklere kadar bir dizi gafa değinmek bile fazladır.

13 Mart tarihinden sonra olaylar buraya kadar belirttiğimiz minval üzerinde gelişmeye devam etmiş, Mayıs ayında Laheydeki NATO bakanlar toplantısında, NATO-nun genel sekreteri Stikker yolu ile arabuluculuk yapmasına karar verilmiş, fakat çok afakî bir dille verilen bu karar gene gerçeklerin zoru karşısında ve bütün «zafer» iddialarımıza rağmen uygulanmamış, bunu takriben Makarios çıkarma ihtimallerini vesile ederek ve Zürih ve Londra anlaşmalarını açıkça ihlâl etmek, hat-

Güvenlik Konseyi kararını bile hiçe saymak *suretile Kıbrıs Rumlarını silâh* altına almaya başlamış, bu da 4 Haziran gününde yeni bir çıkarma teşebbüsüne yol açmış. Johnson, büyük elçi Hare ve NATO kumandanı Lemnitzer vasıtasile bu teşebbüsü durdurmuş, İnönü Papandreu ile Amerikaya çağrılmış ve Cenevre müzakereleri başlamıştı.

Arabulucu Tiomiojayı biraz kenra iten ve resmen değilse bile fiilen Birleşmiş Milletler dışında bir çözüm arayan bu müzakereler ve ENOSIS esasına dayanan Acheson teklifleri üzerinde fazla durmayacağız. Bunlar hafızalarda daha tazedir. Yalnız olayların bir kere daha doğruladığı şu iki gerçeğe parmak basmak isteriz: 1 — Bağımsız Kıbrıs formülünü bir kenara atan ve meseleyi, ENOSIS'i esas alarak NATO stratejisi içinde çözmeye kalkan *müzakereler başarısızlığa uğramaya* mahkûmdur. Nitekim bu müzakereler tipik bir şekilde bir üs ve kilometre kare pazarlığı içinde çökmüştür. 2 — Mesele, *NATO devletleri arasında değil fakar Birleşmiş* Milletlerde halledilecektir. Nitekim Cenevre müzakerelerini boykot eden ve bu arada Rusya ve Mısır ile münasebetlerini daha da kuvvetlendiren Makarios, Papandreu ile müşterek bir tebliğle meselenin Birleşmiş Miletler Kuruluna götürüleceğini tekrar ilân etmiştir.

Bir de jetlerimizin bombardımanından söz açmak lâzımdır. Ani olarak başlayan yeni bir Rum taarruzu ile Ada sahillerinde mücahitlerin yegâne ikmâl noktası olan Erenköy tehlikeye girince bu bombardımanlar zarurî olmuş ve Adada şüphe götürmez bir şekilde lehimizde moral ve maddî sonuçlar yaratmıştır. Diğer taraftan «bombardımanı takiben bir çıkarma yapılabilir miydi» sorusuna karşı, bunun, Güvenlik Konseyinin ateş kes emri karşısında, şimdiye kadar sıraladığımız sebepler yüzünden «yapılamadı» şeklinde cevaplandırmak gerekir. Bir de çok yakın bir misal verelim: Amerika Tönkin körfezinde tecavüze uğradığı vakit, (meseleyi dağıtmadan Amerikan görüşüne göre yazıyoruz) tıpkı bizimkine benzer bir polis hareketi ile Kuzey Vietnam'la hücum botu üslerini bombalamıştı. Amerikanın Vietnam'da durumu kötüdür. Viet—Kong gerillaları bütün Güney Vietnamı sarmış vaziyettedir. Ve Amerikanın tuttuğu *Güney* Vietnam devleti çökme içindedir. Amerika tecavüz keyfiyetini vesile sayarak bir çıkarma yapar ve Amerikan kamu oyunu çok ilgilendiren ve Kasımdaki seçimlere geniş etkisi olan bu meseleyi kökünden halledebilirdi. Yapmadı. Çünkü dünyada bir kuvvetler dengesi, yayılma istidadında olan her türlü çatışmaya karşı geniş bir duyarlılık vardır. Biz de yapamazdık.

Tarih 29 Ağustos 1964 dür ve Türkiye sokaklarında ilk defa «Yankee Go Home» sesleri duyulmaktadır. Bu yazı serisi içinde de Türk Amerikan münasebetlerine temas etmek zamanı gelmiştir.

Amerikanın Tutumu

Amerikalı var, Amerikalı var. Demokrat Partinin Kuzey kanadı için Stevenson ve Humphrey'ler gibi Amerika için ileri bir düzen arayan, Mansfield gibi, «Tonkin Körfezinde biz harp tahrikçiliği yapıyoruz» diyen ve bir bakıma Kennedy'den bile çok önde olan Amerikalı devlet adamları ve bunların arkasında geniş bir dünya görüşüne sahip sendika liderlerinden, Türkiye'deki çalışma kampında bir tutam hizmet etmek, yabancı ülkeler insanları ile kaynaşmak isteyen mavi gözlü, idealist, sosyal adalet aşığı genç kızlara ve büyük üniversitelerin ilerici ve böyle oldukları için zaman zaman hırpalanan büyük profesörlerine kadar milyonlarca Amerikalı var. Fakat Goldwater gibi, bir yanını Neo-Nazi teşekküllere, *diğer yanını Amerikanın* Avrupaya bakan kıyılarının çok gerilerinde yeni ve aç bir Kapitalizm'e dayayan, Amerikan ekonomisini ondokuzuncu yüzyıla ve dünyayı atom *harbine sürüklemek* isteyen cahil politikacılar, yabancı memleketleri şirketlerinin çiftliği sanan iş adamları, atom bombasını kendi elleri ile atmaya heveslenen hasta Amerikan generalleri ile bunların arkasındaki dar, papaz kafalı, dünyadan habersiz, küçücük ruhsuz konforları üzerinde titreyen milyonlarca Amerikalı da var.

Amerikada devirler var, devirler var: Tennessee Vâdisini devletleştirip toplumsal kanunlar çıkaran Roosevelt'in «New Deal» devri var, Batı ile Doğunun bir arada yaşamalarına, hattâ kaynaşmalarına, imkân olduğu anlaşılan Kennedy devri var, bütün müttefik memleketlerinin bir üs haline getirildiği, adli anlaşmalarla hükümranlıkların zorlandığı ve iktisadî yardımın modası geçmiş bir Kapitalizmi zorla yerleştirmek için yapıldığı, dünyanın harp uçurumuna kadar defalarca getirilip götürüldüğü Eisenhower — Dulles devri de vardır. Türkiye Amerikaya *en kötü devrinde* ve en kötü insanları ile bağlanmıştır. Her ne kadar Türkiyenin Amerikan politikası, Truman Doktrini ile başlamış ve Missouri'nin gelişinde sarhoş naraları arasında *dökülen sevinç* gözyaşları, bar kapılarına bozuk İngilizce ile asılan «Hoşgeldin» levhaları haysiyet kırıcı bir yola düşüleceğini o günden belli etmişse de, bu günleri biraz harp sonrası şaşkınlığının ve Sovyetlerin haksız taleplerinin sonucu saymak gerekir. Amerikaya soğuk kanlılıkla satıldığımız devir 1950—1960 devridir. Rusya üzerinde düşürülen, bir Zirve Konferansının çökmesine sebep olan ve dünyayı protestoya kaldıran U—2 casus açağının üslendiği İncirlik Hava Alanı bu devirde kurulmuş, bu devirde Amerikan yardım heyeti üyelerine adlî imtiyazlar tanıyan kuvvetler statüsü anlaşması imzalanmış *ve bu devirde*, Türkiyenin *top*lumcu bir çaba ile kalkınması gerekirken, Amerikan yardımı ile her mahallede milyonerler ve her köşede karaborsacılar *yaratılmaya başlanılmıştı. Amerikalılar* o *devirde* Türklerin sırtına vurup «Staunch Ally», sadık müttefiğimiz derlerdi. Nasıl demesinlerdi ki herkes onlar için Kore'ye *bir gönderirken biz iki* göndermiş ve seneler geçtikçe ve Amerikanın Asyadaki gerici, halk düşmanı ve suiistimalci tutanak noktaları hükûmetler teker teker yıkılır ve Amerikanın Batılı müttefikleri teker teker eski kişiliklerine erişirlerken, Türkiye Dulles'in «Harp uçurumculuğu» politikasına tahrik maşası olmaya devam etmişti. Bütün bunları NATO'da olmamız mı gerektiriyordu? NATO'da özel üs vermeyen, Kuvvetler Statüsü anlaşmalarını imzalamayan, İktisadî yardımı kendi şartları ile kabul eden devletler de vardı. Ve NATO'da NATO'ya bizim verdiğimiz nisbette kuvvet veren tek devlet yoktu. Keşke Amerikalılar sırtımıza vurdukları zaman «Staunch Ally yerine «Wise Ally—akıllı müttefik» deseylerdi.

Önemli olan, Amerikanın, içinde sıkı*şıp kaldığımız ve bize ancak Cenevreye* kadar bir hava tebdili gezintisi yaptırabilen Batı İttifakı çenberi içindeki hareketlerini yermek değil, fakat Kıbrısa bu çenberin *dışında bir görüşle anlamak ve halletmektir*. Ve gene önemli olan bu çenberin içine nasıl sıkışıp kaldığımızı incelemek ve kurtuluş çarelerini aramaktır.

40 yıllık Türk Politikası

Dış politika iç politika ile el eledir. Kişiliği olan, kendi yağında kavrulan, dış yardımı, *yabancı tekniği, hattâ yabancı ser*mayeyi bunlarla gelebilecek yabancı sistemlerle beraber değil, fakat kendi içinde eriterek kullanabilen, ciddi bir kalkınma çabası içinde olan ve bunun için de sulh isteyen bir memleketin dış politikası da aynen kişiliği olan, özgür ve sulhçu bir dış politikadır. Bu, bugün genellikle tarafsız, az gelişmiş memleketlerin dış politikasıdır.

Modern dünyanın ilk kurtuluş savaşlarından birini yapan, dünyaya parmak ısırtan sosyal devrimlerin yanısıra özgür bir iktisadi kalkınma içine giren (fakat ne yazık ki yavaş yavaş bu bağımsızlığını kaybeden) ve Birinci Dünya Savaşı sonu dev*resinin en başarılı barışçılarından* biri olan Türkiyenin daha kırk yıl önce dış politikası işte böyle bir politikaydı. Bu politika bir taraftan kurulan yeni Avrupa *düzenini intikamcı bir Almanya ve* ona katılan «Mare Nostrum»cu İtalyanın tecavüzünden korumaya çalışanlarla olan, diğer taraftan kendi özel problemlerini bütün *ilgilileri birleştirerek* halleden bir politikaydı. Bu politika içinde Türkiye son ana kadar Cimeyite Akvam'da didinerek Almanyanın doğusunda ve Batısında yıkılmaya başlıyan Lokarno düzenini ayakta tutmaya çalıştı. Briand-Kellog Sulh Paktına ilk imza atan devletlerden biri oldu. ve 1936 yılında Montreux'de Boğazlar Statüsünü hükümranlığına uygun olarak değiştirmek zamanı gelince de bunu bir yanına Rusyayı bir yanına İngiltereyi alarak, çıkarları telif ederek ve bir denge kurarak yaptı ve nihayet Avrupadaki kollektif güvenlik sistemi çatırdamaya başladığı zaman da sınırlarındaki küçük devletlerle koruyucu paktlar kurmaya başladı.

Sonra ne oldu? Bir yandan Stalin — Molotof çiftinin ahmaklığı, diğer yandan Batı demokrasilerindeki gerici unsurların *Faşist Almanya ve İtalya ile işbirliği yap*ması Türkiyenin kendi gibi iyi niyetlilerle ayakta durması için bu kadar uğraştığı nizamı yıktı. İkinci Dünya Savaşı oldu, bitti ve dünyada yeni bir düzen kurulmaya başlandı. Bu dağılma ve yeniden olma içinde Türkiye yolunu şaşırdı. İkinci Dünya Savaşı dışında kalmak insiyakı yerinde ve bu insiyakın bir politika olarak işlenişi ustaca idi. Ancak bu tutum Türkiyeyi pasif ve tenbel olmaya alıştırdı. Ve neticede, birgün, Türkiye, meydana gelen yeni kuvvet bloklarından biri içinde, stratejik özelliğine dayanarak ve bloklar arasındaki çatışmalardan faydalanarak, hiç bir kişisel çaba sarfetmeden açıktan var olan bir devlet olarak yaşamaya başladı.. Yalnız burada Türk idarecilerini mazur gösterecek sebepler de vardır. Saracoğlu*nun Türkiyenin Batı ile beraber* İtalyaya karşı yeni bir Akdeniz ittifakını imzalaması sonunda Moskovaya dengeyi muhafaza etmek için gelişini takdir edemeyen ve harpten sonra da Türkiyenin karşısına *talepler ile* çıkan Rusyanın büyük kabahati vardır. Sonra, Türkiyenin San Fransisco'da harp sonrası düzeninin temelleri atılırken buraya katılmak telâşı içinde (Harbe katılmıyan Türkiye Birleşmiş Milletlerden sayılmamaktaydı. Son anda Almanya harp ilân edişinin sebebi budur) kendisine uzatılan Amerikan eline yapışması ve Moskova ile Washington etrafında kutuplaşmanın başladığı 1945—1950 seneleri arasında bütün devletler selâmeti kuvvet bloklarından birine katılmakta bulurlarken ve Rusyanın da tutumu meydanda iken Truman doktrinini ve hele Marshall yardımını kabul etmesi anlaşılır hareket*lerdir*.

Türk dış politikasında büyük cinayet bir az *evvelde* söylediğimiz gibi 1950—960 yıllarında işlenmiştir. Bu devirde Türkiye *siyasî, iktisadî ve sosyal kişiliğini kaybet*miş, bir kuvvet blokunun sadece bir neferi olma durumuna düşmüştü. Oysa, bu arada, bu yazının başında tablosunu çizdiğimiz bugünkü dünya kurulmaya başlamıştı. Türkiye bu oluştan habersiz, Birleşmiş Milletlerde devletler yeni çözümler getirmek, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyine yapıcı karar suretleri hazırlamak için hummalı bir faaliyet gösterirlerken, O, kurtuluş savaşlarını yapan devletlerin lehine elini kaldırmak külfetine bile katlanmamanın vurdum duymazlığı içinde idi.

Bu durumdan nasıl kurtulunur? Temelden başlamakla. Zamanımızın felsefesini bilmek ve onu benimsemekle, kişiliğimizi bulmak, iktisadi bağımsızlığımıza kavuşmak kısacası, kurtuluş savaşı günlerimize dönmekle. Nato içinde bağımsızlık, veya tarafsızlık, bunlar hepsi formüldür, sonuçtur. Ve gerçek iç özgürlüğümüzü bulmadıkça hiç bir şey ifade etmez. Hele *durup dururken*, damdan düşer gibi hadi şimdi de Kızıl Çini tanıyalım demek gülünçtür. Asıl konumuza, Kıbrısa dönelim.

Çare

Adada genellikle yumuşama ve denge belirtileri vardır.

Öte yandan yeni arabulucu Plaza'nın çalışmalarını Ankara, Atina ve Londradan fazla daha ziyade özel temsilci olarak başarı gösterdiği Adada, huzurun devamı için yapacağı anlaşılıyor. Giden Barış Gücü Kumandanı Gyani'den çok daha etkili olan Thimayya'nın kendisine bu konuda büyük yardımı olacağı meydandadır. *Ve nihayet Amerikanın yeni bir tek*lifle geleceği çok şüpheli görüldüğüne göre, dramın son ve kat'î safhasının Kasımda, Güvenlik Konseyi arabuluculuk çabalarının da ortaya *konacağı Birleşmiş Millet*ler Genel Kurulunda olacağı anlaşılıyor. Bu böyle olacaktı ve böyle olması da gerekirdi.

Şimdi bizim durumumuz nedir?

Bugün esasta hiçbir şey kaybedilmemiştir. Kıbrıs meselesi akıllı bir şekilde çözülmek üzere önümüzde dokunulmamış olarak duruyor. Tabiî, gerçekler dışında sonuçlar almak istiyenler için birçok şeyler kaybedilmiştir, veya büyük hayal kırıklıkları olmuştur. Bu gibi sonuçların peşinde koşanlar:

1 — Zürich ve Londra statüsünün devamından veya devamı ile devamlı şekilde doğacak huzursuzluklardan özel çıkarları olanlar,

2 — Bu statünün devam edeceğine inanan safdiller veya katı hukukçular,

3 — *Ve* müdahale hakkının fiilî bir taksime veya Adanın tamamen Türkiyeye ilhakına yol açabileceğini zanneden dünyadan ve Millî Misaktan habersiz kompleksliler.

Ve bunların dışında makul bir çözüm aramış fakat bu çözüme mevcut muahedelerin hareket noktası olamıyacağını, bu çözüme *NATO* içinde varılamıyacağını ve can ve mal emniyeti için bile olsa müdahale hakkının ancak bir noktaya kadar kullanılabileceğini anlamamış ve anlamadığı için prestiji zedelenmiş bir hükümet vardır.

Fakat tekrar ediyoruz, aslında bir şey kaybedilmemiştir. Kıbrıs daha çözümünü beklemektedir ve bu çözüm kolaylıkla Türk Hükûmetinin başından beri ortaya attığı Federal Devlet formülü olabilir.

Federal Devlet hiç bir üs ve garanti anlaşmasıyle herhangi bir kuvvet blokuna bağlı olmayan tamamen müstakil Kıbrıs Devleti prensibinin (ki bu zamanımızın şart ve anlayışına en uygun olanıdır) bir şeklinden başka bir şey değildir. Bağımsız Kıbrıs formülüne Federal Devlet karakterinin verilmek istenmesinin izahı ise çok basittir. Sekiz aylık iç savaştan sonra cemaatlerin bir arada yaşamasının yaratacağı tehlikeler meydandadır. Federal Devlet bu tehlikeleri önlemek için istenmektedir. Mesele bu şekilde koyulduğu takdirde, Genel Kurulda başarı şansı vardır. Yalnız bu Federal Devletin işler bir mekanizmaya sahip olmasına çok dikkat edilmeli, bilhassa Türk idaresinin başına kimlerin geleceği konusu hassasiyetle ele alınmalıdır.

Federal Devletin kabul edilmiyeceği anlaşılması halinde son zamanlarda ortaya atılan «Birleşmiş *Milletler* Toprağı Kıbrıs» veya «Birleşmiş Milletler Vesayeti altında Kıbrıs» formülleri üzerinde durulabilir. Ve son dayanma noktası olarak da birinci yazımızda, Aralık 1963 den önce uygulanması gereken bir formül olarak ortaya attığımız, Federal olmayan fakat Türklerin ekonomik ve sosyal gelişmelerini geniş, gerekirse Birleşmiş Milletler kontrolü altında olmak üzere teminat altına alan Bağımsız Kıbrıs Devleti formülü vardır.

Her üç formül, aslında emperyalist bir zihniyete hizmet eden ve bizim açımızdan bir strateji meselesi arzetmesi *muhtemel* ENOSIS'i saf dışı bırakmayı hedef tutmaktadır. Gene birinci yazımızda söylediğimiz gibi Makarios ve Yunan hükümeti*nin üzerinde duracağı (ve bizim de pek ta*bii olarak destekliyeceğimiz) Self Determination tezinin bugünkü dünya eğilimleri içinde sempatik karşılanacağı muhakkaktır. *Fakat Self* Determination'un kuvvet bloklarından birine mensup bir devlete ilhak için kullanılmak isteneceği, ayni ölçüde yadırganacaktır. Biz Self Determination'u kabul ve Enosis'in Kıbrısın Avusturya gibi tarafsızlığına karar verecek bir Birleşmiş Milletlerin toplayacağı büyük devletler ve bölge devletleri konferansı yoluyla saf dışı bırakılması taktiğine baş vurursak dâvayı kazanma şansımız büyük olacaktır.

Bu arada değinilecek diğer bir konu daha var:

«Küba—Kıbrıs» sözü. Bu sözle bağımsız bir Kıbrısın Küba gibi komünist olması ve bir Sovyet üssü haline gelmesi ihtimali kastedilmektedir. Oysa, inanılır Batılı kaynaklara nazaran Kıbrısın yalnız *yüzde 30'u komünist veya komünist eğilim*lidir. Fransada da İtalyada da genel oyların yüzde % 30'u civarındaki kısmı Komünist Partilerine verildiğine ve NATO üyeleri *Fransa* ve İtalyanın bugüne kadar komünistleşmediğine göre Kıbrıs çin de böyle bir tehlike varit olmaması gerekir. Kaldı ki, Kıbrısta her yerden çok kuvvetli olan Kilise ve eski Gerilla kuvvetlerinin Samson kumandasındaki sağ kanadı ve nihayet Türkler böyle bir oluşu kolaylıkla durduracak güçtedirler.

Diğer taraftan bir an için komünistlerin Kıbrısta hakimiyeti ele alacaklarını kabul etsek bile biraz evvel söz konusu ettiğimiz tarafsızlık statüsüyle bu durumun Sovyetler ile bir ittifaka yol açamayacağı ortadadır.

Şimdi yapılacak şey, herhangi bir baskı ve tahrike kapılmadan, heyecansız, dâvayı büyük dünya forumunda akıl plânında çözebilmek için hazırlıklara girişmektir. Bu arada, Hükûmetin iyi niyet heyetleri kurmak fikri yerindedir. Ancak:

Federal Devlet tezinin yukarda çizdiğimiz umumi hatları içinde çok iyi işlenmesi, geniş araştırma yapılması, bir taraftan da temas edilecek devletlerin siyasî temayülleri etüd edilerek ona göre uygulanacak tutumların tesbit edilmesi gerekmektedir. Meselâ, yalnız Afrika Birliği Teşkilâtında umumî eğilimleri bir olmakla beraber bazı tutumları birbirinden ayrı *olan 35 muhtelif devlet* vardır. Bu tutumlar, Mısır, Cezayir, Gana veya Gine gibi radikal sol olanlardan, daha mutedil olan eski Fransız sömürgelerinkine kadar derece derece değişmektedir. Fakat genellikle tarafsız ve Doğu Bloklarının tezimizi tutmaları beklenebilir. Diğer taraftan Amerika ve diğer Batı devletlerinin hiç olmazsa çekimser kalmaları için bu memleketler baş şehirlerinde kesif bir diplomatik faaliyete girişmek gereklidir.

16 *Mayıs* 1962 tarihinde *Bayram* Gazetesinde çıkan «Dünya Politikasından Kopan Türkiye» ve 20 Şubat 1963 tarihinde YON'de yayınlanan «Batı İttifakı İçinde Bağımsız Türkiye» başlıklı yazılarımızda bugün moda olan temaları daha o zaman ele almıştık. YON'ün geçen sayısında dediği gibi bunlar övünecek şeyler değildir. Biraz düşünen, biraz dikkat eden herhangi bir yorumcu bu yazılara konu olan gerçekleri görebilirdi. Fakat her iki yazımızda da ısrarla belirttiğimiz bir noktaya, hariciyemizdeki başarısızlığın başlıca sebebinin fikir çabası eksikliğinin olduğu hususuna bir daha parmak basmadan kendimizi alamıyoruz. Alamıyoruz, çünkü bu yalnız hariciyenin değil bütün Türkiyenin temel meselesidir. Hayatımıza metod, araştırma ve muhakeme ile beraber olaylara objektif açıdan bakabilmek itiyadı girmedikçe ve hayatımızdan kısa yoldan ve çaba sarfetmeden başarı kazanmak hevesi çıkmadıkça, Türkiyedeki oportünist ve şarlatanlar mağlûp olmadıkça, gerçek bir fikri çabayla beraber gerçek bir fikir özgürlüğü ve tolerans yerleşmedikçe ve en önemsiz işlerin üzerine bile dikkatle eğilmesini öğrenmedikçe, ne Kbrs işi halledilebilir, ne kapitalizm yapılabilir, ne de sosyalizm.

ABD

Başkan Kennedy'nin öldürülmesiyle ilgili 250 bin kelimelik Warren komisyonu raporu nihayet yayınlandı. Fakat rapor, Kennedy'nin öldürülmesinin zihinlerde uyandırdığı haklı şüpheleri silemedi. Rapora göre, katil Oswald tek başına Kennedy'yi öldürmüştür. Gangster Ruby de heyecana kapılarak polislerin kolları arasında Oswald'ı ortadan kaldırmıştır! Mesele bu kadar basittir. Fakat raporda, Dallas polisinin davranışını belirten kısım dahi varılan sonuçları şüpheyle karşılamak için yeterlidir. Rapor, «Oswald'i ortadan kaldırmak için Ruby'ye Dallas polisinin yardım ettiğini gösteren hiç bir delil yoktur. Dallas polisinin Oswald'ı halkın gözü önünde polis müdürlüğünden hapishaneye nakletmek kararı isabetli değildir ve ölüm tehditlerine rağmen, Dallas polisi sanığı koruyucu tedbirler almamıştır» demektedir. Yâni polis öldürülebileceğini bile bile, Oswald'ı korumamış, âdeta bir katil aramıştır. Bu ufacık ihmalden faydalanan Kennedy âşıkı gangster Ruby de, ölen Başkanın intikamını almıştır. Görüldüğü gibi rapor, bir çocuğun bile şüpheyle karşılayacağı niteliktedir. Komisyon, Amerikan toplumunu temellerinden sarsacak derinlemesine bir araştırmaya girmek cesaretini gösterememiştir. Dünyanın her yerinde «yüksek menfaatler» şeklinde ifade edilen statükoyu koruma endişesi ağır basmıştır.

Rapor sayesinde, Amerikan halkının tehlikeli heyecanlara kapılması önlenmiş, toplumun gerçeklere göz yumma pahasına huzur içinde uyuması sağlanmıştır. Ama uyanık çevrelerde, Kennedy'nin gericilerin bir komplosuna kurban gittiği inancı, Warren raporundan sonra daha da kuvvet kazanmıştır.



Başkan Kennedy
Kim vurduya gitti.



Makarios
Enosis'e itiraz!.

KIBRIS

Güvenlik Konseyi müzakereleri, Kıbrıs Barış Gücünün yetkilerinin arttırılmasına imkân vermedi. Böylece Makarios Hükûmeti geniş yetkilere sahip kalmakta ve Birleşmiş Milletlerin görevini yerine getirebilmesi güçleşmektedir. Ama buna rağmen Kıbrıstaki Türk askerî birliğinin Birleşmiş Milletler emrine verilmesi ve Girne yolunun serbest bırakılması gibi tedbirlere rıza gösterme yoluna gidilmektedir. Makarios ise, ne kadar «lütûfkâr» olduğunun Güvenlik Konseyinin kararında belirtilmesini istiyebilmektedir! Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, görünüşe göre, Kıbrıs meselesini bu hava içinde ele alacaktır.

Bu arada Amerika, yeni Kıbrıs plânları hazırlamaktadır. Enosis'e karşılık Türkiyeye bazı tâvizler verme esasına dayanan bu plânlar, Atina tarafından desteklenmektedir. Türk Hükûmeti de yeterli tâviz karşılığı Enosisi kabule razı gibidir. Amerikan plânlarına mukavemet, Türkiyeye tâviz vermiyen bir çözüm isteyen Makarios'tan gelmektedir. Makarios, Adadaki bir karış toprak üzerinde dahi olsa Türk egemenliğini reddetmektedir. Makarios'un vermeye rıza gösterdiği azamî tâviz, İngiliz üslerinden birinin Türklere devri veya üssün İngiltere, Türkiye ve Yunanistan tarafından paylaşılmasıdır. Amerika, Birleşmiş Milletler müzakereleri için New-York'a gelecek Kıbrıs Dışişleri Bakanının, bir İngiliz üssünü Türkiyeye devretmek suretiyle Enosis'i gerçekleştirme plânını kabule zorlayacaktır. Washingtan açısından mesele, Makarios'un yola getirilmesidir. Amerikadaki 2 milyonluk nüfuzlu Rum topluluğu, Makarios'u kayıtsız şartsız desteklemekten vazgeçerse, Makarios'u tâvizli Enosis'e ikna etmek daha kolay olacaktır.

Yarı resmî hükûmet organı sayılan New - York Times, bir başyazısında Amerikanın bu tutumunu açıklamış ve Amerikalı Rumlara Enosis müjdesini vermiştir. «Amerikalı Rumlar ve Kıbrıs» başlığını taşıyan yazı, Washington'un Kıbrıs davranışlarını aydınlatan bir vesika niteliğindedir ve aynen şudur:

«Atinanın şiddetli karşı koyuşuna rağmen, Arşövek Makarios'un Moskovaya askerî yardım için bir heyet gönderme kararı, nüfuzlu ve birbirini tutan Rum asıllı Amerikan toplumunu çetin bir meseleyle karşı karşıya bırakmaktadır.

Mesele bu topluluğun, Kıbrısın ne yaptığını bilmez başkanını körü körüne desteklemekte devam edip etmiyeceğidir. Çünkü, bu başkan, Helen dünyasının uzun zamandır beslediği Enosis, yani Kıbrısın Yunanistana ilhakı emellerini baltalamaktadır. Enosis'e, yakın tarihte ilk defa olarak, Makarios'un baltalamak için elinden geleni yaptığı, hâlen tehir edilmiş bulunan Cenevre arabuluculuk görüşmeleri sırasında erişilmek üzereydi.

Bütün bunlar son aylarda başta gelen Rum-Amerikan dostluk teşkilâtı AHEPA tarafından yoğun bir şekilde yürütülen Kıbrıs kampanyasında, hesaba katılmamıştır. Makarios'u, Yunanistan ile aralarında çıkan anlaşmazlıklarda bile destekleyen bu kampanyada, Beyaz Saray ve Amerikan Dışişleri Bakanlığı 12 bin mektup ve telgrafla bombardımana tutulmuştur. Kongrenin dikkati, pek az Türke karşılık 2 milyon Rum asıllı Amerikalı seçmenin varlığına çekilmiştir.

Rum Amerikalıların böyle bir kampanyaya girişme hakkına hiç kimse itiraz edemez. Fakat bu davranış akıllıca mıdır? Hatta Başkan Makarios'un hiç bir tâviz vermeksizin Türkiyeyi Kıbrısı terketmeye zorlamak hususundaki boş gayreti, Atinanın bazı tâvizlerle Kıbrısı ilhakı hususundaki müzakere çabalarından daha fazla mı verimlidir?

Ankara, Atina ve Washington'a olağanüstü bir tâviz olarak Cenevre arabuluculuk görüşmelerinde, Enosis'i tartışmayı kabul etmiştir. Fakat Makarios, self determination sloganına sığınarak Kıbrısın kayıtsız şartsız bağımsızlığına doğru ilerlemektedir. Onun Enosis'i önleme yolundaki stratejisi, Enosis'ten arada sırada inanmadan söz etmesine rağmen, Türkiyeye verilecek tâvizlere toptan karşı olmaktır. AHEPA, son propaganda faaliyetinde, Cenevre görüşmelerini gözönünde tutmaksızın Başbakan Papandreu'yu Enosis'le sonuçlanacak müzakerelerde desteklemiyerek, Makarios'unkine benzer bir tutum takınmıştır.

Türkiye kıyılarından 40 mil uzakta olan Kıbrıs üzerinde Arşövek Makarios veya Birleşmiş Milletlerin bile oyu ile yok edilemiyecek güvenlik menfaatlerine ve anlaşma haklarına sahiptir. Enosis ancak 1959-60 anlaşmalarının tekrar gözden geçirilip müzakere edilmesiyle başarılabilir. Bu da Cenevre görüşmelerinin kabulünü gerektirir. Görüşmelerin temel ön şartı ise, Başkan Makarios'un Kıbrıslı Türk köylerine uyguladığı abluka ve Türk birliğinin değişmesine itirazla yarattığı gergin havanın yumuşatılmasıdır.

Başbakan Papandreu Kıbrıs Başkanını frenlemek ve ona barışçı bir çözüm yolunu kabul ettirmek için biraz gayret göstermiştir. AHEPA'nın temsil ettiği Amerikalı Rum topluluğu, muhteris Arşöveki bütün gücüyle desteklemek yerine, Atinanın bu politikasını tutsalar, Helenizme, Enosis'e ve barışa hizmet etmiş olacaktır.»

Gidiş, kesinlikle Enosis'e doğrudur. Enosise karşı mukavemetin, Türkiyeden değil de Makarios'tan gelmesi endişe vericidir. Türk Hükûmetinin artık belirli bir Kıbrıs görüşü ortaya koyması zamanı gelmiştir.

PARİS

ATTİLA İLHAN yazıyor

Pantolon ihtilâli

Uysal bakışlı yumuşak adamlar, kapalı kapılar ardında geyik gözlü, ince uzun kadınlarla elele vermiş, meğerse bir ihtilâl hazırlıyorlarmış!.. Doğrusu kimsenin haberi olmadı. Paris, De Gaulle'ün şahane yıllarından bir yaz yaşıyordu. Geçen senekinden daha yaza benzer bir yaz. Millî lig bir felâketle sonuçlanmış Kurtuluştan beri en çok şampiyonluk kazanmış olan üç takım (Reims, Nice ve Racing) ikinci kümeye düşmüştü. Marsilya'da olgunluk sınavının sorularını çalmışlar, kahvelerde öğrencilere satmışlardı. Burada, Champs Elysée'yi «Yankee» lerden devralan Alman turistleri (bu yıl 2 milyon diyorlar) Alsas biralarının acımsı serinliğini yudumlıyarak kahvelerde dünyanın sıtmalı köşelerinden (Kıbrıs, Kongo, Vietnam) gelen haberleri gözden geçiriyorlardı. Öylesine tok, öylesine hayatlarından memnun, öylesine kaygısızdılar ki, iki büyük savaş yıldönümünün debdebeyle kutlanışı bile keyiflerini bozmadı. Ama, böyle bir ihtilâl!..

★

Geçen gün, «Avrupa I» radyo istasyonunun halk arasında yaptığı bir soruşturmayı dinliyordum. Soru şu: «Hükûmetin şu günlerde bir yaşına basan stabilizasyon plânı sizce başarılı oldu mu, olmadı mı?» Sürpriz de şu: Soruşturmaya katılanlardan çoğu böyle bir plânın ne varlığından haberli, ne de bir yıldır uygulandığından.. Oysa (belki size tuhaf gelir) 1962'den bu tarafa Ortak Pazarda ürpermeler yaratan bazı enflasyon belirtileri, geçen yıl sonbaharda, Pompidou Kabinesini bazı ciddî tedbirler almaya âdeta zorlamış, üstelik bu konuda epeyce de tartışılmıştı. Demek ki, Fransada da olsa, umursanmıyan umursamıyor. Yalnız bu hükûmetin, plânın başarılı sonuçlarını ısrarla belirtmesine engel olmuyor elbet: Fiyat yükselişi tamamen durmadıysa bile hızını adamakıllı kaybetmedi mi? Resmî sektörde ücretler sâbit kalmadı mı? Endüstri şaşılacak bir şekilde gelişmiyor mu? Bu yılın olağanüstü şarap ve buğday mahsulü köylünün de yüzünü güldürmiyecek mi?

Hepsi bu kadar değil. Hemen arkasından, biraz da İkinci İmparatorluk devrinin tantanasıyla (günahı divenlerin boynuna) 1965 bütçesi basına ve halka sunuluyor. Bu konuda da övünülecek bir nokta var: Bu bütçe Poincare'den beri, yani 35 yıldır, ilk denk bütçe imiş. De Gaulle'ün şahane yılları değil de ne?

Ya muhalefet diyeceksiniz. Cevapları basit: Geçen yıl başlayan deniz inşat sanayii krizi devam ediyor mu, etmiyor mu? St. Nazaire'den işsiz kalanlardan ne haber? Peki ya otomobil sanayiinin geçirdiği kriz? Simca, Renault, Panhard ve Citroen satışla imalât arasında bir ayarlama yapabilmek için çalışma saatlerini, yani işçi yevmiyelerini kısmadılar mı? İşçinin kaybı ayda 100 Franga (200 lira) yükseliyor mu, yükselmiyor mu? Köylülerden hiç söz etmiyelim. Tepkileri sert ve ani oldu. Süt greviyle işe başladılar. Paris dahil hemen her tarafta taze süt süresiz olarak satılmıyor. Hükûmet, isteklerini yerine getirmedikçe de satmıyacaklar. Hadi bakalım.

Peki basın? Kendi hesabıma hükûmete hak veren iki gazete gördüm. Biri Nation iktidar partisinin organı. Öteki Paris-Jour. Gerisi, sağdan olsun, soldan olsun tenkit üstüne tenkit. Sağdan daha ziyade usûl tenkitleri: Neden bütçeyi Meclis'ten önce halka ve basına takdim ettiniz? Soldan ise öz tenkitleri: Hükûmet yeni bütçeyle varlıklı sınıfların çıkarını gözettiğini bir kere daha gösteriyor. (Le Combat'dan tut L'Humanite'ye kadar hemen hepsinde aynı tema.)

Üstelik bu arada bir de şu ihtilâl!..

★

Siz bu satırları gözden geçirirken General De Gaulle nerede, hiç düşündünüz mü? Hiç şüphesiz Güney Amerikanın o bizim adlarını bile zar zor hatırladığınız ülkelerinden birinde. Herhangi bir kürsüden herhangi bir lâtin kalabalığına İspanyolca hitap ediyor. Artık Bolivya mı olur, Paraguay mı olur, Ekvatör mü olur bilmem. Bildiğim şu ki, doktorlar yolculuğun uzunluğunu ve yorucuğunu ve Generalin daha yaz başında bir ameliyat geçirdiğini, siyasî polis ise aşırı sağcı OAS teşkilâtının birçok üyesinin oralara dağılmış olduğunu ve pekalâ yeni bir suikast deneyebileceklerini ileri sürerek engel olmak istediler. Başaramadılar. General De Gaulle kalktı gitti. Belki Die Welt'in dediği gibi görmeye değil, daha çok kendini göstermeye. Belki Le Monde'un dediği gibi, dolambaçlı bir yoldan Amerikaya bir kere daha meydan okumaya! Ama şurası muhakkak ki son yıllarda bütün bütün keskinleştirdiği dış politikasına yeni yeni etki alanları arayıp bulmaya!

Amerikan basınının hanidir, epeyce de sinirli bir eda ile De Gaullecu tarafsızlık politikasından söz açtığını elbet biliyorsunuz. Bu ne demek? Aslında bu Atom Kulübünün ve Yalta Konferansının kapısında bırakılmış olmayı asla sindiremiyen General de Gaulle'ün, Soğuk Harbin bitmesiyle «Bloklar Politikası»nın iflâs ettiğini sezmesi ve savaş ertesinden beri Amerikan, ya da Rus etkisi altında bunalmış ülkelere birkaç nefeslik bir Fransız özgürlüğü vermesi demeye geliyor. Çini tanıması bundan. Güney Doğu Asyada tarafsızları desteklemesi bundan. Nihayet Lâtin Amerikayı keşfe çıkması yine bundan. Böyle böyle yepyeni bir Fransız nüfuz sahasının meydana çıktığını kim inkâr edebilecek acaba?

Bilmem General De Gaulle'ün söylevlerini hiç okudunuz mu? Çokluk ulusal egemenlikten, ulusların ana çıkarlarından, uluslararası eşitlik ve kardeşlikten, kültür alışverişinden söz eder. Bunlara eskimiş lâflar diyenlerin yanıldıklarını kabul etmeleri gerekecek. Zira, işin içinde Rus çıkarı var diye COMECON'a girmiyen komünist Romanya, bir yandan tıpış tıpış Paris'e bu lâflar sebebiyle konuşmaya gelirken, öte yandan «Yankee» lerden bıkmış bütün Lâtin Amerika ne Rus, ne de Amerikan olmıyan bir dost sesini General De Gaulle'ün ağzından işitiyor. Yirmi yıl dile kolay. Gerçek şu ki dünya gerginlikten yoruldu. Üstelik komünizm artık yok. Daha doğrusu artık komünizm yok, komünizmler var. Nasıl ki demokrasi yok, demokrasiler varsa, General De Gaulle bundan faydalanmasın mı? O De Gaulle ki, Fransayı en büyükler arasına sokmaktan başka bir şey düşünmüyor ve gerçek bir dış politikanın önce özgür, sonra da dünya ölçüsünde olması gerektiğini herkesten iyi biliyor.

★

Peki şu mahut ihtilâl diyeceksiniz? Yok canım, o kadar mühim değil. Sonbaharla birlikte dünyanın moda merkezi Pariste bütün moda yaratıcıları (Carvin hariç), kadın silüetini bir kere daha, bu defa kökünden değiştirmeye karar verdiler. Pantolon, ev içi ve plâj kılığı olmaktan çıkıyor. Rob gibi, tayyör ve tuvalet gibi, onların yerine kullanılacak bir hüviyet kazanıyor. Başka türlü söylersek şöyle özetleyebiliriz: Kadın silüeti ile erkek silüeti arasındaki son farklar da tarihe karışıyor. Bundan böyle gala gecelerinde, bürolarda ve şehrin sokaklarında ceketli pantolonlu kadınlar yadırganmıyacak. Bu ihtilâlin el çantasını, makyajı ve topuklu iskarpini silip süpüreceğini iddia edenler de var.

Ama şimdilik Avrupa Kupasında Fransa Şampiyonu St. Etienne daha ilk turda İsviçre Şampiyonu tarafından bir güzel elendi. Sonbahar güneşli ve ılık devam ediyor. Kahveler tıklım tıklım. Bulvarlarda pantolonlu kadın oranında henüz belirli bir değişme yok. Eyfel kulesi derseniz, hâlâ eski yerinde.



Budala Yerine Konmak

Samim Kocagöz

Okurlarım, bu yazımı okuyup bitirince belki de benimle alay edecekler: «Vay!. Yeni mi aklına geldi böyle bir yazı yazmak? *Ha şunu bileydin..»* diyecekler. Haklıdırlar. Ben de bu sözleri ettirmek için bu yazıyı yazıyorum: Memleketimizde basın özgürlüğünün, politika ORUZGERİ [illegible] ile birlik [illegible] belirtmek için [illegible] «Yeni bir dünya kuruluyor. Türkiye de bu dünya içinde yerini bulur.» gibi [illegible] en [illegible] gazeteleri [illegible] «Yahu nedir şu Amerika'nın [illegible]?» diyemiyecekti. Onlar diyemedikten sonra biz hayda hayda... Bu işte en çok —Amerika'ya verip veriştirirken— Sayın Ahmet Emin Yalman'a acıyorum. Elli yıldır kurduğu hayal ülkesi, akıncı ruhlarımızın bizi götüreceği Birleşik Amerikanın (ellibirinci mi, elli ikinci mi, kaçıncısıdır hesabını şaşırdık) Cumhuriyetlerinden birini olmak hayali, perişan oldu. Ah ne olurdu, Türkiye hiç olmazsa Alaska kadar Amerika Birleşik Devletlerine yakın olsaydı!.. Sayın Ahmet Emin Yalman gibi, Türkiye'de ortaya çıkan bu yeni [illegible] kimbilir daha kimleri, ne çok kimseleri üzmektedir. Onlar üzülledursunlar, biz de yıllardan beri kursağımızda kalanları hazır rüzgâr eserken, bu rüzgârın önüne koyverelim de karnımızın şişi insin. Ama sanmayınız ki öyle pek bilmediğiniz önemli bir konuya değineceğim. Hayır, hepimizin söyleyemediği, ama bildiği bir konuya parmak basmak istiyorum. Çünkü yıllardır budala yerine konmaktan bıktım. Şöyle bir rahatça yutmadığımızı söyleyelim.

Memleketimizde Amerikanvari reklâmcılık, ilâncılık aldı yürüdü. Reklâm programları uğruna radyolarımız Mevlid-i Şerif (tilâvetini) bile unutur oldu! Önemli maçları dinlerken, hemen yayını kesip reklâm programlarına girişiyorlar. Adam, heyecandan, öfkeden tıkanıp kalıyor; pişmiş aşa soğuk su katmak gibi bir iş. *Oysa biz «Ne sağcıyız ne solcu, futbolcuyuz futbolcu.»* Sporcu bir ulusuz. Maç yayını kesip reklâm programı, onu kesip *Mevlid-i Şerif* saati... Adamın aklı karışıyor.. Sonra yeni moda (Amerikan modasıdır belki), her firma telefon rehberinden adresinizi *çıkartıyor, telefonunuz* yoksa kapınızın altından bir kuruşluk pulu yapıştırdı mı reklâm kâğıdını size yolluyor. *Batılı anlayıştır* bu! İyi güzel... Bir de benim pek sevindiğim bir başka olay var; Dost yazarlar, tanıştıklarım, tanışmadıklarım, *kitaplarını* imzalayıp bana gönderiyorlar. Bunların içinde adlarını, imzalarını hiç duymadığım, ya da yeni öğrendiğim kişiler, yazarlar, şairler var. Seviniyorum, beni adamdan, dost sayıyorlar diye. Adreslerini bildiklerime teşekkürler yazıyor, kitaplarını da muhakkak okuyorum. Yalnız bir hediye, bir çeşit armağan yıllardır beni sinirlendirir: Amerikan Haberler Bürosunun *bedava yolladığı* dergiler, kitaplar, broşürler, ve de yazılar. Çünkü bunlar, dostluk, saygı armağanları değil de [illegible] için öfkeleniyorum. Düpedüz beni enayi yerine koymak oluyor, budala yerine konuyoruz. Sanki bilmiyormuşuz gibi, örneğin Amerika'da zencilere yapılan [illegible] «muameleyi» onlar için çıkarılan yasaların metnini belirten dergi, broşür, yazılar geliyor. Böylesine bir propaganda «evrakı», başka bir devlet yakasından gelse, götürüp polise tes*lim ederiz. Acaba bunları da po*lise teslim etsem mi diye çok düşündüm. Bu sefer de ben hesap veremem diye korktum. Oysa gelen bir derginin basıldığı yer, basan, yazı işleri müdürü çoğu zaman belli değil. Sonra adresimi de yanlış yazıyorlar (Samim Kocagöz, İstanbul) diyorlar. Yalnız çok şaştığım bir sorum var: Ben İzmir'deyim. Ama ya çok ünlü bir kişiyim ki bu yanlış adrese gönderilen «evrak» beni buluyor, ya da postacılarımız ille de bu «evrakı» yerine ulaştırmak için çok gayret gösteriyorlar...

Gelen propaganda «evrakında» neler var? Son gönderdiklerine kısaca bir göz atalım: «Amerikanın Gücü Barışa Adanmıştır» adlı broşür var önümde. Sekiz sayfalık parlak kâğıda basılan bu broşürün ilk sayfasında sayın *Mr. Johnson'nun nutuk* verirken alınmış bir resmi var. Demiş ki konuşurken;«......... Yalnız kendi toplumumuzdan değil, bütün medeniyet dünyasından yalnız kendi özgürlüğümüzden değil, bütün insanlığın umutlarından sorumluyuz.»

Sayfayı çeviriyorum; Bir manevraya katılmak için İran'a giden *Amerikalı* askerlerin uçağa bindiklerini gösteren bir resim. Onun altında atom enerjisiyle çalışan «Enterprise» adlı uçak gemisinin resmi. Karşı sayfada bir güdümlü füze taşıyan bir destroyer, onun altında yine aynı nitelikte bir denizaltı resmi. *Sayfayı çeviriyorum; Füze, bir sıra* tank resmi. Onun karşısında bir avcı uçağına yerleştirilen mermiler. Altında çok önemli bir resim var: Vahşi ormanlarda Viet Cong çetelerini Vietnamlılarla birlikte «sevabına» aramıya çıkan bir Amerikalı Çavuş'un resmi. *İşte barışa adanmış Amerika*nın gücü bu...«Bütün umutlarımız bu güce bağlanmıştır. Ama bu umutlarımızın son Kıbrıs olaylarında Amerika'nın [illegible] biliyorsunuz.

Önümdeki ikinci broşür, çok daha önemli: Zencilerin yaptığı ünlü Washington yürüyüşünden resimler var; 210 bin kişi Martin Luther King'in «Gerçek Amerika hakkındaki ümitlerini dinlediler: Bütün insanlar eşit ya*ratılmıştır.» diyor* broşür. Oysa bahtsız Zenci Lider, sadece İsanın 1900 küsur yıl önce söylediği sözleri tekrarlamıştır İncilden alıp. Bu sözler Aziz Piyer tarafından Romalı esirlere duyurulmuştur. Romanın esirleri arasında bu sözün yayılması bir bakıma Hıristiyanlığın başarısını sağlamıştır. Ne yazık ki aynı sözler ondokuz *yüzyıl* sonra yeniden Amerikada söyleniyor da kimse kulakasmıyor. İşte tanığı: 5 Eylûl 1964 tarihinde Anadolu Ajansı, Amerikadan şu haberi veriyor: «Geçen 11 Temmuzda Colbert'de bir zenci okul öğretmeni öldüren iki beyaz, baştan aşağı beyazlardan kurulu olan jüri heyeti tarafından beraet ettirilmiştir. Yedek Albay olan Lemuel Penn adlı zenci öğretmeni, talim için çağrıldığı askeri kamptan dönerken, yolu kesilerek öldürülmüştü.»

Bu haberi okuduktan sonra, Amerikalıların çok bağlı olduğu dinlerinin peygamberlerinin sözlerine bile kulak asmadıklarını bildikten sonra bu broşür ile birlikte gönderilen «Özel Bülten» deki Sayın Johnson'un «Medeni Haklar Kanununu imzası münasebetiyle yaptığı konuşmanın metni» ni okumaya sizde takat kalır mı? Ben yine de bütün iyi *niyetimi elden bırakmıyarak o*kudum. Öyle bir his uyandı ki içimde, sayın Başkan benimle alay eder. Çok güzel, çok önemli sözler söylüyor ama, bilmem neden, bana hep alay ediyormuş gibi geldi.

Bu konuda daha söyliyeceklerim vardı ama şimdi aklım karıştı. Yazıya ara verdim, tekrar *bu satırları yazıyorum:* Pençerenin önüne bu yazının yukarıdaki son satırlarını yazarken «Willy» geldi. Amerikalı komşumuzun oniki yaşındaki oğlu. Terbiyeli, efendi, her gün olduğu gibi, beni «Günaydın» diye selâmladı. «Günaydın Willy» karşılığını verdim; «Üzüm mü koparmak istiyorsun?» Her gün bizim asmadan kara üzüm koparır «Evet ama Fadıl izin vermiyor.» diye şikâyet etti. Fadıl da benim oğlum, Willy ile aynı yaşta. İlk okulu bu yıl bitirdi. Bahçeye çıktım. Baktım bizim delikanlı asmanın arkasına siper almış. Willy, benim arkama sinmekte:

«Fadıl» dedim, «arkadaşına neden üzüm vermiyorsun?»

Her zaman Willy'ye üzüm koparmak için paralanan oğlum, çok *sert* karşılık *verdi:*

«Veremem. Aramızda Kıbrıs *meselesi var!»*

Gülmemek için kendimi zor *tuttum. Willy'ye sordum:*

«Senin Kıbrıs'la bir ilgin var *mı?»*

«What does it mean?» diye sordu.

«Bak» dedim Fadıl'a, «arka*daşının Kıbrıs meselesinin ne* olduğundan bile haberi yok. Ne demek diye soruyor.»

Yakaladım kolundan Fadıl'ı, *«Bu* Kıbrıs meselesi, Sayın İnönü ile sayın Amerika Başkanı arasındaki bir meseledir. Onlar hallederler. Sen oturup Willy ile bu meseleyi halledemezsin. Kardeş kardeş oynayın bakayım..» dedim. İnsanların insanlara, kişilerin kişilere düşman olamıyacağına ilişkin bir nutuk çektim. Politikacılar akıllı olurlarsa, uluslar kavga etmezler.. Dedim.

Sonra *kendi kendime* düşündüm: Bütün Amerikalılar Willy kadar saf bir kişi olarak dünyaya geliyordu. Sonra niçin bütün dünyayı öfkelendiren birer kişi oluyorlardı acaba? Bizim Fadıl bile zavallı Willy'ye öfkeleniyordu...

Politikacılara sunulur: I

Egemenliğimiz ve var oluşumuz

İdris Küçükömer

Bu yazı serisinde, bazı varsayımlar ya da postulalar kabul etmek suretiyle kuracağım genel bir çerçeve ve analiz kadrosu içinde, mevcut sosyal sistemimizin yöneltiliş stratejisini ve yöneticilerimizin bu strateji içindeki durumunu açıklayacağım. Demek ki, yazımın iki amacı vardır: Birincisi, ulusal bir strateji için genel bir sosyal çerçeve vermek. İkincisi ise kendi değerler sistemini mutlak ve doğal salt gerçek diye kabul edip çıkarlarının karşısında olanları yurt düşmanı diye ilân edenlerin boylarının kaç çeyrek karış olduğunu göstermek! Şimdi varsayımlarla kurulacak olan ve sosyal stratejinin kaynağı olacak genel çerçeveyi belirleyelim.

Söz konusu varsayımlar şu hususlar üzerine yapılacaktır. A) Egemenlik (Hâkimiyet.) B) Devlet kudretinin kaynağı ve meşruluğu. C) Ekonomik kaynakları kontrol ile eğemenliğin kısıtlanabilmesi ya da şartlandırılabilmesi. D) Bugünün batılı, doğulu, tarafsızlı dünyamızda ulusların var oluş savaşının ekonomide büyüme hızına bağlanması.

Şimdi bunları ele alıp ilişkilerini gösterelim ve bundan mantıki olarak çıkan stratejiyi ortaya koyalım.

A) Egemenlik: Bunun esas ölçüsü şudur: Egemen olan kendisi hakkında karar alabilmeli ve bu kararların uygulanışının nihai kontrolünü yapabilmelidir. Bir ulusun egemenliği, ulusun kendi kararlarını kendisinin alıp alamaması ve onları nihai olarak kontrol edip edememesile belirir. O halde, bir ülkede alınacak ulusal kararları *(kanun vesaire biçiminde)* alıp bunların uygulanmasının nihai kontrolünü yapanlar, ulus içinde egemen olanlardır. Eğer bu işlemleri bir ulus içinde bir kişi yapıyorsa, egemen olan sadece odur; yani o, mutlak egemen (hâkim) başka deyişle diktatördür. Eğer ulusal kararlar bir zümre tarafından alınıp kontrol ediliyorsa, egemen olan sadece o zümredir; yani oligarşi egemenliği vardır. Eğer bunlar gerçekte, halk tarafından yapılabiliyorsa halk egemendir. Bu da ya halk tarafından doğrudan (eski Greklerde ve İsviçrede görüldüğü gibi.) ya da temsilî *(parlamento sisteminde olduğu gibi)* olabilir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bir ülkede yaşayan halkın büyük ya da küçük bir kısmı söz konusu karar alma ve nihai kontrol mekanizması dışında kalabilir. İşte bu kısım siyasî topluma dahil sayılmaz. Aynı şekilde, kararlara katılmaları tarihî sebeplerle, sınıf ya da grup çıkarları sebebile sınırlanmış, şartlanmış olanların egemenliği gerçekte var sayılmaz. Bu kimselerin egemenliği sözde ve biçimseldir. (pseudo, formel.) Yukarıda belirtilen kusurların mevcut bulunduğu demokrasilerde, halk egemenliği, gerçekte zümre egemenliğine dönmüştür. Bundan dolayı, eski Grek demokrasileri gerçek demokrasi sayılmaz; ve Rousseau, zamanında İngiliz parlâmento sistemini İngiliz halkının kendini aldatması saymıştır. Karara katılma ve uygulamayı nihai kontrol hakkının sözde ve biçimsel kalması, aşağıda belirtilecek üçüncü temel varsayımımızın konusudur.

Özet olarak diyeceğim ki, ulusal egemenlik ulusal kararlara gerçek katılma ve kontrol ile ölçülür. Bu, birinci temel varsayımdır. Matematik bir ifadeye bağlarsak, Egemenlik karar alabilme ve uygulayabilmenin fonksiyonudur:

(1) Egemenlik = f (karar alabilme ve uygulayabilme)

O halde, hemen Türkiyemize dönüp bakalım. *Türk ulusu* gerçekten ne derecede egemendir: yani ulusal kararlar, ne derecede halk tarafından ya da halk adına şartlandırılmadan, yani içden ve dıştan türlü çıkarlarla saptırılmadan ve zorlanmadan alınıp uygulanabilmektedir?

B) Devlet kudretinin kaynağı ve meşruluğu: Bu kudret ile halkın mutluluğ arasında fonksiyonel bir ilişki vardır. Şöyle ki, devlet kudreti halkın mutluluğunun bir fonksiyonudur.

(2) Devlet kudreti = f (halkın mutluluğu.)

Bu matematik ve modern devlet teorisine uygun *ifadeye göre* ülke halkının mutluluğunu artırıcı bir yola yöneliş sonucunda devlet kudreti artar; mutluluk azalırsa devlet kudreti de azalır. Halkın mutluluğu deyince geniş anlamda maddî ve kültürel mutluluğu, daha doğrusu tatmini anlıyorum. İşte, devlet bunun sağlanması derecesinde kudretli olabilir.

Mutluluk araçlarının sağlanması, esasta ülkenin ihtiyaçlarını karşılamada rol oynayacak mal ve hizmet üretim kapasitesine bağlıdır. Bu da özet olarak millî gelirin mutlak seviyesi ve onun büyüme hızında belirir. Bu ilişki ile aşağıda gösterilecek olan dördüncü temel varsayım arasında bir ilgi kurabiliriz.

Devlet otoritesinin kaynağı halkın mutluluğunda olduğu gibi, meşruluğun kaynağı da oradadır. Halkın mutluluğuna karşı olan bir devlet otoritesinin meşruluğu *düşünülemez*. Ve böyle bir devlet yönetimine karşı durmak meşrudur. O halde üçüncü bir matematik ifadeye geçebiliriz: Devlet kudretinin meşruluğu da halkın mutluluğunun bir fonksiyonudur.

(3) Devlet kudretinin meşruluğu = f (Halkın mutluluğu)

Yalnız yukarki 2 ve 3 numaralı) matematik ifadeli fonksiyonlarda belirtilen, halkın mutluluğuna bağlı olarak devlet kudretinin artması ve devlet kudretinin meşruluk kazanması, bir özdeşliğin (ayniyetin) gerçekleştirilmesi şartına bağlıdır. Bu özdeşlik, halkın istekleri ile devletin gerçekleştirmek, tatmin etmek istediği isteklerin özdeş (ayni) olmasıdır. Yine matematik ifade ile özdeşliği denklem biçiminde şöyle yazabiliriz.

(4) Halkın istekleri = Devletin istekleri

Halbuki, sözü edilen özdeşliğin gerçekleşmesi de ulusal kararların halk tarafından alınmasına yani ulusal egemenliğe bağlıdır.

Yine matematik bir ifade ile:

(5) Özdeşlik = f (egemenlik)

Çünkü, halkın egemen olduğu ölçüde, yani ulusal kararları alıp uygulayabildiği ölçüde halkın istekleri devletin istekleri olarak tezahür edebilecektir. Bu apaçık değil midir? Bu takdirde halkın isteklerinin devletin istekleri haline gelmesile alınacak kararlar ve onların uygulanması, halkın lehine olacağından, halkı tatmin edecek; yani halk mutlu olacaktır. Zaten sözü edilen özdeşliğin sağlanmamasının diğer bir anlamı da sosyal dengesizliktir. Yani halk ve devlet ayrı ayrı yönelimde iseler toplum dengesizdir. Bu, çeşitli biçimlerde problem yaratır. Şu halde, esas yöneliş özdeşliğe doğru olmalıdır. Ve böylece halk daha mutlu, devlet daah kudretli ve kudret meşru olacaktır.

Görülüyor ki, ulusal egemenlik, devlet kudreti ve meşruluk biribirine bağlı kavramlardır. Yalnız, ulusun tarihî ve devamlı hayatı düşünüldüğünde, söz konusu özdeşlikten ne anladığımızı daha iyi belirtmek için burada bir ayırım yapmak zorunludur. Bu, kısa ve uzun dönemde özdeşlik ayırımıdır. a) Kısa dönem özdeşliği aldatıcı olabilir. Halk nisbi olarak önceki döneme göre daha mutlu olabilir. Fakat bu, sonra dengesizlik, yeni buhranlar getiriyorsa, özellikle tarihi bazı güçlerin ağır basmasile halkın karara katılması şartlanıyor, güçleşiyorsa ulusal egemenlik azalıyor demektir. Bu takdirde, kısa bir süre sağlanan özdeşlik geçici olmaktadır; ve dönem uzayınca özdeşlik bozulup dengesizliğe geçilmektedir. Bunun örneğini Demokrat Parti iktidarında görüyoruz. Demokrat Parti iktidarı özdeşliği, sonunda dengesizlik getiren faktörlerle sağlamıştır. b) Ulusal hayatta uzun dönemde devam eden özdeşlik, ya da ona yönelim makbuldür. Uzun dönemde özdeşlik olmaması, dengesizliğe işaret ettiği gibi, devlet kudretinin zayıflığına da işarettir. Diğer deyişle böyle hallerde devlet kudretinin varlığının testini buluruz. Ve bu test tarihî sınıf ya da gruplara ait ulusal ve uluslararası çatışmalarla devamlı olarak yapılagelmektedir: bundan kaçınılamaz. Bir takım temelsiz oyunlarla bu testi savuşturacağını umanlar, daima daha kötü durumlara düşecekler ve kendilerile birlikte ulusa da kötülük edeceklerdir. Kısaca test kaçınılmazdır ve tarihidir. Nitekim, yurdumuzda devlet kudretinin varlık derecesi yurdiçi ve yurddışı çatışmalarda devamlı teste uğramaktadır. Şüphesiz iç ve dış testler birbirinden bağımsız değildir. Bize göre Kıbrıs problemi bir test olaydır.

Özetlersek, devlet kudretinin kaynağı ve meşruluğu halkın mutluluğundadır; ve bunun gerçekleşme şartı, halkın ve devletin isteklerindeki özdeşliktir. Bu bizim ikinci temel varsayımımız olup, *ulusal egemenliğe bağlıdır.* Şimdi egemenliğin sınırlanması, şartlarınması ile ilgili üçüncü varsayıma geçelim.

C) Ekonomik kaynakları büyük ölçüde kontrol edenler, ulusal kararları ve onların nihai uygulanmasını da esaslı olarak kontrol *ederler*. Bunun böyle olup olmadığını, ulusal hayata bakarak siz sayın okuyucu teste tabi tutabilirsiniz. Zaten bunun içindir ki ekonomik gerçek hürriyetin sağlanmasından söz edilir; ve ekonomik gerçek hürriyet olmazsa kişinin ya da herhangi bir grubun siyasî, hukukî hürriyeti sözde kalır, denmiyor mu? Hattâ 1961 Anayasanın maddeleri ve ruhunda bu yok mu?

O halde, yurdiçi ve yurddışı «ekonomik tarihi» çıkarlarla sınırlandırılmış, şartlandırılmış halk egemenliği gerçek egemenlik olmayacaktır.

Üçüncü varsayım budur. Bu üçüncü varsayım ile mantık zinciri (1) numaralı fonksiyonda belirtilen birinci varsayıma bağlanmıştır. Yani, eğer halkın iç ve dış ekonomik tarihi çıkarları ile sınırlandırılmadığı kabul edilirse, ulusal karar alma ve uygulama mekanizması kişi ve grup yararına etkilenemiyecek ve halk egemen olabilecektir. Bu ise ikinci varsayımda gerekli şart olan özdeşliğin gerçekleşmesine ve halk mutluluğuna yol açacağından dolayısiyle kudretli devlete ve kudreti meşru devlete sebep olacaktır. O halde, bu fonksiyonel bağlantıların ortaya koyduğu sosyal çerçeve, toplum için gerekli stratejeyi de açıklıkla ortaya koymaktadır. Şöyle ki, eğer halkın karar alıp uygulanma mekanizması, ekonomik tarihi zümre çıkarları ile sınırlanmış, şartlanmış ise, devlet o zümrenin devleti olmaktan öteye geçemez; ve böyle bir zümre devleti ise meşru olamaz.

O halde ne yapılmalıdır. Yapılacak şey ya da stratejinin esası şu olmalıdır: Büyük iç ve dış ekonomik tarihi çıkarlar ile ulusal karar alma ve onları uygulama mekanizmasının ilişkisini kesmek. Bu kesmenin başarı sağlama derecesine göre halk egemen sayılabilir. Bana göre, ondokuzuncu yüzyılda değil de, yirminci yüzyılın şartları altında geri kalmış bir ülkede bunu sağlama metodu sosyalizm olabilir. Zaten, radikal reformlar azınlığın ekonomik çıkarları ile ulusal karar alma ve uygulama mekanizmasını ayırmayı amaç edinmelidir. Radikallik de, refom niteliği de bu noktadan doğar.

Analizin çerçevesi ve gereği buraya kadar tamamdır. Fakat, dördüncü bir varsayımın ilâvesi ulusal var oluş için gereklidir.

D) Dünyada ulusların ve blokların var olup yarışı ekonomideki «büyüme hızı yarışı» na dönüşmüştür. Sanayi çağının gerçek bağımsızlık savaşı bu olarak kabul edilmiştir. Bloklar birbirini ekonomilerindeki büyüme hızlarile tehdit etmektedirler. Daha süratle ve devamlı büyüyen ekonomilerin diğerlerini yıkacağı hesaplanmaktadır. Bu sebepledir ki, Avrupanın en düşük büyüme hızına sahip İngilterede geleceğe ait büyük endişeler mevcuttur. Özetlersek, ulusal var oluş, «ekonomik büyüme hızı» yarışının sonucuna bağlıdır. Bu dördüncü varsayım, yukarki egemenlik, devlet kudreti ve özdeşlik prensiplerinden bağımsız değildir. Çünkü, ekonomik kaynakları kendi lehlerine büyük ölçüde kontrol eden zümrenin toplumsal kararları kontrol imkânını ortadan kaldıran tedbirler alınınca, bir yandan, ulusal ekonomik kaynaklar, sosyal amaçlara uygun bir plânla kullanılacağından daha büyük millî gelir yaratılacak, öte yandan da aynı tedbirleden dolayı bu daha büyük millî gelir, daha âdil dağıtılabileceğinden bunlardan daha büyük ulusal mutluluk ve daha büyük devlet kudreti doğacaktır.

İşte, yukarda özetlenen birbirine bağlı dört temel varsayım ile bizim gibi geri bir ülkede gereken haysiyetli bir var oluş stratejisi tamamen ortadadır: Ulusal karar alma ve uygulanma alanı, yurdiçinden ve yurddışından zümre çıkarları için sınırlanmamalıdır. Bu sınırlamayı kaldıran tedbirlere mantıkla karşı olunabilir mi? Maalesef, özel çıkarların mantığını ulusal çıkarların mantığı sananlar ve demagoglar, tarihî olumsuz rollerini oynarken bunu yapmaktalar.

II

Öyleyse, şimdi gelelim Türkiyemizin daha somut olaylarına. Bunun için ilk ele alacağım problem «Reform Edebiyatı» dır. Dört temel varsayıma göre kurulacak ulusal genel strateji, reform için şunu zorunlu kılar: Reformlar, halk egemenliği yoluyla halkın mutluluğunu daha yüksek seviyede ve daha âdil bir şekilde sağlayarak içte ve dışta daha kudretli bir devlet yaratabilmek için, üçüncü varsayımda belirtilen zümre egemenliğini ortadan kaldırıcı nitelikle olmalıdır. Halk egemenliğine karşıt kurumlar tasfiye edilmelidir. Bu, stratejik ve mantıki yargıdır. Halbuki, şu ana kadar belirtilen reform edebiyatı gösteriyor ki, bu nitelikte, tutarlı ve egemenlik adına başka yönlerden (özellikle uygulamada) açık vermeyen tekliflerle ortaya çıkılmamaktadır. Burada aslında biri diğerine göre daha kurnaz ve tecrübeli iki grubun davranışını ele alacağım.

Gruplar şunlardır: Açık tutucular (statükocular) ve kapalı tutucular (isterseniz ikincilere uyutarak tutucular da diyebilisiniz.) Birinci grup, belirli politik davranışlarile gerçek halk egemenliğinin açıkça *karşısındadır;* hem de halk egemenliği adına karşısındadır! Herkesin bildiği bu grubu burada bir yana bırakıyorum.

İkinci grup, yani kapalı tutucular, CHP. ve çevresidir. Neden mi bu yargıya vardım? Bunu okuyucuya önce bir soru sorarak ve sonra Batıdan iki delil vererek göstereceğim. Soru şu: Yukarıda temel dört varsayımın gerektirdiği nitelikte reformlar CHP iktidarınca teklif edilmiş midir? Batıdan delil vermeden önce yukarıda verilen egemenlik tanımını hatırlayalım ve sonra aşağıdaki satırları okuyalım.

Şimdi bakınız gözler önünde neler oluyor: Amerikanın dış yardımlarının nasıl kötü ve yersiz sarfedildiği hakkında Amerika kamu oyunda son yıllarda bir yargı belirmiştir. İşte bu hususla ilgili olarak Cambridge'li iktisat hocası J. Robinson'un İktisat Felsefesi adlı ve 1962 de yayınlanan son kitabının 121-122 sayfalarındaki bir paragraf şöyledir:

«Amerika Birleşik Devletleri İdaresi bunu (yani yardımların kötü ve yersiz kullanılışını) anlamıştır. Gelişme Birliği üyelerine denilmiştir ki, yardım ancak şümullü toprak reformunu gerçekleştirmiş ve fiilen tahsil edilebilebilen progresif vergiler ihdas etmiş şerefli hükûmetlere verilecektir.»

Çok tuhaf değil mi, geçen sene reform diye sunulan teklifler, sadece Amerikalı yardım idarecilerine verildiği belirtilen direktifteki toprak reformu ve vergi alanında kalmaktadır: Bu bir tesadüf müdür?

Diğer delil ise İngilterenin «Beş Büyükler» denilen bankalarından Barclays Bank'ın 24 Ağustos 1964 tarihli Türkiye için istihbarat bülteninin ikinci sayfasındadır ve şöyle denilmektedir:

«Buna ilâve olarak O.E.C.D. Konsorsiyumunun bazı üyeleri bir takım reformlar yapılmadığı takdirde yardım verilmeyeceğini belirtmişlerdir.»

Uzağa gitmeye ne hacet, aylarca önce reform edebiyatı yapılırken muteber bazı İstanbul gazetelerinin başyazılarında dahi yardım için reformların konsorsiyum tarafından şart koşulmak istendiğini okumamış mıydık? Demek ki, bizim şartlarımızda bulunan ülkelerde ulusal kararlar, yardımın ödülü olarak dışardan empoze ediliyor. Ve biz bu kararları hangi egemenlik anlayışına göre halka yüklüyoruz? Dışardan koşulan yardım şartı sağlanan fonların faiz haddi, ödeme süresi gibi konularda olsa normaldir. Fakat yukarki reform şartları mahiyeti itibarile egemenliğe karşıdır. Bu, dış müdahale değil midir? Efendim, bu reformlar Anayasamızda da vardır denirse, diyeceğim ki, Anyasayı uygulamayı bizden yabancılar mı isteyecek? Kaldı ki, tekliflerin hattâ vergi alanında kanunlaşanların Anayasaya uygunluğu her zaman tartışılabilir. Ne dersiniz sayın okuyucu, Abdülmecide, Abdülazize Baron Hirsch ve benzerlerinin kabul ettirdiği ondokuzuncu yüzyıl yardım alma sistemi Yirminci yüzyılın ikinci yarısında bazı değişikliklerle devam etmeli mi? Hele kapitülâsyonlara karşı savaşmış İnönünün başbakanlığı devrinde? Burada bir İnönü paradoksu yoktur; sadece, içinde bulunduğumuz sosyal sistemin insanları nerelere getirebileceğinin açık delili vardır.

Fakat bir soru sorulabilir, acaba Amerika bu toprak reformu ve progresif vergileri neden ister?

Buna gelecek yazıda cevap vereceğiz: «Ereğli Demir Çelik Kurumu ve Egemenlik.»

İşverenler emrinde kamu teşebbüsü

İktisadi Devlet Teşebbüslerinin İşverenler Konfederasyonuna üye olmaları fikri, bazı bakanların, özellikle Sanayi Bakanı Muammer Erten'in de desteklemesiyle kuvvet kazanmaya başladı. Adapazarındaki bir devlet teşebbüsünün kendiliğinden İşveren Konfederasyonuna katılması üzerine şiddetli bir tepki göstererek bunu derhal önleyen Tarım Bakanı Turan Şahin ise, fikre karşı.

Fikir, İşveren Konfederasyonundan geliyor. Konfederasyon, Ticaret ve Sanayi Odalarının sağladığı gelirleri tükettiği ve AID'den de istediği yardımı alamadığı için sıkıntıda. Üyeler ise aidatını ödemiyor. Bu durumda, Devlet Teşebbüslerinin gelirleriyle İşveren Konfederasyonunu yaşatma fikri akla geliyor. Gerçekten İşveren Konfederasyonu, 50 milyarlık devlet teşebbüsünün temsilcisi olunca, büyük bir güç haline gelecek. Ne var ki, Devlet teşebbüsünü özel teşebbüsün bu kadar açık şekilde emrine verme düşüncesi, görülmüş, işitilmiş iş değil. Böyle bir düşünce, kamu teşebbüsünü, özel teşebbüse dahi hâkim olamıyan zayıf bir işveren teşekkülüne peşkeş çekmek demek. Başta Türk - İş bütün işçi teşekkülleri buna karşıdırlar. Hükûmet de, devlet teşebbüsünü, özel teşebbüs gibi görme fikrinin ne kadar büyük bir hata olduğunu her halde anlıyacaktır.

Devlet Teşebbüsünde Yönetime Katılma

İktisadi Devlet Teşebbüslerinin reorganizasyonuyla ilgili kanun, işçilerin de yönetim kurullarında temsilini öngörmüş bulunuyor. Maliye Bakanlığı, kanunun kendisine verdiği yetkiye dayanarak işçi sayısının memur sayısından fazla olduğu Devlet teşekküllerinde, işçilerin temsilini kabul etti. Böylece, Devlet teşebbüslerinin çoğunda işçilerin yönetim kuruluna katılması sağlandı. Yalnız işçi sayısı az olan Ziraat Bankası gibi İktisadi Devlet Teşekküllerinin yönetiminde işçiler bulunmayacak. Bu bir noksanlıktır. Zira Ziraat Bankasında az işçi çalışmaktadır, ama bankanın faaliyeti yüzbinlerce tarım işçisinin kaderiyle ilgilidir. Böyle olunca da, bankanın politikasının tesbitinde, işçi temsilcilerinin katılması gerekir.

Kanun, işçilerin yönetim kurullarına katılması için gerekli hazırlıkların 6 ay içinde tamamlanmasını öngörüyordu. Fakat aradan 6 ay geçtiği halde, mesele sonuçlanmış değildir. Yönetmelik Danıştaydadır ve Danıştay bir müddetle bağlı değildir. Bu sebeple iş uzamaktadır.

Yönetim Kurullarına katılacak işçi temsilcileri işçi teşekkülleri tarafından seçileceklerdir. Türk-İş, işçi temsilcilerinin yönetim kurullarındaki çalışma metodlarını tesbite gayret etmektedir.

Niçin Grev?

Adil Aşçıoğlu

Grevler, devlet sektöründe ve özel sektörde olmak üzere, ekonominin çeşitli kollarında gittikçe yayılmaktadır. Bir süredir devam eden maden, lâstik ve tekstil gibi iş kollarındaki grevlerden sonra şimdi de Amerikan ve NATO tesislerinde çalışan işçilerin grevi başlamış, Demiryolları ile Liman tahmil-tahliye işçilerinin grevleri ise başlamak üzeredir.

Bazı sendika yöneticileri grevlerin bu şekilde yayılmasından endişelidirler. Bunların düşüncelerine göre sık sık greve gidilmesi halk oyunda özellikle greve karşı olan idareci çevrelerde, grev hakkının daha da kısılması yolundaki eğilimleri haklı çıkarabilecektir. Bundan başka, grevler bazı hallerde işletmelerin kapanmalarına sebep olarak işsizlik yaratabilecektir. Grevler, başarı ile sonuçlansa bile, uzun sürdükleri takdirde bunlara karar veren sendikaları malî bakımdan sarsacak, grevcilere yardım yapılmadığı takdirde işçiler grevlerden ve sendikalardan soğuyacaklardır.

Toplu sözleşme ve grev düzeninin başlangıcında ölçülü hareket ederek bu düzenin işçiler aleyhine işlemesini önlemek yolundaki düşüncelere ilk bakışta hak vermemek imkânsızdır. Fakat mesele her zaman ilk bakışta göründüğü gibi değildir. Gerçekten bazı hallerde grevlerin uzaması grevcilerin geçimlerini sağlamak problemini ortaya çıkarmaktadır. Sendikaların çoğu kendi imkânları ile uzun sürecek grevleri finanse edecek durumda değillerdir. Bu durumu çok önceden gözönüne alan Türk-İş «müşterek grev fonu» kurarak Konfederasyona bağlı bütün üye sendikaların her üye için yılda bir günlük ücreti tutarında bir parayı bu fona yatırmalarını istemiştir. Türk-İş tarafından kurulan bu «müşterek grev fonu»na bugüne kadar pek az sendika para göndermiştir. Bu sebeple Türk-İş'in grevleri desteklemek için elindeki imkânlar son derece sınırlıdır. Ayrıca Türk-İş ile diğer işçi teşekküllerinin bağlı bulundukları uluslararası işçi teşekküllerinden hiçbiri kendilerinden beklenen yardımı yapmamışlardır. Bunlar, uluslararası işçi dayanışması adı altında, sadece bazı seminerler ve inceleme gezileri düzenlemekle yetinmekte, fakat grev konusunda Türk işçisine yardıma yanaşmamaktadırlar. Hür Dünya İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 1960'dan önce Türkiyede yapılan mücadele için kendisinden istenen yardımları Türk-İş'in üye olmadığı gerekçesile geri çeviriyordu. Fakat Afrikada, Asyada ve Lâtin Amerika'da, aynı Uluslararası Konfederasyon kendisine üye olmayan işçi teşekküllerine pekalâ yardımda bulunuyordu, hâlen de bulunmaktadır. Buna karşılık işçi teşekküllerinin bağlı bulundukları uluslararası işçi teşekküllerinin çoğu Türk işçisini işverenlerin baskısından kurtulmak için açtığı savaştan caydırmağa uğraşmaktadırlar.

Uluslararası işçi teşekküllerinin bu tutumlarının sebebi çok açıktır. Bu batılı teşekküller kendi devletlerinin politikalarına uygun olarak gayretlerini «kazanılacak» bölgelere teksif etmekte, esasen «kazanılmış» olan ülkeleri ihmal etmektedirler. Yeni bağımsızlığına kavuşmuş, ya da kavuşacak Asya, Afrika ve Lâtin Amerika memleketlerinin gerek bir bütün olarak gerekse işçi sınıfı olarak sosyalizme kaymalarını önlemek bu işçi teşekküllerinin asıl amacıdır. Bu sebeple Batılı Devletler Türkiyeyi Batının bir «kale» si saydıklarından onu kazanmayı düşünmedikleri gibi, Batılı işçi teşekkülleri de nasıl olsa Türk işçilerinin sosyalizme kaymayacağını düşünerek onu «kazanmak» için gayret göstermek lüzumunu duymamaktadırlar. Kısacası bugün Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile diğer ulusal işçi teşekküllerimizin katıldıkları uluslararası işçi teşekküllerinin hemen hepsi uluslararası işçi dayanışması esasından çok, «politik» amaçlarla hareket etmektedirler.

Üstelik şu noktayı da gözönünde tutmak gerekir ki, sendikalarımızın üyesi bulundukları uluslararası teşekküller yalnız Türkiyede değil diğer birçok memleketlerde de faaliyette bulundukları için hemen hemen aynı işverenlerle karşılaşmaktadırlar. Çünkü sermaye, uluslararası teşkilâtını emeğininkinden çok daha ileri götürmeyi başarmıştır. Bu sebeple meselâ hem Türkiyede hem de Amerika Birleşik Devletlerinde faaliyette bulunan bir şirketle işlerini Amerikada yoluna koymuş olan bir Uluslararası işçi teşekkülü aynı işverenler Türk işçileri hesabına bozuşmak istemez. Onun için de bu uluslararası teşekkül Türkiyede üyesi olan işçi sendikasına, bu sendika işveren karşısında ne kadar haklı olursa olsun, işverenlerle uyuşmasını tavsiye eder. Türk sendikası greve karar verirse, ona yardım etmez. Ama aynı uluslararası işçi teşekkülü meselâ Kübada Castro aleyhinde işçileri kışkırtmak için milyarlar sarfetmekten kaçınmaz.

Bu şartlar altında Türkiye İşçi Sedıkaları Konfederasyonu Başkanı Seyfi Demirsoy İstanbul Bölge Temsilciliği binasında iki hafta önce yaptığı ve gerçeklere tamamen uyan konuşmasında Türk - İş'in Hür Dünya İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile bağları gözden geçirmek kararında olduğunu bildirmiştir.

Böylece Türk işçisinin ulusal ve uluslararası dayanışmayı gerçekleştiremediği açıkça görülmektedir. Bu şartlar altında yerli ve yabancı sermayenin işbirliği yaptığı Türkiyede herhangi bir işçi teşekkülünün bir tek işverene karşı olsa bile bir grevi her zaman başarı ile sonuçlandırması düşünülmez. Bu sebeple başlangıçta kendi bağlarına greve karar veren sendikalar şimdi aralarında ortaklaşa bir politika tesbit etmek zorunluğunu duymuşlardır. İki hafta önce Türk-İş Birinci Bölge Temsilciliğinde düzenlenen toplatının sebebi bu zorunluktur. Sözü geçen toplantıda liderlerin açıkladığına göre, kendi işkollarındaki işçilerin çoğunluğunu teşkilâtlandıramamakta, birçok sebeplerle üye kaybetmekte ve bu üyeler ikinci sendikaları veya sarı sendikaları meydana getirmektedir. Söz alan sendikacılar bu karşılıklığın sebepleri arasında 275 sayılı kanunun noksanlıklarını, (devlet sektörü dahil) işverenlerin gerçek sendika fikrine karşı olmalarını, sendikalar arasında işbirliği ve dayanışmanın gerçekleştirilmemiş olmasını göstermişlerdir. Sendikalar arasında işbirliği ve dayanışmanın bulunmadığı öteden beri bilinen bir gerçek olmakla beraber, grevler bu gerçeği büsbütün ortaya çıkarmıştır.

Bu durum karşısında grevlere karşı gelmek, ya da grevlerden vazgeçmek değil, aksine grevleri daha etkili hale getirebilmek için sendikalar arasındaki dayanışmayı ve işçilerle sendikalar arasındaki bağları kuvvetlendirmenin yollarını aramak gerekir. Nitekim Türk - İş Birinci Bölge Temsilciliğinde söz alan sendikacılar gerek sendikalar gerekse işçilerle sendikalar arasındaki bağları kuvvetlendirmenin çarelerini araştırmak için yeniden toplanılmasını ileri sürmüşler ve bu yolda karar almışlardır.

Öyle sanıyoruz ki, bu sendikaların varacağı sonuçlar diğer bölgelerde de kabul edilip uygulanmak suretile bütün Türkiye çapında bir fikir ve hareket birliği sağlanabilecektir. Bu dayanışma sağlansa bile, grevlerin yürütülmesi için paraya ihtiyaç olduğunu kimse inkâr edemez. Yıllardanberi işçilerin ödedikleri aidatla bir grev fonu meydana getirilememişse bunun kabahatini işçilere değil sendika yöneticilerine yüklemek daha doğru olur. Kaldı ki grevlerden hiç fedakârlık yapmadan, zarar görmeden, acılara katlanmadan çıkmayı düşünmek te doğru değildir. İdareci kadrolar tarih boyunca çalışanların hak ve hürriyetlerini daima inkâr etmişler ve bunları kendiliklerinden değil, yapılan çeşitli mücadeleler sonunda tanımak zorunda kalmışlardır. Herşeyin olduğu gibi sendika hak ve hürriyetleri ile işçi hak ve hürriyetlerinin de alınmasında işçilerin bir bedel ödemesi şarttır. Bu bedel de elbette onun fedakârlığı acı ve ıstırabları olacaktır. Öyle cebinde para, gamsız kasavetsiz gülle oynaya grev yapmak, yani bedelini ödemeden haklara ve hürriyetlere kavuşmak dünyanın hiçbir yerinde görülmemiştir.

Bazılarının kötümserliğine rağmen işçilerin grev ve grev tehditleri ile devlet sektöründe ve özel sektörde başarı sağladıkları bir gerçektir. Başarısızlık dünyanın her yerinde görülmüştür, fakat kaybedilen bu savaşlara rağmen namuslu işçilerin büyük fedakârlıklara, yokluklara ve acılara katlanarak yaptıkları grevler daima saygı ile anılacak ve değerleri hiçbir zaman unutulmayacaktır. İşçi hareketini bürokratik yollarla ilelebet yürütmek mümkün değildir. İşçi hareketinin en belirli vasfı mücadeleci olması ve bu mücadeleyi sadece kendisi için değil ezilen, sömürülen, hakları çiğnenen diğer bütün sınıflar için ve onlarla birlikte yapmasıdır. İşverenler sözden değil icraattan anlarlar.



Gregory Peck, beyazperdede Kaptan Ahab rolünde

Ahab nasıl bir deli Melville nasıl bir yazar?

Ayperi Akalan

Bir delidir Ahab. Yazar durmadan tekrarlar bunu. Kitabın her kişisi için Ahab'ın deliliği su götürmezdir. Peguod'un bir kez karşılaştığı bir geminin kaptanı, söz sona ermeden şöyle fısıldar: «Deli mi sizin kaptan...» Ahab'ın kendi söz açar deliliğinden: «Deli sanıyorlar beni. Deliliğin ta kendisi, delilerin delisiyim ben. Yalnız kendini inceleyip anlamak için durgunlaşan o vahşi deliliktir benimki...» (S. 244). Yakındığı da olur ama aslında sakınır, üstüne titrer deliliğinin. Gücünü yitirmesini, uyuşmasını *hiç istemez. Bu yüzden habire* kamçılar deliliğini. Sımsıkı yapışmıştır ona. Korkmasına korkar bu saplantıdan, ne var ki, kaçacağı yerde tam tersine, hele elinden gidiyor gibi oldu mu soluk soluğa kovalar, yeniden yetişir deliliğine.. Nedir görünür deliliği Ahab'ın?

Moby Dick'in peşindedir o... Tek tutkusu, aklı fikri, eti kemiği Moby Dick'i öldürmektir. Başka hiçbir şey umurunda değildir. Ne kendini kayırır, ne baş kasını kollar, denizleri yarar, okyanusları hışım gibi dolanır Moby Dick'i bulmak için.. «Demir raylar üstünde gidiyor» dur ruhu. «Hiçbir tehlike, hiçbir engel çıkaramaz beni demir yolumdan» diye haykırır. Starbuck öylesine bilir ki kaptanın deliliğini, hastalığı öyle kesince görür ki kendini ve gemiyi kurtarmak için öldürmeyi tasarlar Ahab'ı... Davranır da. Eli varmaz, kaçırır fırsatı.

Delidir Ahab... Melville açık seçik anlatır bu deliliğin oluşmasını, başlangıcını. Bu sağlam Nantucket'li, bu işinin ehli koca kaptan, Moby Dick denilen belâlı balina bacağını alıp götürdükten bir süre sonra çığlık çığlığa delirmiştir. «Ve işte o sırada parçalanmış bedeniyle delik deşik yüreği birbirinin içine kanayıp deli etmişti onu.» (S. 268). Bu korkunç çılgınlık geçtikten sonra Melville asıl o zaman Ahab'ın «için için delirdiğini» söyler. Bir kez tutuşunca tükenene dek yanan ispermeçet mumu gibi Ahab, için için cızırdıya cızırdıya delirir durur. Delirdikçe parlar, şavkır, yücelir... Mum örneği bu delilikle yanıp tutuşacaktır ruhu. Sonuna dek. Ahab ne kadar delilirse Moby Dick de o denli büyür, genişler, devleşir, canavarlaşır. Deniz olur, rüzgâr olur, gecedir, güneştir Moby Dick... Tanrı'dır giderek... Bütün evren Moby Dick'i solur...: Melville bir allegorinin söz konusu olmadığını açık seçik belirtiyor kitabında. Tek başına, beyazdır, karadır, kötülüktür, lânettir, korkudur, kindir demek boşuna Moby Dick için. Ahab'ın *tüm dünyasıdır o. Tüm* dünyası için de hem birşeydir, hem her şeydir. Hiç olmazsa pek çok şeydir Ahab için. Ahab bir tragedya kişisidir. Melville için de tartışma götürmez bu. Yanılışa düşmiyelim. Ahab'ın tragedyası, olmıyacağı oldurmaya, yenilmezi yenmeye, yâni Moby Dick'i öldürmeye kalkmasında değildir. *Moby Dick* onun başını yiyemez. Moby Dick'i altedeceğinden hiç kuşkusu yoktur Ahab'ın sonuna dek. Sapasağlamdır bu inancında. Her usavurmaya, her uyarmaya dudak büker. Öyle falmış, kadermiş, onlara da kulak asmaz pek. Ahab'ın tragedyası başka bir yerdedir. Tam bir tragedya kişisi gibi kendini yenecek olana, kendini tüketecek olana, kaçınılmaz yenilgiye karşı direnip savaşıyordur. Bu doğru. Ne var ki Moby Dick değildir söz konusu olan. Ahab'ın kendi deliliğidir. Kendi kendini deliliği ile, Moby Dick saplantısı ile ışıtırken tükettiği de kendisidir aslında. «Allah yardımcın olsun ihtiyar. Düşüncelerin bir başka Ahab yaratmış içinde. Bir Prometeus'a çevirmişsin kendini azgın kafanla! Bir akbaba gelip her gün yiyecek yüreğini senin. *Kendi yarattığın bir akbaba!»* (S. 294). Ahab delirmeden önce Ahab değildi. Onu var eden, oluşturan, ortaya koyan, Ahab yapan, deliliğidir. Moby Dick kaçınılmaz aracıdır onun. Ahab kendini yeniden yapmak, var etmek isterken Moby Dick'in ardında delirmeyi zorunlu olarak seçmiştir. Ya da öyle bir yanılgıya düşmüştür ki hatası seçişini zorunlu kılmıştır. Bu seçiş Ahab için kaçınılmazdır. Moby Dick'i Moby Dick yaparken Ahab kendini deli Ahab'ı yapar, var eder. En ortaya koy kendini ve Moby Dick'i giderek bu merkez etrafında tüm dünyasını ona deli dedirten bir düzende yeniden kurmaya, çözümlemeye savaşır. Tragedyası bu savaştadır onun. Bu savaşın için deki tek dayanağı, gücü deliliğindedir. Delirdikçe güçlenir Ahab, güçlendikçe delirir, artar tutkusu Ahab'ın. Ahab'ı yok edecek olan, sonunda tüketecek olan budur aslında. Moby Dick değil. «Sen kendinden sakın ihtiyar. Ahab, Ahab'dan sakınsın» (S. 700). »*Ne dedi... Ahab, Ahab'dan sa*kınsın... Boş bir lâf değil bu» (S. 701).

Melville romanın 801 inci sayfasında öbür Ahab'ı, yâni delirmeden önceki Ahab'ı, gene Ahab'ın ağzından anlatır. Onsekiz yaşından beri balina avcısıdır Ahab. Tam kırk yıl denizlerde çalkalanmış, balina izlemiş, balina ile savaşmış, vurmuş, öldürmüş, parçalamıştır. Limana dönmüş, sonra koyup gene yıllar sürecek seferlere çıkmıştır. «Kırk yıldır yoksulluklar, tehlikeler, fırtınalar içindeyim. Kırk yıldır merhametsiz denizlerdeyim. Kırk yıldır Ahab huzurlu toprakları bıraktı. Kırk yıl bu!..» O, eski kendinden, kırk yıllık hayatından *bir başka imişçesine söz a*çar Ahab... «Yalnız, yapayalnız bir hayat... Çevresi yüksek surlarla çevrili bir şehir gibidir bir kaptanın yalnızlığı... Dışarıdaki yeşil çayırlarla avunamaz insan... Bıkar, canından bezer insan! Tek başına kumanda etmek bir köleliktir aslında! **Şimdiye kadar hayâl meyal duyduğum** ***ama açıkça anlıyamadığım*** **bütün bunları düşünüyorum...»**, «Nedir bu **çılgınlık**, bu **azgınlık**, bunca öfke, kan ter içinde bunca didinme! **Kaç bin kere** bu ihtiyar Ahab sandal indirdi denize! Kudurmuş gibi köpükler saçarak avını kovaladı. İnsan değil bir zebaniydi bu **Ahab! Evet,** evet kırk yıl ne **çılgınlıktır** bu... ***Deli***... *Bu ihtiyar Ahab* **bir koca deli!»** Kim söylüyor bunları? Moby Dick'i öldürme tutkusuyla deliren Ahab. Ahab nasıl bir deli sorusunun çözümü buradadır bence. Bir kez durup düşünmeden, neden, niçin diye sormadan tam kırk yıl balina kovalayan Ahab... Yalnızlıklar, daha kötüsü bilinçsizlikler içindeki Ahab... *Nerde, ne zaman,* nasıl olduğunu anlamadan balina avında ne aklı, ne yüreği yokmuşçasına, bir «insan» değilmişçesine didinen Ahab... Balina avında kürekmiş, ipmiş, zıpkınmış, fıçı imiş, yelkenmiş, sandalmış-

Solgun bir gül Dokununca

Çoklarından düşüyor da bunca
Görmüyor gelip geçenler
Eğilip alıyorum
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Ya büyük şehirlerin birinde
Geziniyor kalabalık duraklarda
Ya yurdun uzak bir yerinde
Kahve, otel köşesinde
Nereye gitse bu akşam vakti
Ellerini ceplerine sokuyor
Sigaralar, kâğıtlar
Aramdan kayıyor usulca
Eğilip alıyorum, kimse olmuyor
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Ya da yalnız bir kızın
Sildiği dudak boyasında
Eşiğinde yine yorgun gecenin
Başını yastıklara koyunca.

Kimi de gün ortası yanıma sokuluyor,
En çok güz ayları ve yağmur yağınca
Alçalır ya bir bulut, o hüzün bulutunda.
Uzanıp alıyorum, kimse *olmuyor*
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Ellerde, dudaklarda, ıssız yazılarda
Akşamlara gerili ağlara takılıyor
Yaralı hayvanlar gibi soluyor
Bunalıyor, kaçıp gitmek istiyor
Yollar, ya da anılar boyunca.

Alıp alıp geliyorum, uyumuyor bütün gece
Kımıldıyor karanlıkta, ne zaman *dokunsam*
Solgun bir gül oluyor dokununca.

(Yaz Dönemi'nden)

TÜRK DİL KURUMU ÖDÜLLERİ

1964 Türk Dil Kurumu ödüllerini şiirde Behçet Necatigil, Hikâyede Demir Özlü, Eleştiride N. Aslan, çeviride T. Saraç kazandılar...

1964 yılı Türk Dil Kurumu Ödülleri'ni şiirde «Yaz Dönemi» adlı kitabıyla Behçet Necatigil, hikâyede «Soluma» kitabıyla Demir Özlü, eleştiri-deneme-gezi'de «Eflâtun» adlı kitabıyla Necip Alsan, çeviride «Günümüz Fransız Şiiri» adlı kitabıyla Tahsin Saraç kazandılar.

Şiirde ödül verilmesi gerçekten beklenilmiyen bir olay olarak karşılandı. Nicedir bu dalda ödül verilmiyordu. Kaç şiir kitabının açıkça *«hakkı yenmiş», bu arada Behçet* Necatigil de bir iki kere harcanmıştı. Bu yıl kötü geleneğin bozulduğu anlaşılıyor. Sevinilecek bir şey. Okurlarının gözünde bu ödülü çoktan kazanmış olan Behçet Necatigil adına değil, ödülleri dağıtan yargıcılar kurulu adına sevinilecek bir şey.

Demir Özlü'nün «Soluma» sı geçen yılın en iyi üç hikâye kitabından biriydi. Adnan Özyalçıner'in «Sur» u, Bilge Karasu'nun «Troyada Ölüm Vardı» sı, bir de «Soluma». Sait Faik Armağanı'nın yarısını «Sur» un aldığı da düşünülürse, 1964 de hikâye armağanlarının boşa gitmediği söylenebilir.

Necip Alsan az yazan, kendini pek ortaya sürmeyen, ama hayli titiz, değerli bir eleştirmendir. Daha çok Fransızcaya yaptığı çevirilerle tanınan Tahsin Saraç'ın ise «Günümüz Fransız Şiiri — On Ozan» adlı antolojisiyle ödül alması belki de iyi olmadı, kendisi için. Bu çevirmenin uzaktan görünüşü *insanda daha dolgun, daha soluklu* işler yapabilirmiş izlenimini uyandırıyor.

Ödül kazanan yazarların kısa biyografilerini veriyoruz:

Necip ALSAN 1918'de İstanbul'da doğmuş. İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş. Şimdi avukatlık etmekte. 1950'den beri **Varlık, Yeditepe, Yelken** gibi dergilerde yazıyor. «Yüz Bin Yıl», «Onlar Ermiş Muradına», «Göç», «Mustafa Han» adlı eserleri var.

Behçet NECATIGIL 1916'da İstanbul'da doğmuş. Kabataş Lisesi'ni, Yüksek Öğretmen Okulunu bitirmiş. Şimdi Çapa Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat öğretmeni. Almancadan yirmi beşe yakın çevirisi vardır. *«Eski Toprak» adlı kitabı 1957 Yeditepe Şiir* Armağanı'nı kazanmıştı. Şiir Kitapları: «Kapalı Çarşı» (1945), «Çevre» (1951, 1960), «Evler» (1953). «Eski Toprak» (1956), «Arada» (1958), «Dar Çağ» (1960), «Yaz Dönemi» (1963).

Demir OZLU 1935'de İstanbul'da doğmuş. Kabataş Lisesi'ni, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş. Bir ara Hukuk'da asistandı, şimdi avukatlık ediyor. 1953'den beri ***Türk Dili, Mavi, Yeni Ufuklar, A Dergisi, Pazar Postası, Yapraklar 64*** gibi dergilerde şiir, hikâye, eleştiri yazıları yayımlamakta. Hikâye Kitapları: «Bunaltı» (1958), «Soluma» (1963).

Tahsin SARAÇ 1930'da Muş'da doğmuş. Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirmiş, bir süre de Paris'de okumuş. Şimdi Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmen. Türkçeden Fransızcaya da çeviriler yapmıştır. *«Günümüz Fransız Şiiri» adlı eseri 1963'de yayımlandı.*

SEÇME KİTAPLAR

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR. Agâh Sırrı Levent. T.D.K. Yayınları. 1964. 152 s., 3 lira.

ŞAİR DOSTLARIM. Oktay Akbal. *Elif Yayınları. 1964 104 s., 3.5. lira.*

TÜRK KÖYLÜ DANSLARI. Metin And. İzlem Yayınevi. 1964. 124 s., 5 lira.

EMPERYALİZME KARŞI SİLAHSIZ SAVAŞÇI MAHATMA GANDHİ. Louis Fischer. Çeviren: Engin Tonguç. Varlık Yayınevi. 256 s., 5 lira.

UTOPIA. Thomas More. Çevirenler: S. Eyüboğlu. M. Urgan, V. Günyol. Çan Yayınevi. 1964. 176 s., 5 lira.

BEHÇET NECATİGİL VE EDİP CANSEVER ÜSTÜNE. Hüseyin Cöntürk. 1964. 100 s., 4 lira.

BLAISE CENDRARS. *Hayatı, sanatı, şiirleri.* Sait Maden. De Yayınevi. 1964. 176 s., 7.5 lira.

BİR KARIŞ TOPRAK. Roman. Samim Kocagöz. Ataç Kitabevi. 1964. 160 s., 5 lira.

KEŞANLI ALİ DESTANI. Haldun Taner. İzlem Yayınevi. 1964. 120 s., 4 lira.

JACK YA DA BOYUNEĞME. Eugene Ionesco. *Çeviren: P. Caporal, I. Denkler.* Ataç Kitabevi. 1964. 64 s., 2 lira.

KİRAL ÖLÜYOR. Eugene Ionesco. Çeviren: Fikret Adil. Ataç Kitabevi. 64 s., 2 lira.

ON DAKKA SONRA BUFFALO. Günter Grass. *Çeviren: Adalet Cimcoz.* Türk — Alman Kültür Merkezi. 1964. 20 s., 1 lira.

[illegible] «araç» olmuş, «nesne» olmuş Ahab... Deli Ahab... Moby Dick'in delisi Ahab, o eski yerli [illegible], o eski düzenin A[illegible], o kırk yıllık Ahab'a de[illegible] Marx'ın açısına [illegible] Camus'gil bir [illegible] Ahab için [illegible] yabancılaşmanın [illegible] bilincine varmadan hemen sonra gelen çağdaş, [illegible] bir bunaltıdır. Dayanılmaz bir bunalım yüklenir [illegible], iyice «bunalıp bunaltır» o [illegible] Ahab'ı... Eleştiremez, çözemez, [illegible] sadece... «Ama Ahab [illegible] hiçbir zaman. Yalnız durur, durur, durur» (S. 834). Bu bunalım içinde deli gözlerle ilk defa görüyormuşçasına bakar çevresine. Geçmiş, yitik hayatına bakar. Sartre'gil bir davranışla yeniden keşfetmek ister her şeyi. Gerçeği çözümlemek ister. Ama yetmez gücü. «Ah, bütün gerçek [illegible] gerçekliği ne kadar az! Ölçülüp biçilmez düşüncelerden başka gerçek olan var mı ki!» (S. 779). Tam ortasındadır bunalımın. Aşageldiği gerçekler, çıkmıştır gerçek olmaktan. Sisler kaplamıştır dünyasını. Bir iş olmalıdır bu işin içinde. Bir kötülük olmalıdır bir yerlerde. Bir çarpıklık, bir ters dengesizlik olmalı süregiden. Bu deniz, bu balık, bu gemi başka bir şey olmalı... Sisler koyulaşır çözemez, belirleyemez. Kötülüğü bulup çıkaramaz... *Çatlar gibi olur yüreği...* O can alıp verirken saldıran [illegible], o zıpkın yaralarından akan kan, o fokurdayan deniz, o [illegible]... Ambarda yatan sayısız fıçılar içindeki o akyağ, o durgun, o dilsiz yağ mı olacaktır sonunda?.. Eli böğründedir üstelik Ahab'ın öykülden yana da, kişiliğinden yana da... Yağ yanar ama konuşamaz... Patagonya burnunu dolanırken hayâl meyal düşlerde yatan Ahab sorularına cevap bulamaz ama kusar bulantısını... Yüreği ile duya duya seçer gerçeklerini... O denizler, o gemiler, o yoksulluklar, savaşlar dünyası bir deli girdapta dönmeye başlar, bir deli uğultuda her şey gelip Ahab'ın istediği yere oturur. Balina mı? Fıçıdaki yağ kaynağı değil, onun balinasıdır artık, boşver tüccar gemisine, olsa olsa onun mahmuzlayacağı savaş atıdır artık. Şu ayağını koparıp alan balinayı bulup öldürecektir, bir güzel alacaktır öcünü. Öç onun, sefer onun, av onun, neden onun, gerçek onundur. *Şimdi denizler, fırtınalar bir anlama bürünmüştür.* Şimdi Ahab'ın kendisi bir anlam içindedir. Kırk yıl sonra Ahab bir saçma *yaşantıdan her şeyi ters,* çarpık, kendi dışı kılan bu yabancı dünyadan çıkıp bir anlama, bir amaca varmıştır. Kendi kendinin içine oturmuş, kendini var etmiştir. Böylece Melville, onun nihayet sâkinleştiğini anlatır. Ne var ki «asıl sonra için için delirmiştir» Ahab... Kötülük... Ya kötülük ne olacak?. Nerde kötülük? Bunca yılın sebebi kötülük nerde? Çözemez, belirleyemez, kötülüğü bulup çıkaramaz. Karanlır dünyası. Onu görmek için bakınır dört bir yanına. «Ama insanı en çok çileden çıkaran, insanı en çok küçülten şeylerden hiçbirinin bedeni yoktur» (S. 834). Acılar, çalkantılar, bulantı iyice sersemletir onu... Ama balık, yalnız o korkunç beyaz balina ki anılarının en canlısı, acılarının en somutudur. Ahab'a en gerçek ve en kötü gelendir... Bacağına kapanan o dev çene, o bembeyaz kâbus gövde, o saklayan kuyruk tüm bulantısının sonunda Ahab'ın sisli dünyasının içindeki en etli kemikli, en «*bedeni olan» şeydir... Bulantı* yanıltıya düşürür onu. Başka bir deyimle, aklının yetersizliği yüreğini bozar. Moby Dick! Moby Dick'tir kötülük... «İnsanı delirten, içini kemiren ne varsa, her şeyin dibini kurcalayan ne varsa, içinde kötülük bulunan hangi gerçek varsa, hayatta ve düşüncede iblisce ne varsa Ahab bunların hepsini Moby Dick'de gözle görülür, üstüne saldırılır hâle getiriyordu» (S. 268). Bütün ruhu öfke kesilir, bütün kinini hıncını, kırk yılın öcünü ona yağdırır. Akhileus'un Hektor'a saldırmasına eş bir öfke ile [illegible] Moby Dick'e. Artık Moby Dick hem bir şey, hem her şeydir onun için. Bunalımın ta kendisidir. Kırk yılını yiyen sağmalık, kötülük odur o... «Mahbus zindandan kaçabilir mi duvarı delmeden? Beyaz balina benim dört bir yanımı saran o zindan duvarıdır işte» (S. 237). Oysa çıkışı yoktur Ahab'ın!... Deli derler ona... Tam kırk yıllık saçmalığın, deliliğin içindeki çılgın Ahab'ı görmezler de kendini bulan, çevresini seçen Ahab'a deli diyorlar ha... Delilik buysa yaşasın delilik, kutlu olsun Ahab'a delilik... Böylece başlar Ahab'ın akbabası Ahab'ı yemeğe... Can evinde taşır, kutsar, yüceltir, durmadan besler deliliğini... Deliliği onun asıl kendisi, kırk korkunç yılın sonunda bulduğu tek gerçektir... Deliliğiyle yücelir. Başı döner yüceliğinden. Ahab balina avının olagan, süregelmiş dünyasının dışına çıkar. «Onların aklı fikri kârlı seferlerde dolarlarla hesaplanacak kazançlardaydı. Oysa Ahab...» (S. 271) insanların o bil*dik dünyasının dışına* düşmüştür. Geri dönemez, kırk yıllık deliliği sürdüremez. Yabancılaşamaz, nesneleşemez artık. İnsan *gibi, Ahab gibi yaşamak ister.* Öyleyse deliliği sürdürmek gerek. Ahab olarak yaşamak gerekse... Kısır döngülere düşer Ahab... Bir yandan *yanıltısına,* yâni Moby Dick'e saldırır. Bir yandan o eski saçma düzeni, gemisi, tayfası, sandalı ile kendi doğru-dengesine oturtmaya çalışır... Doğru-dengenin ilk durağı Moby Dick'i vurup öldürmek olacaktır onun için... Oysa yanıltıdır o. En gerçek bulup en gerçek saydığı aslında gerçeği değildir Ahab'ın... Çaresiz kendini kendinde tüketecektir «*Ben de akıp gidiyorum nasılsa*» (S. 699). Ahab çağının yaşamının kişisi olarak bize benzemezdi elbette. Sürecinin içinde kendi gibi bir kişiydi o. Bu çağdan bakınca bir Viking gibi görünüyor. Boyu bosu, gücü, öfkesiyle. O koskoca deniz ülkesinde, baş döndürücü serüvenler içinden, eli yüzü tuz ve yosun, yüreği kan içinde *Homeros'un ölümsüzleri gibi.* Melville'den doğup geliyor bizlere kadar... Çağdaş. Dipdiri. Çözüm bekler... *Moby Dick'in* bu dev kişisinin deliliği bir çağdaş öykü. Bu çağdaş durumdan Marx'gil bir nesneleşme, Marx'gil bir yabancılaşmaya benzer benzer bir düzen-durumdadır. Bir yanı Camus'dedir onun... Bulantısı balşayıp, zorunlu bir seçişe yöneldi mi artık varoluşçu bir tutumdadır. Gerçekleri de yadsır, bilindik tanrıyı da... Sorumsuzluğunun bütün yükü kocamış omuzlarında, yazgısını ancak kendinin yazacağını, kendinden başka güç, amacına tek engel tanımıyacağını haykırırken Yirminci Yüzyılın Sartre'ına bürünür soylu asıl... En çağdaş insandır o... En çağdaş insanseverlikle doludur «akıp giderken», «delik deşik» içindeyken bile... «Yanıma gel Starbuck bir insan gözüne baksın gözlerim. Denizi, gökleri seyretmekten daha güzel, Allahı görmekten daha güzel bir insan gözüne bakmak» (S. 802).

Çizgilerin kesiştiği yerde

Memet Fuat

Kimi sanatçılarımızda korkunç bir tutku Batı dillerine çevrilmek. Öyle ki sanat anlayışını buna göre düzenliyenler bile çıkıyor. Paris'de bir şairimize, «Kötü değil şiirleriniz ama, bizde böyle yazan çok var,» demişler; o da şimdi yerli bir havaya bürünecek, o yoldan ilginç olacakmış Batılılar için. Demek ki, herkesi küçümsiyen, bilgisizlikle suçlıyan davranışlarıyla, bundan böyle «yeni anlayışını» savunacak. Batıya ulaşma bakımından eskisinden fazla bir başarı göstereceğini sanmıyorum. Temeldeki anlayışı değişmemiş çünkü: Gene kopyacılık edecek. Eskiden Batılı sanatçıları örnek tutuyordu, şimdi Doğu'ya, kendi eski sanatçılarımıza dönecek... Nereden çıkarıyorum gene kopyacılık edeceğini? Bunu anlatmak pek kolay değil. «*Yerli hava*», ya da «çağdaş Fransız şiiri» gibi sözlerin öyle bir kullanılışı vardır ki orada buram buram tüter kopyacılık... Bir özü olan, içten bir itişle yaratıcılığa yönelen sanatçıdan gelmiyor böyle sözler, böyle bir derdi yok o sanatçının. «*Sanat*» sözcüğüne tam anlamını vererek konuşursak, nasıl kopyacılık sanat dışı bir olaysa, Batılılara ilginç gelmiyor diye anlayışını değiştirmek de öylece sanat dışı bir olaydır. Bir buluşma var burada. Sanat dışı alanlarda oyalanırken kendini *sanatçı tanıtmanın tek yolu da işte o* kopyacılık. Belki çok ağır bu sözler, belki tam yerini bulmuyor, ama her halde söylenmesi gerekli...

Batı dillerine ulaşmayı özliyen sanatçılar «Bizde böyle yazan çok var» sözünü *başka türlü anlamalılar, bence;* «*Bizim* sanatçılarımızı kopya ediyorsunuz» ya da «Bizde sizin gibi orta çapta sanatçı çok» anlamına geliyor bu söz. Gerçekten büyük, başka dillere çevrilmeye değecek bir sanatçıyı, «Bizde böyle yazan çok var» diye, anlayışlar adına, kimse geri çeviremez. Öyleyse, özlenen şeye ulaşmanın, Batı dillerine atlamanın yolu anlayış değiştirmelerin çok uzağından geçiyor, diyebiliriz. Kısacası, daha iyi yazmak gerekiyor. Büyük sanatçı olmak.

Bu sözlerimi koşar adım okuyanlar yanlış sonuçlar çıkarmasınlar diye şunları da söyliyeyim: Kendi kaynaklarına, geleneklerine dönmek kötü demiyorum; hiçbir kaynağa, geleneğe dönmek kötü değil. Ama bu dönüşlerde toptan bir kurtuluş aramak kötü. Bakarsınız, bir sanatçı kendi geleneklerine yaslanarak ulaşır evrenselliğe; bir başkası o geleneklere büsbütün uzak kalarak. Ne var ki bu yaslanmayı ya da bu uzak kalışı önyargılar, anlayışlar biçimlendirmez. Yaratıcılığın kime, nerede güleceğini anlamak bir sezgi oranlaması işi, yıllarca geliştirilen bir duyarlığın ta en ucunda duran bir iş. O duyarlığa eremiyenler, sanatın başlangıç noktasında — yani özenmede, kopyacılıkta — kalırlar. Her büyük sanatçı sayısız etkilerin dolusup eridiği bir potadır. Çünkü etkilerin çeşitlenmesi, çoğalmasıyla, ayrı ayrı bakınca yok denecek kadar incelemesiyle kurtulunur kopyacılıktan.

Bir de şu var: Çağdaş sanatçı, ister kendi kaynaklarına dönsün, ister başkalarının kaynaklarına, başarısı evrenselliğiyle birlikte geliyor. Bu evrensellik onun ulusallığını yitirmesi değil, gerçekler düzeyine çıkarması, yeniden değerlendirmesidir.

Öte yandan, Batılılara ilginç görünmek için kaynaklarına dönmek, ulusallığın (ayrıca evrenselliğin de) tek sözcükle «eğ*lencelik» edilmesidir.*



İnce Memed filme çekiliyor

Bundan bir süre önce gazetelerimizde Yaşar Kemal'in «İnce Memed» adlı romanının Amerika'da filme alınacağını bildiren bir iki kısa haber çıkmıştı. Öğrendiğimize göre, 12 Ağustosda imzalanan ön anlaşmadan sonra, 11 Eylülde Yaşar Kemal ile Twentieth—Century — Fox Şirketi arasında ikinci ve son anlaşma da imzalanmıştır. Romanı Fox Şirketine tanıtan ünlü İngiliz romancı ve «Collector» filminin senaristi Stanley Mann'dir. Stanley Mann «İnce Memed»in prodüktörlüğünü ve senaristliğini yapacak programda bir değişiklik olmazsa 15 Ekimde Fox'un Londra direktörü Elmo Williams'la birlikte İstanbula gelecektir. Yaşar Kemal'le Toroslara gitmek istiyen Stanley Mann «İnce Memed» in epik ve şiir öğeleri üzerinde özellikle durmaktadır. Rejisör olarak Nicolas Ray ile Akira Kurusowa arasında bir seçim yapılacaktır. Kurusowa «Raşomon» filminin rejisörüdür. İdari birtakım zorluklarla karşılaşılmazsa «İnce Me*med»in Türkiyede çekilmesi* düşünülmektedir.

GERÇEK SAYGISI

Dış Yardım Dedikleri

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra siyasi bağımsızlıklarını elde eden az gelişmiş memleketler, ekonomik kalkınmaları için tek çıkar yol olarak genellikle kapitalist olmayan yolu seçerlerken bu yolun ilk örneği olan Türk devletçiliğine ihanet edenlerin, erik dalında üzüm yiyen Yunus Emre'ye özenerek, Türkiye'yi *kapitalist yoldan* kalkındırmağa çalışırken, öne sürdükleri bü yülü reçete «dış yardım» sözleri oldu.

Türkiye, yeni sömürgeciliğin nüfuz alanına dış yardımlarla itildi. Gerçekte dış yardım, gelişmiş kapitalist ülkelerin görüşlerini ülkemize aktaran, yöneticilerimizi bu görüşleri kabul etmeğe zorlayan, ekonomik bağımsızlığımızı yok eden bir araçtı. Bunun hikâyesi demokratik gelişmemizin bütün dönemlerinde sürüp gider.

CHP., «Ekonomik kalkınmamızı bir an önce gerçekleştirmek için dış krediye ihtiyacımız aşikârdır.» diyordu (1948 İkinci Hasan Saka kabinesinin programından.) Dış yardım sözleri edilir edilmez ardından özel sektör sözleri geldi. 1949'da İnönü, Meclis'i açarken, şöyle diyordu: «Özel teşebbüsün yurt kalkınmasındaki veriminin gelişmesi için teşvik edici çareler üzerinde durulmaktadır. Bu konuda Ekonomik İşbirliği ve Dünya Bankası ekspretlerinin *bir müddettir devam eden* incelemeleri sonunda yapacakları tavsiyelerden de faydalanılacaktır.»

DP. dış yardım ve buna bağlı olarak kapitalist yoldan kalkınma politikasını yürütmek için işi vatan topraklarını yabancılara kiralamağa kadar götürdü. Amerika Dış İktisadi Siyaset Komisyonu Başkanı Randall, Ankara'da, «Milletlerarası ticaret münasebetlerinin şümullendirilmesi için en uygun yolun hususi sermaye ve hususi teşebbüsün bütün dünyada serbestçe faaliyette bulunması keyfiyetine inanmaktayız.» diye buyururken, yanılmasını pek pahalı ödeyen DP. yöneticilerinden biri de «Biz inandık ki demokrat ve kapitalist bir rejim içinde refah ve saadete kavuşacağız.» diyordu.

Ya 27 Mayıs ve sonrası?.. Devrim hükûmetinde yer alan bakanlardan bir Daniş Koper'in bugün Ereğli Demir ve Çelik İşletmelerinin başında bulunması, bir *Cihat İren*'in yabancı şirketlerde yönetici olması, bu dönemde de niçin bir şey yapılamadığını yeterince anlatmıyor mu?.

Devrim sonrası daha da hazindir. 1962 de Ticaret Bakanı Prof. Muhlis Ete'nin söylediği şu sözleri unutmak mümkün mü: «Başta Amerika olmak üzere bize yardım eden dost ve müttefiklerimiz öyle şartlar ileri sürüyorlar ki bunları burada söyliyemem... Bunlara uymağa mecburuz.»

Ve bugünkü durum, 1965 yılında dış borçlar, faizleriyle birlikte, 215 milyon doları bulmaktadır. Yani 1965 te yapabileceğimiz ihracatın üçte ikisine şimdiden yabancılar el koymuştur.

*

Yeni sömürgeciliğin nüfuz alanı içinde debelenen Türkiye artık bir seçme zorunluğuyla karşı karşıyadır. İlerici kuvvetler ve gitgide aydınlanan kamuoyu, olumlu bir seçmenin sosyal dayanaklarıdır.

Yeni sömürgeciliğin «yardım»ının niteliği yavaş yavaş gözler önünde serilmektedir. Prof. *Feridun Ergin özel sektörcülüğüne* rağmen, Amerika'nın «zirai yardım» dediği şeyin, gerçekte, yardım olarak verilen buğdaya göre iç piyasadaki hububat fiatlarının ayarlanması yüzünden hem üretimin düşmesine, hem de köylülerin sıkıntılı hayat yaşamasına yol açtığını söyliyebilmiş ve sömürgecilere satılan kiralık kalem sahipleri için şu önemli ifşaatı yapmıştır: «Amerikan zirai yardımının faydalarını belirterek rapor yazanlara memleketine göre yarım milyon liralık veya daha fazla meblağlar tahsis edilmiştir.» (Türkiye İktisat Gazetesi, 17 Eylül 1964)

Dış yardım adı altında Türkiye'ye ekonomik bağımsızlığından, milli haysiyetinden edenler, gerçekte, Türkiye'ye sattıkları mamullerin fiatlarını yükseltip Türkiye'den aldıkları tarım ürünlerinin fiatlarını düşürerek, verdikleri paraları fazlasıyla geri almışlardır. Kalkınma plânı, fiat düşüklüğü yüzünden, 1960, 1961, 1962 de ihracat gelirlerimizde uğranılan kayıpların tam 100 milyon dolar olduğunu belirtmektedir!

Budur içyüzü dış yardım dediklerinin!..

*

Dış yardıma ihtiyaç yok mudur Türkiye'nin? Sanayileşmek zorunda olan bütün az gelişmiş ülkeler gibi elbette Türkiye için de dış yardım gereklidir. Ama bu dış yardım, Türkiye'nin bağımsızlığına, milli haysiyetine, istediği kalkınma yolunu serbestçe seçmesine karşı olmayan bir dış yardım olacaktır.

Böyle bir dış yardım, zorunlu temel yapı reformlarını yaparak halkın yaratıcı gücünü harekete geçirebilecek iktidarların elinde Türkiye'yi en kısa zamanda sanayileştirecek, yani kalkındıracak bir araç olacaktır.

Böyle bir dış yardım elde edilmedikçe yani sömürgeciliğin bütün sözde yardımlarını GO HO'lamak, 1964 Türkiye'sinde, vatanseverliğin ve devrimciliğin temel ilkesi olacaktır.

Fethi Naci

POLİTİKA ve ÖTESİ

Komünizm Ticareti

Yetkisiz komisyonunun, dört bakan hakkında Milli Emniyet Teşkilâtına verdiği komünistlik karalamasını, muhalefet gazetelerinden birisi nasıl da benimsedi. Kaynak da göstermeden, dört bakanın komünist olduğunu ima eden yayına başladı. Eğer Milli Emniyet Teşkilâtımıza, bu dört bakanın «serdemli kişiler» olduğuna dair bir jurnal verilse ve bu da gazetenin eline geçseydi, bunun sözünü dahi etmezdi.. Ama komünistlik suçlama ve karalaması oldu mu bütün mesele değişiyor. Aslını astarını araştırmadan yükleniyorlar. Zaten Mecliste bazı komünist tacirlerinin «komünizmle mücadele komisyonu» kurmalarının amacı da bu. Kendilerine «resmi'k» verip, siyasî hasımlarını suçlama ve karalama. Amaçta başarı sağlanmıştır.

Dört Bakan hakkında Milli Emniyet teşkilâtına verilen böyle bir jurnali elde etmek güç gibi görünür. Çünkü jurnale bir «gizlilik» ve «sır» niteliği verilir. Jurnali yazanlar da bunun, başkalarının kolay kolay eline geçmiyeceğini bildiklerinden, inkâr ve tevil yoluna sapabilirler. İnkâr ve tevil, bugün haklarında jurnal verilenlerin bakan oluşundan gelir. Eğer bunlar bakan olmasalar da, sade yurttaş olsalar, komisyonun ve komisyonun jurnal verdiği makamın, mesele açıklandığı zaman büyük bir kuskusu olmaz. Bakan olunca iş değişiyor. Çünkü jurnalin verildiği makam, hükümetin emrindedir. Hükümet de bu makamı sigaya çekebilir ve denetleyebilir. Telâş bu çizgi üzerinde gösterilmektedir. Hükümet böyle bir raporun verildiğini öğrenir ve tesbit ederse ne olur?

Bundan önceki dönemde de, bazı bakanlar hakkında komünisttir biçiminde verilen jurnaller Menderesin eline geçmişti.. Hattâ Menderes'in adamları Meclis kulislerinde, bu türlü jurnallere dayanarak, bazı kimselerin bakan ve Meclis Başkanı olmalarını önleyen propagandalar yapabilmişlerdi. Haklarında karalama olanlar gereğince mücadele etmek olanağını göstermediklerinden, bu usul terkedilmemiş, tersine benimsenmişti. Hattâ Menderesin «28 Nisan olayları»ndan sonra DP. teşkilâtına gönderdiği 3671 sayılı gizli genelgesinde, tüm CHP. gençlik teşkilâtı komünistlikle suçlanmıştı. Genelgeyi CHP. liler bildikleri halde bu komünist suçlamasına karşı gelememişlerdi. Suçlama ve karalamayı «komünisttir» açısından yaptınız mı, ne kadar güçlü olursanız olun, karşı koyamıyorsunuz. Ama bugün öyle değil. Bir hukuk devleti içinde yaşıyorsak, yetkisiz komisyonların, yetkisiz organların ortaklaşa karalamalarına karşı koymak zorundasınız. Bugün dört Bakanın muhatap olduğu karalama, yarın bütün hükümete sıvanabilir. Onun için meselenin gereken ciddiyetle ele alınmak zorunluğu vardır.

Bakanlardan bazılarının bu karalamaları kişisel mesele yapmak istediklerini görüyoruz. Bu tutum yanlıştır. Filan muhalefet gazetesinin bir bakana komünist demesi sonucu, açılacak dâva bir şey kazandırmaz. Nihayet Bakanla, gazete hâkim karşısına çıkar. Dâvâyı açan, o zamana kadar bakanlıktan düşmezse, hakim karşısına üniformalı olarak da çıkabilir. Ama bakanlıktan düştüğü zaman, gücünü yitirmis ve üniformalarından soyunmuştur. Delil bulması, gizli arşivlerden belgeleri alması da zordur.

Bakanların meseleyi, «kişisel» olmaktan çıkarıp bir hükümet işi haline getirmeleri gereklidir. Yani yetkisiz bir komisyon böyle bir jurnal verebilir mi, verebilirse, Milli Emniyet Teşkilâtı bunu kimse duyurur? Yetkisiz komisyonla, hükümetin emrindeki Milli Emniyet Teşkilâtı, işbirliği yaparak, hükümet adamları hakkında jurnaller düzenleyemezler. Hükümet üyesi olarak, suçlanan bakanların bu tutuma «dur» demeleri ve bir daha tekrarını önlemeleri gereklidir. Bunu yapamadıkları sürece bu usuller devam eder. Bugün bu bakan, yarın öteki bakan bu gidişin üstesinden gelemez. Suçlanan bakanlar meseleyi bu yoldan ele almalıdırlar.

Mehmed Kemal